

Kynismens gjennomslag

- En studie av NRKs avsluttende
partilederdebatt i valgkampen 2009

[Masteroppgave, Institutt for informasjons- og medievitenskap,
Universitetet i Bergen]

Thomas Vie Nordeide

Vår 2011

Forord

Da jeg begynte å studere medievitenskap ble interessen for politisk journalistikk tidlig vekket. Allerede på bachelornivå visste jeg at det var dette temaet jeg ville skrive masteroppgave om. Jeg ble særlig fascinert av allmennkringkasteres rolle som formidler av politikk og som underholdere i den politiske journalistikken.

Jeg vil i første rekke takke min veileder Karl Atle Knapskog for framifrå veiledning, motivasjon, verdifulle innspill og gode samtaler. Han har gitt meg en dytt i ryggen og gitt meg inspirasjon i tunge stunder. Takk for hjelpen!

Jeg er også en stor takk skyldig manuskriptlesere: Joachim Laberg, Unni Beite Rogvin og Åsa Garshol Welle for konstruktive tilbakemeldinger.

Jeg vil også takke venner og familie for støtte og oppmuntring i gode og onde dager. Samtaler og diskusjoner med venner og medstudenter i et sosialt og produktivt miljø har vært en fryd: Takk til Linn Jeanette Fylkesnes, John-Aksel Haukanes, Erik Knudsen, Hildegunn Holtet, Johan-Jørgen Didriksen og Christoph Mandler Carlson, samt mine medstudenter på lesesalen som har bidratt til et sosialt og produktivt miljø.

Thomas Vie Nordeide
Bergen, mai 2011

Innholdsfortegnelse

Forord	3
Innholdsfortegnelse	4
1.0 Innledning.....	5
2.0 Teoretiske perspektiver og analyseapparat	10
2.1 Offentlighetens forvandling	10
2.2 Medier, offentlighet og demokrati.....	12
2.3 Offentlighet i mediasamfunnet	15
2.4 Offentlighet og politisk kommunikasjon.....	19
2.5 Patologier og kynismesyndrom	20
2.6 Endring av den politiske kulturen	24
3.0 Metodologi og empirisk materiale	28
3.1 Diskursanalytiske perspektiver og metode.....	28
3.2 Faircloughs kritiske diskursanalyse.....	29
3.2.1 Kommunikative begivenheter	30
3.3 Empirisk analyse av deliberasjon	35
3.4 Operasjonalisering av diskursene	36
3.5 Analysemateriale, metodiske utfordringer og forskerens rolle	37
4.0 Analyse.....	40
4.1 Valgkampen 2009.....	40
4.2 Temadebattene.....	42
4.2.1 Regjeringsspørsmålet gjennomsyrrer saksdebattene	43
4.2.2 Diskursive motstrategier	51
4.2.3 Personfiksering.....	53
4.3 Regjeringsspørsmålet	56
4.4 Debattforløp og deliberasjonskvalitet	68
4.4.1 Regjeringsspørsmålet gjennomsyrrer temadebattene	69
4.4.2 Regjeringsspørsmålet	70
4.4.3 Personfiksering.....	73
4.5 Partilederappeller.....	74
4.6 Deliberasjonsprinsippene i debatten.....	74
4.7 Oppsummering	78
5.0 Konklusjoner og oppsummering	80
Litteratur.....	87
Vedlegg	92

1.0 Innledning

Denne oppgaven skal handle om kvaliteten i en av den norske politiske offentlighetens viktigste institusjoner, NRKs avsluttende partilederdebatt. Med utgangspunkt i Habermas' offentlighetsteori og teorier om patologier i det offentlige ordskiftet, analyseres den politiske kommunikasjonen i partilederdebatten med det formål å belyse hvordan kanalen skjøtter sitt ansvar i rollen som allmennkringkaster.

NRK proklamerte i april 2009 at institusjonen ville endre sin politiske valgkampdekning. Denne omleggingen kan forstås på bakgrunn av den sterke kritikken som ble rettet mot dekningen av Stortingsvalget i 2005. Studier av valgrelaterte debattprogrammer på NRK og TV2 dette året konkluderer med at de i stor grad handlet om å lage underholdende programmer med stor seerappell (Jamtøy og Hagen 2007: 147). Kritikken av at mediens politiske dekning ligner mer et politisk sirkus enn formidling av politisk relevant informasjon, kommer ikke bare fra akademisk hold. Politikerne Torbjørn Røe Isaksen og Audun Lysbakken mener at den politiske journalistikken er overflatisk og at den fremstår som lite relevant (Isaksen & Lysbakken 2008). De hevder at velgerne vil se politikere som argumenterer for sakene sine, i stedet for å krangle om personkarakteristikker. Isaksen og Lysbakken går også mer spesifikt til angrep på NRKs kommunevalgkampsdebatter anno 2007 og kritiserer NRKs underholdningspregede, strategifokuserte og irrelevante debatt- og dekningspraksis. NRK ble også kritisert fra andre hold: Kringkastingrådet hadde kritisert kanalen for at journalistene ikke presset politikerne hardere på politisk innhold (Larsen 2009).

NRK fortalte at underholdningen skulle tones ned. Stand up-komikken, musikkinnslagene og folkemøtene skulle bort. Nå, i 2009, skulle det i stedet bli flere partilederutspørringer. I et intervju med *Klassekampen* fortalte NRKs Per Arne Bjerke at NRK-journalistene skulle "presse politikerne hardere på politisk innhold": To journalister skulle "grille" partilederne på partienes politikk, underholdningsaspektet skulle tones ned. En storsatsning på kanalens nettsider, med vekt på saklig informasjon, ble også presentert (Larsen 2009).

Disse endringene ble hevdet å ha bakgrunn i en journalistisk fornyelsesprosess for å "få folket til å delta i demokratiet". Det ble også understreket at NRK hadde et stort ansvar foran valget, fordi partilederdebatten deres kunne bli utslagsgivende for mange velgeres stemmegivning (Larsen 2009). Dette kunne man finne støtte for hos valgforskere, som finner tegn på at

”velgerne skifter standpunkt flere ganger i løpet av selve valgkampen, og at de siste dagers innsjutt har stor betydning for valgfallet” (Aardal m.fl. 2004: 15).

Mye stod på spill ved Stortingsvalget i 2009. Den sittende rødgrønne regjeringen, bestående av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, framstod som et sammensveiset regjeringsdyktig alternativ, men var utsatt for slitasje og hadde tapt i velgeroppslutning, ifølge meningsmålingene. Tendensen er at sittende regjeringspartier taper valg, og en av årsakene er mediernes virkemåte: Medielogikken legger føringer for journalistenes tolkninger og vinklinger som gjør det vanskelig for partier i posisjon å få like mye positiv omtale som partier i opposisjon (Aglen 2007: 81). Motsatt var de borgerlige partiene preget av splittelse, i stor grad på grunn av enkelte av partienes garantier mot å samarbeide med enkelte andre potensielle regjeringspartnere, men mange meningsmålinger antydde dødt løp mellom de rødgrønne og en mulig borgerlig konstellasjon. Mye stod på spill, partilederdebatte kunne bli avgjørende.

NRK hadde altså lovet bot og bedring i forhold til valgkampdekningen i 2005 og 2007. Virkemidlene for å vinne kampen om seerne hadde da vært for sterke, politikkens innhold hadde blitt fortrent av showpreget underholdning. Kjersti Thorbjørnsruds studie av produksjonskulturen i NRK har dokumentert at den var sterkt preget av ønsket om å lage underholdende programmer med høy seerappell (Thorbjørnsrud, 2008). Redaksjonen i ”Valg-Redaksjon EN”, som Thorbjørnsrud studerte, ville trekke frem det interessante, nyskapende og engasjerende, heller enn det vesentlige og viktige (Thorbjørnsrud 2008: 109). Siktemålet var å skape engasjement og politisk interesse blant seerne. Debatter med høy temperatur, klare konflikter, harde angrep, oppsiktsvekkende uttalelser og en sterk appell til følelser ble sentrale stikkord (Thorbjørnsrud 2008: 123). En konfliktorientering preget programlederens utforming av spørsmål: Hensikten var å få politikerne til å krangle (Thorbjørnsrud 2008: 128).

I 2009 skulle det bli en annen dans. NRKs public service-idealer ble nå blankpusset. NRKs ansvar for å informere velgerne ble fremhevet, politiske saker skulle stå i fokus. Men direkte sendte fjernsynsdebatter har sin egen dynamikk og utfordringer: Mange temaer og problemstillinger skal gjennomgås på kort tid. Det er mange deltakere, til dels drevne politiske kommunikatører som kjenner TV-mediet godt. Deltakerne har blitt drillet på forhånd av rådgivere og kommunikasjonseksperter. De vet hva som står på spill, de vet at det viktigste ved debatten er hvilket inntrykk publikum får – hvordan debatten fungerer som politisk

kommunikasjon overfor velgerne. Deltakerne vet at mye uventet kan skje, som de må håndtere på stedet – fjernsynet er et medium for ”fast thinkers” (Bourdieu, 1998: 32).

Programlederne stiller også forberedt: De har satt seg grundig inn i sakene som skal diskuteres, det er lagt en tidsplan – og en slagplan: spørsmål, vinkling og forløp er gjennomdiskutert. Programlederne må også kunne håndtere det uventede: De må kunne stille relevante oppfølgingsspørsmål, fordele ordet på måter som gir flyt og er meningsfull i forhold til debattens utvikling og forløp, de må kunne håndtere kvikke replikker og publikumsfrieri fra drevne politikere. Rollen som programleder er krevende, også fordi de skal balansere de journalistiske formidlingsideal som er nedfelt i NRK-plakaten med produksjonskulturens etablerte forestillinger om ”godt fjernsyn” (jfr. Thorbjørnsrud 2008).

Hvordan ble så partilederdebatten i NRK anno 2009? Ambisjonen til NRK var klar: Hovedvekten skulle ligge på informasjon og diskusjon av sak og politisk innhold. Selvsagt skulle man engasjere, det ligger i sakens natur, men det skulle skje gjennom fokus på politikens innhold og saklig diskusjon for å få fram skillelinjer mellom de politiske partiene. Her tok man høyde for den kritikken som var rettet mot tidligere valgkampdekninger, en kritikk som også var fremført av sentrale politikere. Alt skulle ligge til rette for at vi fikk en debatt etter deliberative idealer, med fokus på sak og argumenter for politiske standpunkt og løsninger.

Vi fikk en debatt som var preget av saksfokus, men da fortrinnsvis i form av at de politiske standpunktene ble fremsatt av partilederne uten at man gikk inn i en deliberativ meningsutveksling. Saksfokuset kan også karakteriseres som overflatisk: det forekom sjelden at argumenter og standpunkter ble grundig begrunnet, og argumentene ble enten avfeid eller ignorert av de øvrige partilederne. Strategiske overveielser rundt regjeringsspørsmålet gjennomsyret ofte debattens saksfokus, og i den siste av debattens fire deler var det utelukkende de strategiske hensyn som ble diskutert. Her konsentrerte man oppmerksomheten om hvordan de forskjellige partiene skulle navigere for å oppnå regjeringsmakt. Dessuten var programledernes spørsmål og vinklinger preget av et syn på politikere som kyniske aktører, utelukkende opptatt av å manøvrere strategisk. Et slikt syn på politikk og politikere har Christian Kock kalt *kynismesyndromet* (Kock 2009).

Hvordan kunne dette skje når ambisjonene om å fokusere på *politikken* var så sterke? Vi skal i det etterfølgende analysere debatten for å kaste lys over hvilke mekanismer som gjorde seg gjeldende, og som kan forklare dette utfallet. Vi skal se nærmere på hvilke forståelsesformer og syn på politikk og politikkenes vesen programlederne og partilederne kolporterte, og som preget debatten og debattforløpet, og hva fjernsynsmediet og debattgenrens betingelser la til rette for. Vi skal også trekke inn hvordan markedsvurderinger og profesjonsideologi legger motstridende føringer på NRKs debattpraksis, der det dreier seg om å finne det rette blandingsforholdet mellom saklige fremstillingsformer og bruk av virkemidler som kan nå et større publikum. Mens public service-idealene kan sies å fremme en saksfokuset kommunikativ rasjonalitet, peker konkurranse og kamp om seerne mot mer underholdningspregede fremstillingsformer og en grunnforståelse av politikk som kamp. Resultatet blir, som vi skal se, lett et overdrevet fokus på politikkenes strategiske aspekter, politikk som spill, iscenesatt av enkeltpersoner – på bekostning av en bredere politikkforståelse med vekt på politikkenes innhold.

Oppgaven er organisert slik at *kapittel to* presenterer og drøfter relevante teoretiske perspektiver. Kapittelet kommer i hovedsak til å struktureres rundt Habermas' offentlighetsteori, som blant annet tar for seg de borgerlige offentlighetsidealene, som den demokratiske pressens opprinnelige idealer var tett knyttet til (Gripsrud 1992: 89), og som inngår i allmennkringkastingsprinsippene og selvforståelsen til NRK. Substansielle trekk ved Habermas' teori og det han karakteriserer som patologier i det offentlige ordskiftet presenteres. Deretter følger betraktninger rundt forholdet mellom medier, offentlighet og demokrati, så følger refleksjoner om offentlighet i dagens mediasamfunn og betraktninger rundt offentlighet og politisk kommunikasjon. Deretter konsentreres oppmerksomheten om patologier og det såkalte kynismesyndromet. Her fokuserer vi hovedsakelig på Kathleen Hall Jamiesons (1992) teori om *strategiskjema*. Denne tar for seg et overdrevet spill- og strategifokus i politisk kommunikasjon. Til slutt følger refleksjoner rundt endringer av den politiske kulturen der fjernsynsmediets betingelser, medienes personfokus og NRKs produksjonskultur tas opp.

Så følger *kapittel tre*, der vi skal finne frem til kriterier og analytiske verktøy som gjør det mulig å undersøke det empiriske materialet. Her skisseres det metodiske opplegget, hovedsakelig i form av en tilnærming basert på Faircloughs diskursanalytiske metode. Her presenteres Faircloughs rammeverk for å analysere diskurser som kommunikative

begivenheter: forholdet mellom teksten, produksjonen av teksten, og den bredere sosiale konteksten disse er innvevd i. Jürg Steiner og cos (2004) opplegg for å måle deliberasjonsnivået i debatter presenteres, og i forlengelse av dette setter vi opp en plan for å tilpasse disse til oppgavens formål. Kapittelet avsluttes med noen betraktninger rundt analyse materialet, metodiske problemer som oppsto i løpet av prosjektet, og forskerens rolle som fortolker av det empiriske materialet.

I *kapittel fire* følger en generell omtale av valgkampen, etterfulgt av en diskursanalyse av NRKs avsluttende partilederdebat for 2009. Først gir vi en generell omtale av NRKs valgkampsopplegg for 2009-valget. Så følger en analyse av hvordan regjeringsspørsmålet og strategiske overveielser gjennomsyret de tre første delene av debatten, der fokuset skulle være tre ulike politiske områder. Deretter fokuserer vi på diskursive motstrategier, det vil si partiledernes motstand mot programledernes fremstillingsformer og vinklinger. Dette etterfølges av en analyse av debattens personfokus. Turen går så til en analyse av debattens siste del, som handlet om regjeringsspørsmålet. Dernest følger en oppsummering og drøfting av debattforløpet, som etterfølges av en omtale av partilederappellene. Så kommer en oppsummerende karakteristikkk av debattens deliberasjonsnivå. Kapittelet avsluttes med en oppsummering der vi gir noen konkluderende bemerkninger.

Kapittel fem vies en drøfting av hvilket virkelighetsbilde av politikk og politisk debatt som etableres i debatten, og i forlengelse av dette: hvordan programlederne, partilederne og seernes identiteter ble konstituert. Dernest konsentrerer vi oppmerksomheten om kontekstuelle faktorer som kan sies å påvirke produksjonen av debatten, nærmere bestemt markedsideologiske og profesjonsideologiske føringer. Til slutt følger en drøfting av nærliggende implikasjoner av den type debatt som NRKs avsluttende partilederdebat for 2009 tilslutt ble.

2.0 Teoretiske perspektiver og analyseapparat

I dette kapittelet skal de teoretiske perspektivene presenteres. Først skal vi ta for oss substansielle trekk ved Jürgen Habermas' idealtypiske offentlighetsteori, der hovedfokuset ligger på den borgerlige offentlighetens tilblivelse og forandring. Her omtaler vi også det Habermas karakteriserer som patologi i det offentlige ordskiftet. Så går vi over til noen betraktninger rundt medier, offentlighet og demokrati, der skildringen av Habermas teoretiske fundament utdypes, strukturert rundt det dikotomiske begrepsparet kommunikativ og strategisk handling. Deretter følger refleksjoner om offentlighet i dagens mediesamfunn. Først tar vi utgangspunkt i John B. Thompsons kritikk av Habermas' teori. Dernest skal det John Durham Peters omtaler som de to kommunikative skriptene dialog og disseminasjon - presenteres og drøftes i lys av Habermas' teori. Så skal vi over til betraktninger rundt offentlighet og politisk kommunikasjon. Her presenteres og drøftes konkurrerende politiske kommunikasjonsteoretiske perspektiver. Her skal også de idealtypiske trekkene ved Habermas' teori utbroderes, og et annet sentralt aspekt ved prosjektet introduseres: Kathleen Hall Jamiesons teori om strategifokus. Teorien gir en forklaringsmodell for utviklingen av det Habermas karakteriserer som patologi i det offentlige ordskiftet. Kapittelet avsluttes med refleksjoner rundt endringer av den politiske kulturen, der perspektiver og betraktninger om fjernsynets betingelser, mediens personfokus og NRKs produksjonskultur trekkes frem.

2.1 Offentlighetens forvandling

I *Borgerlig offentlighet* (1971) tar Habermas for seg utviklingen og strukturforvandlingen av den borgerlige offentligheten. Det liberale borgerskapet skapte en offentlig sfære som et sett institusjoner som fungerte som et rom mellom staten og privatsfæren, som innbefatter både det private næringsliv – økonomi, og den private sfæren (Gripsrud 1992: 89; Habermas 1971: 28; Thompson 1995: 69). Her kom borgerne sammen for å diskutere felles anliggender, vurdere løsningsforslag, og kom etter hvert frem til en offentlig mening (Gripsrud m.fl. 2010a: xiii). Habermas identifiserer et knippe idealer som – til tross for at denne offentligheten var demokratisk illegitim på flere områder, da hovedsakelig at den var avgrenset til et visst befolkningssegment – på mange måter ligger til grunn for dagens moderne, massemedialiserte offentligheter. De mest sentrale idealene er, for det første, at det offentlige ordskiftet skal være basert på kommunikativ rasjonalitet: Deliberasjon mellom deltakerne skal føre til at det beste argumentet vinner frem. For det andre må man ha høy grad av deltakelse, slik at alle kan bruke sin fornuft offentlig (Calhoun 1992: 2). Kun ved en

maksimering av disse to idealene kunne den borgerlige offentligheten kalles legitim i demokratisk forstand: Demokratiet måtte derfor være universelt for at det skulle være rasjonelt (Høibraaten 1971: XIII). Ifølge disse idealene ble derfor graden av rasjonalitet og graden av deltakelse sett på som proporsjonale.

Habermas' analyse av den borgerlige offentlighetens strukturforvandling viser hvordan den ble utvidet av at konflikter og krav fra samfunnssjiktene under borgerskapet – som til da hadde vært henvist til privatsfæren – kom til i det offentlige ordskiftet. Utvidet deltakelse førte til konkurranse mellom privatinteresser som offentligheten måtte håndtere og formidle til staten (Habermas 1971: 121). Dette førte til en vesentlig degenerering av det offentlige ordskiftet i kvalitetsmessig forstand. Skilleveggene mellom den statlige sfære og samfunnssfæren ble brutt ned (ibid:132), noe som førte til det Habermas kaller reføydalisering av offentligheten (ibid: 147). Reføydalisering innebærer at borgernes kritiske bruk av fornuft i offentlige rom blir skiftet ut med maktkonkurranse, om det så gjelder markedsandeler, politisk lojalitet eller stemmer (Peters 1993: 560). Slik blir offentligheten en arena der det foregår maktkamp og fremvisning av makt, i stedet for en arena der alle har tilgang og argumenter fritt brynes mot hverandre. Den offentlige sfære blir:

[...] turned into an arena for spectacle, as evidenced by the pseudo-debates mostly offered by modern media – purely for a for re-presentations of opinions formed elsewhere, presented mainly as entertainment (Gripsrud 1992: 90).

Dette innebærer at reelle politiske beslutninger tas i lukkede politiske rom og deretter fremvises for offentligheten. I stedet for en kritisk diskusjon blant borgerne, har man nå "spectacle before the masses" (Peters 1993: 560), og det å vise frem standpunkter blir viktigere enn å delta i en forpliktende diskusjon (Eide 1992: 25). Ifølge Habermas' teori blir folket dermed ekskludert fra den offentlige samtale og beslutningsprosesser. De blir ansett som en styrbar ressurs som politiske ledere kan benytte seg av, ved hjelp av medieteknikker, for å legitimere sine politiske programmer (Thompson 1995: 74). På denne måten tar markedsføring over rollen til den offentlige mening som basis for institusjonell legitimitet (Peters 1993: 560).

Reføydaliseringen førte til at "markedets lover – som behersker sfæren for varesamkvem og samfunnsmessig arbeid – også [trengte] inn i den sfære som er forbeholdt privatfolk samlet til publikum, [og forvandlet] resonnementet tendensielt til konsum" (Habermas 1971: 149). Markedskravene har altså kolonisert den offentlige sfæren og politikk redefineres dermed

innenfor markeds kategorier (Habermas 2007b: 61-62), noe som fører til fremveksten av en privatisert samfunnskultur og antipolitiske holdninger (Habermas 2007b: 62). Dette gir seg uttrykk i fenomener som Habermas betegner som *patologi* i dagens medialiserte kommunikasjon: økt personfiksering, dramatisering av hendelser, forenkling av kompliserte forhold og en sterk polarisering av konflikter (ibid.). Slike patologier kan sees i samband med kommersialiseringen av mediene, der samfunnsoppgaven settes i baksetet og blir fortrent i forhold til de moderne mediebedriftenes profittmaksimering:

Under press fra aksjonærer som tørster etter høyere fortjeneste, trenger markedsøkonomiens funksjonelle imperativ inn i den «interne logikken» som kjennetegner produksjonen og presentasjonen av budskap, og det er dette som fører til den fordekte erstatningen av en kommunikasjonsstrategi med en annen: Spørsmål som tilhører den politiske diskursen integreres i og absorberes av underholdningens metoder og innhold. (Habermas 2007b: 62)

På denne måten fremmer markedslogikken instrumentelle og strategiske handlinger. Også politikken preges av denne forvandlingen: Gary Mauser mener at politiske partiers kommunikasjon har blitt gjennomsyret av teknikker med opphav i markedsføring, med et siktemål om å påvirke velgernes atferd i en konkurransesituasjon (Mauser 1983: 5). Partiene befinner seg i en kamp med andre partier for å fremme sitt eget parti og sine kjernesaker for å oppnå størst mulig velgeroppslutning. I samband med dette har partienes mediestrategier og markedsføring blitt en uomtvistelig del av den politiske hverdag (Mauser 1983: 5). Videre har det blitt slik at målrettede kampanjer mot bestemte konsumentgrupper - og at man i forlengelse av dette legger opp partiets mediestrategi - er et av kjennetegnene på en moderne valgkamp (Aardal m.fl. 2004: 120).

2.2 Medier, offentlighet og demokrati

Når det er snakk om medier og demokrati blir Habermas sett på som en paradigmatisk skikkelse. Diskursen på feltet er i stor grad preget av hans arbeider, spesielt teorien om den borgerlige offentlighet og dens strukturforvandling (Habermas 1971). For å forstå de borgerlige offentlighetsidealene og fremveksten av det Habermas ser på som *patologi* i de moderne offentligheter, skal denne teorien presenteres. Først er det imidlertid på sin plass å definere begrepet *offentlighet*: en offentlighet er et ”nettverk for kommunikasjon av innhold og ytringer, altså av *meninger*. Kommunikasjonsstrømmene blir filtrert og syntetisert på en slik måte at de fortetter seg til offentlige *meninger* omkring bestemte tema” (Habermas 2007a: 30). Slik formes normativ gyldig makt, som gjennom kommunikative prosesser blir omgjort til forpliktende vedtak, eller administrativ makt (Knapskog 2001: 129). Dette gjøres gjennom

institusjonaliserte legale og politiske prosedyrer (Fauske 1999: 32). Den kommunikative makten transformeres til administrativ makt som virker tilbake på det sivile samfunn gjennom beslutninger som er bindende for fellesskapets medlemmer (ibid.). Disse må forsvares og legitimeres foran det offentlige publikum (Gripsrud m.fl. 2010b: 162). Offentlige meninger er i så måte grunnlaget for makten. Ifølge det borgerlige offentlighetsidealet må det nevnte nettverket, som i stor grad utgjøres av mediene, være preget av rasjonalitet og universalitet. Slik kan alle borgere gjøre offentlig bruk av sin fornuft.

Et legitimt, moderne demokrati er, ifølge Habermas, avhengig av en offentlighet styrt av *kommunikativ rasjonalitet*, der deltakerne er rasjonelle når de velger de beste midlene for å nå sine mål, og kan gi grunner for sine valg og forsvare sine handlinger mot kritikk (Eriksen & Weigård 1999: 166). Dette gjøres ved hjelp av det Habermas kaller *kommunikativ diskurs* (Ritzer 2008: 292), der likeverdige deltakere i offentlig debatt delibererer rasjonelt etter prinsippet om at det er argumentets kraft som skal være avgjørende, ikke personen som fremsetter det (Peters 1993: 552). Dette kan man kalle *argumentativ holdning* (Sørbø 1991: 22). Etter denne logikk er debattantene beredt til å oppgi sitt standpunkt om bedre argumenter blir fremsatt. Videre må alle motiver ekskluderes, foruten de som bidrar til en felles søken etter sannhet (Habermas 1975: 108). I denne forstand kan kun standpunkter som appellerer til verdier, normer eller prinsipper som andre kan være enige eller uenige i vinne gehør, og aktøren må klare å vise at kravet er berettiget i forhold til et allment akseptert begrep om *rettferdighet* (Eriksen & Weigård 1999: 166). Nærmere bestemt refererer *kommunikativ handling* til:

en interaksjon mellom minst to subjekter med språklig kommunikasjons- og handlingsevne som inngår i et interpersonelt forhold. Aktørene søker å komme til enighet om en handlingssituasjon for å koordinere sine handlingsplaner og dermed sine handlinger i samforståelse (Habermas 1999: 39-40).

For mediene kan grobunnen for kommunikativ handling mellom deltakerne i en mediert debatt fremelskes ved å opptre som *arena* for offentlig samtale etter de ovennevnte prinsipper. I forlengelse av dette er det, ifølge Eide (2001: 26), en av journalistikkens viktigste roller å gi samfunnsborgerne bakgrunn for egne meninger og grunnlag for å fatte demokratiske valg gjennom å gi råstoff til og bidra til en kommunikativ fornuft i det sivile samfunn mellom marked og stat. Dermed kan man hevde at det ikke bare er i selve debattsituasjonen – det vil si ved interaksjon mellom politikerne seg imellom og i interaksjon mellom programlederne og

deltakerne i debatten - at begrepet om kommunikatív handling kommer til sin rett. Også debatter er relevant i forhold til publikum, hvis forståelse kan hevdes å bli påvirket både av *måten* politikk debatteres på og av den politiske informasjonen som presenteres.

Det er her altså snakk om en deliberativ demokratimodell, en form for demokrati der ”offentlig debatt og kritikk forbedrer informasjonsgrunnlaget, høyner refleksjonsnivået og øker ansvarligheten hos beslutningstakerne” (Eriksen & Weigård 1999: 152). Journalistikken henter sin offentlige legitimitet i et slikt demokratiideal (Eide 2001: 26). Etter denne tankegangen kan man hevde at borgerne må ha tilgang til politisk informasjon fra journalistisk praksis som oppfyller visse kriterier hva angår saksfokus, argumentativ holdning og relevans for å danne en velbegrunnet offentlig mening.

Dette kommunikative diskursidealet kan altså mobiliseres i forhold til fjernsynssendte debatter: hva som kommer frem under debatten blir, om idealet blir etterlevd, en saksfokuseret argumentutveksling, som borgerne kan ta standpunkt til og vurdere, og de kan dermed være vitne til og lære hvordan en kommunikatív diskurs forløper. John D. Peters mener at det, ifølge idealet, må være slik at et uavhengig, fornuftig publikum, får intellektuell føde av en kritisk rapporterende presse og befatter seg med gjensidig opplysende argumentutveksling, som så former en rasjonell offentlig mening, som i sin tur legitimerer og legger føringer på de styrendes handlinger (1993: 544). Ifølge Habermas er det kun i en slik deliberativ demokratisetting at politisk makt kan legitimeres; i en offentlig sfære som er i stand til å utvikle veloverveide offentlige meninger (Habermas 2007b: 47). Det er likevel slik at en helt ren form for kommunikatív diskurs vanskelig kan sees på som en reell mulighet i politikk og samfunnsdebatt, men kun som et ideal man kan etterstrebe. Politikk er deliberativ av natur, men er ”instrumental in nature”, som Jon Elster sier (Elster 2010).

Som en motsetning til den kommunikative formen for rasjonalitet finner man en strategisk, eller instrumentell, rasjonalitet, der aktørene bruker ulike former for makt for å nå sitt mål (Froomkin 2004: 5). Nærmere bestemt definerer Habermas strategisk handling som ”minst to målrettet handlende subjekter som realiserer sine hensikter ved å orientere seg mot og øve innflytelse på andre aktører” (1999: 42). Instrumentell handling refererer til at én aktør kalkulerer hvilke midler som på en best mulig måte kan brukes for å oppnå et gitt mål (Ritzer

2008: 290). Hans Skjervheim mener å finne en overgang fra kommunikativ til instrumentell handling¹ i overgangen fra den klassiske journalistikken til tabloidjournalistikken:

Tabloidjournalistikken forvandler lesaren til objekt som skal påverkast, blikkfangast, få innplugga «informasjonar» så fort og effektivt som mogleg. Men det er ikkje tale om lesaren som individuell person, han finn seg att som element i målgrupper, lesarsegment; og formidlinga mellom medieprodusentane og desse abstrakte storleikane går gjennom institutt som marknadsgrandskingar (Skjervheim 1992: 43).

Selv om Skjervheim her fremviser et noe deterministisk syn på mediernes effekter, og tillegger mottakerne av mediebudskap en altfor passiv rolle, inneholder sitatet en kjerne av innsikt. Om det ikke er snakk om en altomfattende overgang, har i hvert fall en instrumentell logikk fått en sterkere plattform gjennom kommersialiseringen av mediene. Martin Eide påpeker at Skjervheim nok har rett i karakteristikken av tabloidjournalistikken, men at en journalistikk rettet mot samfunnsborgere ikke har forsvunnet (2004: 60).

Spørsmålet er i hvilken grad en journalistikk som samsvarer med egen profesjonsideologi og den deliberative demokratiteori blir fortrent av det Habermas karakteriserer som patologi under moderne vilkår. Hénaff og Strong hevder blant annet at moderne kommunikasjonsteknologier har vært med på å spre politiske budskap ut til et meget utvidet publikum, men at budskapets legitimitet, eller kvalitet, har lidd som følge av dette. Dette mener de kan føre til at publikums *forståelse av politikk* reduseres til det privates interessekamp (2001: 27). Graden av rasjonalitet blir da sett på som omvendt proporsjonalt med graden av deltakelse. Dette er et svært pessimistisk syn på moderne medieoffentligheter.

2.3 Offentlighet i mediesamfunnet

John B. Thompson er blant dem som har kommet med hardest kritikk av Habermas' offentlighetsteori. Han mener teorien er svakest når det gjelder den borgerlige offentlighetens forfall, men sier seg enig i at den politiske kulturen, i hvert fall fra fjernsynets fødsel, har blitt uatskillelig fra *PR-management*. Thompson mener imidlertid at Habermas' argument tenderer til å anta, på en måte man kan sette spørsmålstegn ved, at mottakere av mediebudskap er relativt passive konsumenter som blir fortryllet av et *spectacle*, og som med letthet kan manipuleres med medieteknikker. Dette overdriver mottakernes passivitet og tar mye for gitt i resepsjonsprosessen, ifølge Thompson.

---

¹ Habermas skiller mellom strategisk og instrumentell handling. Vi kan her heller snakke om en instrumentell *logikk* og strategiske handlinger. Dette skilles ikke alle steder, men merk distinksjonen.

Dette synet på publikum bør erstattes av en mer kontekstualisert, hermeneutisk sensitiv redegjørelse vedrørende folks resepsjon av medietekster (Thompson 1995: 74). Her kan vi uten problemer slutte oss til Thompson, men han tar ikke høyde for hvilken effekt *fravær* av saklig informasjon har for mottakere av medietekster. Om et gitt mediebudskap er preget av en publikumstilpasset tilnærming der eksempelvis strategi- og personfokusert innhold og vinklinger dominerer, kan mottakerne vanskelig kunne tilegne seg saklig informasjon om den ikke foreligger i teksten, eller blir korrigert av andre tekster. Det er videre ytterst tvilsomt at mottakerne av medietekster kan *tolke* seg frem til informasjon som ikke blir presentert. Dette gjelder også om man legger til grunn såkalte forhandlede eller opposisjonelle tolkningsmåter², der publikum er aktive i fortolkningsprosessen. En politisk journalistikk med mangel på saksfokuserede vinklinger og relevant politisk informasjon kan i forlengelse av dette hevdes å representere et demokratisk problem, et demokratisk underskudd i rasjonalitetsmessig forstand: Om borgerne ikke får inngående kjennskap til de politiske saksforhold, mangler råstoffet for å utvikle en kommunikativ fornuft.

Thompson problematiserer også Habermas' reføydaliseringargument ved å påpeke at nye former for interaksjon, nye former for synlighet og nye informasjonsnettverk i den moderne verden har endret det sosiale livs symbolske karakter. Sammenligninger mellom mediert politikk av i dag og det føydale hoffs teatraliske praksiser tar ikke høyde for dette. Thompson argumenterer for at man i stedet for å sammenligne dagens medierte arenaer med en svunnen tid, må tenke gjennom på nytt hva offentlighet betyr i dag i en verden gjennomsyret av nye kommunikasjonsformer og nye former for informasjonsspredning (Thompson 1995: 75). På den annen side, om det er store forskjeller mellom dagens samfunn, som i stor grad er gjennomsyret av medienes logikk, og den føydale tidsperioden, og disse epokene ikke er direkte sammenlignbare, så betyr ikke dette nødvendigvis at representasjonens logikk ikke kan være av samme art: at makten vises frem for folket, i dag i form av en journalistikk som fokuserer på spillet om makten.

Thompson fremhever at nye former for medier – fra pressen til nye former for elektronisk kommunikasjon – har ført til at 'publicness' har blitt løsrevet fra ideen om lokal dialogisk konversasjon: "It has become despatialized and non-dialogical, and it is increasingly linked to

---

² Se Hall 1980 for en utførlig utredning av Encoding/Decoding- teorien.

the distinctive kind of visibility produced by, and achievable through, the media (especially television)” (Thompson 1995: 132). Thompson kritiserer også Habermas for å operere med en utdatert kommunikasjonsmodell, basert på det talte ord:

The periodical press was part of a conversation begun and continued in the shared locales of bourgeois sociability. The press was interwoven so closely with the life of clubs and coffee houses that it was inseparable from it: One and the same discussion transposed into a different medium [the press] was continued in order to re-enter, via reading, the original conversational medium (Thompson 1995: 131).

I dag ser mediebildet annerledes ut, og det er spesielt fjernsynet, og, kan vi legge til, i økende grad internett, som er i forgrunnen.

Habermas recognizes, of course, that radio and television create new forms of conversation – the TV chat shows, panel discussions, and so on. But these new forms of conversation, he argues, are in no way comparable to the critical-rational debate that was constitutive of the bourgeois public sphere. [...] Active debate among informed citizens has been replaced by the privatized appropriation of a conversation carried out in its name (Thompson 1995: 131-132).

Nyere medieforskning har imidlertid konkludert med at eksisterende kommunikasjonsystemer, inkludert fjernsynet, kan være i stand til å danne diskurser av høy kvalitet, som motiverer ansvarlig borgerdeltakelse (Gamson 2001; Graber 2001). Om fjernsynssendte debatter foregår etter prinsipper som kan sies å være mer i tråd med den borgerlige offentlighetens idealer, kan vi hevde at også dette mediet kan bidra til en kommunikativ fornuft blant publikum. Seerne kan da deliberere selv, etter å ha sett og hørt politiske debatter og andre former for politisk kommunikasjon.

Habermas mener nettopp at borgerne kan tilegne seg de behørlige deliberative evnene gjennom deltakelse i argumentutveksling og viser til studier på mikronivå som gir empirisk belegg for den politiske deliberasjonens kognitive potensial; at deliberasjon kan føre til dannelse av veloverveide politiske oppfatninger (Habermas 2006: 414). I disse studiene fikk blant annet upersonlige argumenter mer betydning enn mellommenneskelige relasjoner. Habermas er her helt på linje med Kant, som nettopp mente at deltakelse i argumentutveksling er en måte å utdanne deltakerne og overkomme de svakhetene som gjør noen deltakere underlegne (Kant, 2010). På denne måten tilbakevises det borgerlige synspunktet, som gikk på tvers av sitt eget ideal: også vanlige folk kan delta, og ikke bare et lite segment av befolkningen.

Mange har kritisert Habermas for å legge for stor vekt på dialog, og undervurdere den rolle mediene spiller for spredning av kunnskap og informasjon. Dette belyses gjennom John D. Peters begrep om kommunikative skript. Peters skiller mellom *dialog* og *disseminasjon*. Disseminasjon kan defineres som enveiskommunikasjon av et budskap, mens dialog er gjensidig og interaktiv kommunikasjon (Peters 1999: 33). Peters hevder at dialog, hos Habermas, har fått urettmessig status som det eneste legitime 'kommunikative skriptet', mens disseminasjon har blitt sett på som uegnet til å kunne kommunisere informasjon på riktig måte (Peters 1999: 33-34). Hos Agacinski finner man lignende synspunkter (2001: 139). Peters hevder at Habermas' preferanse når det gjelder kommunikative skript er dialog mellom likeverdige i livsverdenen (Peters 1993: 564), og at han er skeptisk til representasjonformer som kan fungere gjennom disseminasjon. Peters betoner i sterkere grad disseminasjon som grunnlag for å delta i dialog og argumentutveksling. Han mener samtidig at Habermas har fremmet idealet om at et uavhengig, fornuftig publikum får intellektuell føde av pressen og grunnlag for å delta i argumentutveksling (ibid: 544), altså at han vektlegger både dialog og disseminasjon. En mediert debatt er spesiell i denne sammenhengen: I selve debatten er det dominerende kommunikative skriptet dialog: Det er snakk om interaksjon mellom aktører til stede i samme rom. For fjernsynsseerne har imidlertid denne dialogen preg av disseminasjon. Seerne kan ikke delta i debatten selv, men kan få tilgang på relevant politisk informasjon gjennom politikernes meningsutveksling. Disseminasjon får her altså en helt sentral rolle.

Dette gir grunnlag for å hevde at massemediene må arrangere og dekke debatter med et preg av den kommunikative diskurs: En av mulighetene for å utvikle den kommunikative rasjonalitet er at medierte debatter og offentligheten i sin alminnelighet er tuftet på kommunikativ-rasjonelle prinsipper. Debatter har også, som vi har sett, et læringspotensial, og kan dermed ha en pedagogisk funksjon. Motsatt kan en mediedekning med strategivinkling eller personfokus, føre til at borgerne vurderer valgkamper etter disse kategoriene. Dette kan man finne støtte for hos Eide (1991: 29), som mener at medienes utvalg av saker er med på å etablere vurderingsgrunnlaget velgerne baserer seg på når de vurderer politikerne, og dermed bestemmer hvilken målestokk de politiske aktørene måles etter. I forlengelse av dette kan man også trekke inn medienes arrangering og dekning av politiske debatter som en viktig påvirkningsfaktor for vurderingsgrunnlaget.

2.4 Offentlighet og politisk kommunikasjon

Rune Slagstad har kritisert Habermas' teori for å mangle et presist begrep om politikkenes uopphevelige karakter av strategisk kamp om makt med henblikk på virksomme beslutninger (Slagstad 1987: 228). Slagstad mener tanken om at det er mulig gjennom arenaer for offentlig og fri kommunikasjon å danne en politisk allmennvilje ikke peker henimot en opphevelse av makt, men mot dens legitime utøvelse. Karl Knapskog hevder at Slagstad sitt poeng er at "politikken er eit handlingsfelt som ikkje kan regulerast som om ein (alltid) kan oppnå rasjonell samje gjennom argument, at strategiske handlingar fullt ut er legitime i politikken – innanfor etablerte reglar og prosedyrar for konfliktløysing" (2001: 128). Politikk er både kommunikasjon og kamp, hvilket gjør den kommunikative politikks vokabular mangelfull om den ikke suppleres med machiavellismens realpolitiske, strategisk-taktiske vokabular (Knapskog 2001: 128). Dette sistnevnte er nærmere bestemt en form for instrumentell logikk; altså en målfokusert og dermed ikke-kommunikativ kommunikasjonsform. I et Habermasiansk perspektiv kan disse to vanskelig kombineres, og det er nettopp det Slagstad kritiserer. Knapskog mener imidlertid at Slagstads kritikk ikke er treffende i den forstand at Habermas' teori er et forsøk på "klargjering av normative vilkår for tvangsfri kommunikasjon" (ibid.), og at "eksplisering av ideale vilkår gjev standarder for kritisk vurdering av eksisterende vilkår" (ibid.). Videre mener Knapskog at fremhevelsen av politikkenes kommunikative karakter kan være en kritikk av særskilte former for realpolitisk praksis (ibid: 129). Norman Fairclough mener at strategisk handling ikke, i og for seg, er problematisk for Habermas, men "what is problematic, and indeed potentially 'pathological', is the *over-extension* of strategic action as part of the 'colonization' of the lifeworld by systems" (min kursivering) (2003: 110). Systembaserte logikker, som for eksempel en markedsdiskurs' inntog i og overtakelse av det offentlige ordskiftet kan sies å være eksempel på dette. Etter denne tankegangen er det først når den strategiske handlingsformen *presser ut* kommunikatív handling at det oppstår problemer.

Også Jon Elster har kritisert den deliberative modellen for løsrivelsen fra politikkenes instrumentelle prosesser: "Politics is concerned with substantive decision-making, and is to that extent instrumental" (Elster 2010: 164). Politikk som en form for instrumentell beslutningstakingsprosess har derfor forrang over selve den deliberative meningsutveksling, men det er dermed ikke sagt at den førstnevnte kan fungere uten den sistnevnte. Elster ser på offentlig meningsutveksling som demokratiets kjerne, men innenfor instrumentelle restriksjoner (2010: 168). Videre hevder Elster at verdien av deliberasjon i seg selv - da i

særdeleshet dens pedagogiske funksjon - er underordnet, og er et biprodukt av politiske prosessers instrumentelle eller beslutningstakingsmessige føringer.

Chantal Mouffe (2010) har også kritisert Habermas' deliberative modell for en manglende maktforståelse. Mouffes postmodernistiske teoretiske perspektiv påpeker at maktdimensjoner og antagonisme ikke kan avsondres fra det offentlige ordskiftet på grunn av at konflikter er innebygget i alle menneskelige samfunn. Hun hevder at maktrelasjoner ikke kan fjernes siden de konstituerer det sosiale, men man kan danne maktformer som er mer kompatible med demokratiske verdier. (Mouffe 2010: 275) I stedet for den deliberative modellen foreslår hun en modell hun kaller agonistisk pluralisme, som kort fortalt går ut på å skille de politiske institusjonene fra det politiske, altså ifølge hennes perspektiv, stedet for strid. De førstnevnte sikrer en viss rasjonalitet i det politiske.

Det vesentlige er her en fremhevelse av normative idealer som kan forsøkes nås gjennom en politisk dekning som fremmer en kommunikativ fornuft. At såkalte ideelle kommunikasjonssituasjoner, der absolutt alle maktaspekter kan fjernes fra en gitt deliberasjon, ikke kan oppfylles, betyr da nødvendigvis ikke at man ikke kan strebe etter å få dem oppfylt i den grad dette er mulig. I forhold til mediedebatter og tilstøtende former for politisk dekning legger Habermas' teorier et grunnlag for analyse av disse med tanke på en, etter Habermasianske kriterier, ideell kommunikasjonsform, som kan sies å bidra til en økning av en kommunikativ fornuft, versus en kommunikasjonsform som er preget av det han hevder er patologi. Nå som dette demokratiidealet, samt det Habermas kaller patologier i det offentlige ordskiftet og sentrale kritikker av Habermas har blitt presentert og drøftet, skal vi gå nærmere inn på det man kan karakterisere som avvik fra idealet.

2.5 Patologier og kynismesyndrom

I slektskap med de fenomenene Habermas ser på som patologi i politisk kommunikasjon, analyserer Kathleen Hall Jamieson (1992) journalistikkens ensidige fokus på de politiske partienes mediestrategier³, gjennom det hun kaller *strategiskjema*, eller et strategispor. Strategiskjema definerer hun som et skript eller en fortelleform som reportere og politikere får

---

³ Fokuset på strategier, eller det politiske spillet, i stedet for de politiske sakene, er en del av en internasjonal trend (Swanson 2004: 50; Aalberg & Brekken 2007).

oss til å se valgkamper gjennom (ibid: 165)⁴. Skjemaer kan sammenholdes med det man i medieforskningen betegner som *tolkningsrammer*, som kort sagt handler om å ramme inn en nyhetshistorie ved å ”velge ut noen aspekter av den virkeligheten som skal beskrives, og gjøre dem mer tydelige i den teksten som kommuniseres” (Allern & Pollack 2009: 17; Aardal m.fl. 2004: 21). En *spillramme* vil flytte fokuset bort fra hva politiske aktører sier til hvorfor de sier det, fra sak til det politiske spillet (Aalberg & Brekken 2007), mens en *saksramme* vektlegger partienes posisjon i ulike saker og presenterer generell bakgrunnsinformasjon (Aalberg & Brekken 2007: 180).

Begrepet skjema er hentet fra sosialpsykologien, og er en kognitiv, eller erkjennelsesmessig struktur som forenkler, organiserer og gjør oss i stand til å bearbeide verden. Skjemaer påvirker hvordan vi oppfatter ny informasjon, hvordan vi husker eldre informasjon og hvordan vi tilpasser eldre informasjon til ny. Skjemaer er nærmere bestemt ”pre-existing categories [which] can function as prototypes, determining the features desired in an ideal incumbent president” (Jamieson 1992: 166). Det skjemaet mediene får oss til å se valgkampen gjennom, gir altså velgerne et visst syn på hva som kjennetegner en god politiker eller et parti. Dette sammenfaller i stor grad med diskurs, som vi skal komme tilbake til.

Når mediene benytter seg av et strategiskjema blir det slik at velgerne ser på partiet eller politikernes strategiske evner som de viktigste forutsetningene for å kunne inneha politiske verv. Velgerne får vite hvem som leder, hvorfor, og hvilke strategier som er nødvendige for å vinne, uten å få informasjon om de politiske sakene (ibid.: 187). Mangelen på eksponering for politisk informasjon og erfaring med å bearbeide den kan føre til at velgerne ikke kan utvikle egne skjemaer for å sortere, eller ta inn over seg denne informasjonen (ibid.: 166). Dermed er det nærliggende å hevde at en mangel på vesentlig saksfokuseret politisk informasjon ikke bare gjør velgerne uvitende om de politiske saksforholdene, men også at det kan føre til at denne informasjonen ikke kan forstås på den intenderte måten.

Med et fokus på saksaspekter kan man vurdere hvilke saker og løsninger som er mest fordelaktige. Med et strategisk synsfelt er fokuset heller på hvor effektive strategiene er (ibid.: 171). Et fokus på de strategiske aspektene ved valgkampen kan føre til at et saks- og argumentfokus marginaliseres: om mediene konsentrerer seg om spillet om makten, kan dette

---

⁴ For et alternativt syn på mediens rolle i henhold til strategifokus, se Baker (2001)

trekke oppmerksomheten bort fra politikkens substans (Norris m.fl. 1999)⁵. Med et strategiskjema løser man ikke problemer med løsninger, men saker med strategier (Jamieson 1992: 167). Videre handler det nå mer om å finne holdninger som tilbyr politiske fordeler på kort sikt. Problemer blir til saker når politikere, mediene eller meningsmålingene viser at de er viktige i forhold til spørsmål om hvilken kandidat som kommer til å *vinne* (Jamieson 1992: 180). Hvilke saker som kommer på dagsordenen avhenger altså ikke av hvor viktige de er i forhold til samfunnsnytte.

Jamieson argumenterer for at strategifokuset skyldes journalistikkens affinitet til det politiske spillet, i stedet for et mer samfunnsmessig relevant fokus på politiske saker og argumenter (1992: 10-11). Årsaken til medienes bruk av strategifokus beskriver Jamieson nærmere bestemt ved å påpeke at det er et naturlig samband mellom strategiskjemaet og nyhetsgenren, ved at objektiv journalistikk har definert nyheter som begivenheter der det skjer noe spesifikt, som i et hesteveddeløp; i politikk derimot ”skjer det ingenting”; substans har ingen hendelsesverdi (Robinson & Sheenan 1983: 148). Det strategiske aspektet ved en valgkamp kan mediene med andre ord dekke mye lettere enn det mer abstrakte saksfokuset. Dette er problematisk fordi det nettopp er det abstrakte som i mange tilfeller kan håndtere moderne samfunnsmessige fenomener (Gripsrud 1992: 91), og gi en bedre forståelse av selve politikken et parti kommer til å føre om det skulle blitt valgt.

Strategien mediene mener en politiker eller et parti benytter seg av, kan ikke si mye om partiet eller politikernes relevante evner i forhold til politikken, noe Jamieson viser ved en sportsanalogi: når det gjelder sport, kvalifiserer vinneren seg til å spille kamper av samme slag, mens man ved å vinne et valg kvalifiserer seg til å lede; en egenskap som ikke blir testet ut i valgkampene av den nåværende type (Jamieson 1992: 183-184). Spørsmålet om hvem som kommer til å vinne går da på bekostning av mer saksorienterte spørsmål (ibid: 164).

Journalistene analyserer, ifølge Jamieson, politiske hendelser med noe man kan kalle en strategisk tolkningsramme, med spørsmål om hva politikere, med deres valg av ord og handlinger ønsker å oppnå med tanke på velgeroppslutning (ibid: 165). Valgene av ord og handlinger sees dermed som kalkulerte, kyniske produkter av strategiske valg (ibid: 186) for å

---

⁵ Dette er en studie av britiske forhold, og det er dermed uvisst i hvilken grad dette kan være illustrativt for norske forhold, som har et annet politisk system, valgsystem og en ulik medieflora, men det kan gi en indikator, utenom derved å være direkte overførbart.

oppnå stemmemaksimering. Dette fører til at politikerne blir sett på som en opptredende utøvere, journalister som teaterkritikere, og publikum blir sett på som tilskuere (ibid.: 166). Det hele bygger på en journalistisk avsløringsideologi: journalistene viser hva som egentlig skjer, hva kyniske politikeres motivasjon bak sine ord og handlinger egentlig er. Denne avsløringsideologien kan knyttes til et sentralt profesjonsideal, uavhengighet i forhold til den politiske sfære, men det er en pervertert form for uavhengighet. Fenomenet kalles *journalisme*.

Journalisme betegner en blanding av populisme og elitisme (Petersson & Calberg 1990, sitert i Eide 2001: 50), der journalistene står mellom folket på den ene siden, mot makthaverne på den andre siden. Journalistene står klare til å hjelpe folket og utfordre makthaverne. I deler av norsk journalistikk har det vokst frem en ”vulgær og utilstrekkelig maktforståelse, der all makt pr. definisjon blir tyrannisk og illegitim” (Eide 2004: 43). Selvsagt kan journalistikken være kritisk, men bestemte journalistiske håndgrep er blitt opphøyd til ideologi, spesielt idealet om å kle av politiske aktører. Om denne tolkningsrammen gjøres altomfattende blir ærlig spill en selvmotsigelse, og politikk reduseres til manipulasjon (Eide 2004: 62-63). Dette kan kobles til det Christian Kock har kalt *kynismesyndromet* i politisk journalistikk (2009). Med utgangspunkt i mediens rolle som formidler mellom folket og politikerne; mellom folket og den såkalt tyranniske og illegitime makten, går den strategiske tolkningsramme sammen med et kynisk blikk på politikere og politikk.

Innenfor en slik ramme ser journalistene politikernes utsagn gjennom en kynisk tolkningsramme, der politikernes handlinger blir tolket som strategiske manøvre og midler til å vinne en valgkamp, ikke som biprodukter av ønsker om å løse sosiale problemer, eller å skape en bedre fremtid. Også saksstandpunkter vil, i en slik ramme, bli tolket som midler til å oppnå stemmer (Cappella & Jamieson 1997: 34). Dette foster et syn på politikernes ytringer og handlinger som diktert av strategiske hensyn, som igjen forstås som selvisk maktinteresse – på egne, partiets eller blokkens vegne (Kock 2009: 51). Slik vil fokus på politiske emner og problemer, programmer, planer og argumenter gli ut til fordel for kyniske spekulasjoner over politikernes bakenforliggende motiver. Etter dette synet er det dette publikum vil ha: kampen om makten og det politiske spillet antas å være mer spennende for publikum enn samfunnsmessige problemer (Patterson 2000: 253-254). Velgerne sees på som rent preferansedrevne, målrasjonelle og argumentresistente. Dermed blir, etter dette synet, deliberasjon overflødig og uinteressant (Kock 2009). Koch peker også på et manglende

begrepsapparat blant journalister og etterlyser kvalifisert evaluering av politisk kommunikasjon ut i fra argumentativ kvalitet, snarere enn ren effektivitet. Kynismen som ligger i strategifokuset kan få konsekvenser: En av Cappella og Jamiesons konklusjoner er at mediernes kyniske politiske journalistikk har effekter på velgerne i den retning at også velgerne får et lignende syn på politikere og politikk (Capella & Jamieson 1997: 230-231). Christian Albrekt Larsen kommer frem til en lignende konklusjon når det gjelder danske forhold (2008).

Immanent i den strategiske diskursen ligger en personfiksering i synet på *politikerne* som kyniske, målrasjonelle aktører i kamp om stemmene. Politisk journalistikk skal, etter dette synet, handle om personer, ikke om problemer eller politikk (Kock 2009) Vi skal derfor nå trekke inn teorier om personfokusets innvirkning på politikk.

2.6 Endring av den politiske kulturen

Dagens politiske kultur preges av at psykologiske aspekter ved politikerne, i stor grad trekkes frem i mediene, ofte i stedet for deres argumenter, fokus på saksforhold og prestasjoner (Johansen 2002). Forholdet mellom sak og person, form og innhold har blitt forandret som følge av fjernsynsmediets betingelser. I motsetning til kommunikasjonssituasjonen ved bruk av det skrevne ord er det i fjernsynssammenheng slik at seeren alltid vil oppfatte "et ansikt, et uttrykk, noen gester, en kroppsholdning, en stemmebetoning" i tillegg til ordenes meningsinnhold (Johansen 2002: 56). Politikernes personligheter har altså en sentral plass i dagens politiske kultur. Ifølge Richard Sennett er det slik at personlighets- eller intimitetsideologien har transformert politiske kategorier til psykologiske kategorier (Sennett 2002: 259) gjennom det han kaller *intimitetstyranniet*:

People conceive of the political as a realm in which personality will be strongly declared. Then they become passive spectators to a political personage who offers them his intentions, his sentiments, rather than his acts, for their consumption (ibid: 261).

Etter flere teknologiske og kulturelle endringer, som har rokket ved, og brutt ned skillet mellom, offentlig og privat, har det blitt etablert et forholdsvis nytt gyldighetskriterium for politiske uttalelser: "sant er det som samsvarer, ikke med de ytre, sosiale realiteter først og fremst [for eksempel saksspørsmål], men med de indre, personlige og psykologiske" (Johansen 2002: 66). Dette kriteriet er *autentisitet*, at man ikke skal gi inntrykk av uforvarende å bedra seg selv; for at man virkelig skal mene det man sier, er det nødvendig at

man er seg selv (Johansen 2002: 71). Dette til forskjell fra *oppriktighet*, at man ikke skal bedra andre med viten og vilje. I en slik setting kan saksspørsmål bli skadelidende (Johansen 2002: 97). Aspekter vedrørende selve saken kan komme i skyggen av politikernes personligheter; i spørsmål om graden av konsistens eller inkonsistens mellom det uttalte og det indre følelsesliv. Dette i stedet for om politikeren snakker sant om ytre forhold, som for eksempel politiske saker. Samsvaret mellom det som sies og hvorvidt politikeren faktisk mener det, blir her et omfattende troverdighetskriterium. Slik vil en inkonsistens mellom ens tale og gjøremål i dagliglivet og sitt politiske virke berøre de politiske utsagns troverdighet (Johansen 2002: 26). På denne måten vil alt politikere foretar seg kunne få betydning for vurderingen av deres politiske innsats, også i forhold til deres troverdighet som representant for et parti og en sak (Johansen 2002: 16). Således blir selve de politiske sakene og politikernes argumentasjon og argumentasjonens troverdighet affisert av politikernes troverdighet som *mennesker*. Kynismesyndromets syn på politikere er, som nevnt, at de er kyniske og manøvrerer strategisk. De moderne troverdighetskriterier, koblet sammen med kynismesyndromets syn på politiske aktører, vil da kunne hevdes å promotere et syn på *politikere* som kyniske, målrasjonelle aktører.

En vesentlig årsak til de nye troverdighetskriteriene er at elektroniske medier⁶, i all særdeleshet fjernsynet, med dets særlige ekspressive informasjonstype, også formidler personlige uttrykk og følelser (Meyrowitz 1985: 94-95). For å låne Meyrowitz' teatermetaforikk, var eksempelvis politikens *backstage* tidligere atskilt fra dens *frontstage*, det vil si: publikum hadde ikke innsyn i politikens kulisser, kun i det som hendte offentlig, på selve scenen. Med fjernsynet fikk publikum innsyn i begge sfærer, noe som førte til et behov for å utvikle en såkalt *middle region*-atferd: publikum blir vitne til deler av tradisjonell *backstage*-atferd, og deler av *frontstage*-atferd, som aktøren beveger seg mellom. For ikke å tape troverdighet må politikeren justere sin sosiale rolle, slik at den sammenfaller med den nye informasjonen publikum har fått i hende, altså informasjon om hvordan politikere ter seg på bakrommet. Et slikt atferdsmønster kombinerer elementer fra både den tidligere *frontstage*- og *backstage*-atferdene, men mangler ytterlighetene (Meyrowitz 1985: 47). Slik må den sosiale aktøren, i dette tilfellet en politiker, tilpasse sin atferd og oppføre seg på samme måte i alle sosiale sammenhenger, slik at vedkommende virker konsistent, og dermed troverdig. I dag må det ikke bare være et samsvar mellom hva man sier - og hvordan man sier det - fra

---

⁶ I dag kan også audiovisuelle digitale medier, eksempelvis nett-TV, inkluderes her

dagliglivet til det politiske virket, men også hva man sier og gjør i det politiske embetes medfør: ”Hva man sier og gjør her-og-nå, vil bli sammenholdt med hva man tidligere har sagt – ikke bare på samme talerstol, for i dagens mediesituasjon går det ikke an å si forskjellige ting til forskjellige forsamlinger [...]” (Johansen 2002: 31). Således vil det være tilnærmet umulig for en politiker å endre synspunkt, uten å miste troverdighet. I tillegg til et personlig troverdighetstap for politikeren, vil dette trolig også medføre et tilsvarende partipolitisk tap av troverdighet.

Mediets betingelser er en kontekstuell faktor som kan sies å påvirke debatten i stor grad. Her må man nødvendigvis ty til en del av det retoriske begrepsapparat. Dette skal imidlertid ikke være en retorisk analyse, men noen retoriske innsikter skal trekkes inn og benyttes i forhold til TV-debatten som genre og de spesifikke betingelsene ved TV-mediet. I tillegg til mediets og genrens betingelser vil TV-kanalenes produksjonskultur ha innvirkning på debatter.

I en produksjonsstudie av NRKs debattformat ”Valg-Redaksjon EN” fant Kjersti Thorbjørnsrud (2008) at redaksjonen i stor grad var opptatt av å maksimere seertallene gjennom å lage underholdende programmer med høy seerappell. Hun identifiserer en sterk målsetning om å vinne konkurransen om seerne gjennom debatter med blant annet høy temperatur, klare konflikter og harde angrep (Thorbjørnsrud 2008: 123). En pretensjon om konflikt ble gjenspeilet i programlederens utforming av spørsmål, der hensikten var å legge opp til konflikt mellom politikerne (Thorbjørnsrud 2008: 128).

Seerne ble etablert som målestokk, både konkurransemessig og kvalitetsmessig: kvalitetskriteriet hadde grunnlag i en oppfatning om hva seerne ville ha, opptattheten av konkurransen med andre medier hadde et fundament i at fjernsynskanaler er avhengige av høy seeroppslutning for å overleve (Thorbjørnsrud 2008: 185). Pretensjonen om å ha programmer med høy seerappell viste seg å gjelde også under valgkampene i 2005 og 2007 (Thorbjørnsrud 2008: 209-211). Dette førte til et dilemma for kanalen om å balansere saklig og relevant politisk informasjon og en mer publikumstilpasset politisk journalistikk.

Sluttmerknader

Offentlighetsidealene er fremdeles sentrale for medier som NRK, og inngår i allmennkringkasternes selvforståelse. Moderne medier har imidlertid blitt tilføyet nye journalistiske praksiser, som for eksempel strategifokuset og kyniske fremstillingsmåter. I

tillegg legger fjernsynsmediets og debattgenrens betingelser føringer på medierte debatter, hovedsakelig i form av at aktørenes argumenter må tilpasses i retning av en kort og konsis fremstilling og en fjernsynstilpasset retorikk.

Vi har presentert to måter å fremstille politikk på - en saklig, eller deliberativ, og en strategisk, eller patologisk måte, som står i et motsetningsforhold til hverandre, og som har sin resonansbunn i forskjellige logikker, henholdsvis en kommunikativ og en instrumentell. Disse kan, for analytiske formål, konstrueres som to idealtypiske politiske diskurser, men vil kunne gjenfinnes som språklige praksiser og strategier i politisk debatt. I praksis vil de to diskursene framstå i et blandingsforhold, der aktørene i ulik grad vil trekke veksler på disse diskursive strategiene i sin politiske retorikk. Særlig i fjernsynsdebatter der aktørene må håndtere den doble utfordringen det er å forsvare sine syns- og standpunkter i åpen debatt, og samtidig drive effektiv politisk kommunikasjon med potensielle velgere under stramme tidsrammer, framstår valg av diskursiv strategi som et høyst reelt valg - og et dilemma.

Spenningsforholdet mellom de to diskursene gjenfinnes også i journalistikkens børs og katedral: journalistikkens profesjonsideologi tilskriver mediene en rolle som fanebærere for den offentlige samtale, samtidig er mediene bedrifter underlagt markedets logikk og krav om økonomisk overskudd. I NRKs tilfelle innebærer dette en maksimering av seertall, blant annet for å legitimere lisensordningen. Valg av programform og virkemidler for å nå et stort publikum kan opplagt komme i konflikt med idealet om å opplyse og informere - utfordringen er å finne den rette balansen.

Når vi skal undersøke hvilken diskurs som preget eller dominerte den norske partilederdebatten i 2009, trenger vi en nærmere spesifisering av de to idealtypenes kjennetegn og egenskaper, slik at vi i analysen av debattens forløp og regi, tematiske innhold, meningsutvekslinger og uttrykksformer har et metodisk velfundert grunnlag for vurdering og klassifisering. Dette er tema for neste kapittel.

3.0 Metodologi og empirisk materiale

I det følgende skal en diskursanalytisk ramme basert på Fairclough (1995), og et opplegg for å måle deliberasjonskvalitet, forankres i Habermas' normative teori. Disse blir å regne som analyseverktøy, mens Habermas' teori og de nevnte tilstøtende teorier fungerer som normative retningslinjer for hva som kan regnes som et kommunikativt-rasjonelt ordskifte i medierte politiske debatter.

Først skal vi kort presentere likheter og forskjeller mellom ulike diskursanalytiske perspektiver. Så skal vi ta for oss Faircloughs diskursanalytiske tilnærming, som denne oppgavens metodologiske opplegg skal baseres på. Her vil et rammeverk tilpasset oppgavens formål, og noen analytiske verktøy for å analysere diskurser legges frem. Deretter skal vi presentere Steiner og cos (2004) opplegg for å måle deliberasjonskvalitet i debatter, og meisle ut en plan basert på dette for denne oppgavens formål. Kapittelet avrundes med betraktninger rundt analysematerialet, metodiske problemer og forskerens rolle som fortolker av det empiriske materialet.

3.1 Diskursanalytiske perspektiver og metode

Diskursanalytiske perspektiver er preget av et stort metodemangfold. Jørgensen og Phillips (1999) refererer til hovedsakelig tre forskjellige tradisjoner⁷; diskursteori, kritisk diskursanalyse og diskurspsykologi. I alle tre tilgangene defineres diskurs stort sett som en entydig fastleggelse av betydning innenfor et bestemt område (Jørgensen & Phillips 1999: 146). Felles for samtlige er synet at ulike *diskurser* utpeker forskjellige handlinger som mulige og relevante i en gitt situasjon, og at den diskursive forståelse dermed får sosiale konsekvenser (Jørgensen & Phillips 1999: 18).

Det virkelighetsbildet som presenteres i medierte debatter og politisk dekning, får eksempelvis konsekvenser for stemmegivning og det politiske klima, men ikke minst også for folks forståelse av politikk. Den type diskurs som får gjennomslag i politisk journalistikk, inkludert medierte debatter, gjør altså forskjellige typer handlinger og talehandlinger mulig. Ifølge Jørgensen og Phillips er Norman Faircloughs tilgang innenfor den kritisk-diskursanalytiske retning den mest utviklede teori og metode for forskning om kommunikasjon, kultur og samfunn (ibid: 72). Grunnlaget for å velge en tilnærming basert på

---

⁷ Se van Dijk (1997) for en bredere oversikt over feltet.

Faircloughs kritiske diskursanalyse er at den tematiserer forholdet mellom selve diskursene og mer overordnede, sosiale og kontekstuelle prosesser på en formålstjenlig måte. Andre tilnærminger som diskursteori og diskurspsykologi preges henholdsvis av at diskurser sees på som lite konkrete, abstrakte størrelser (Jørgensen & Phillips 1999: 62), og at relasjonene mellom selve teksten og kontekstuelle faktorer ikke fanges opp (Jørgensen & Phillips 1999: 141).

3.2 Faircloughs kritiske diskursanalyse

Formålet med Faircloughs kritiske diskursanalyse er å kaste lys over den lingvistisk-diskursive dimensjonen ved sosiale og kulturelle fenomener og forandringsprosesser i senmoderne tid (Jørgensen & Phillips 1999: 73). Retningen anser diskurs – språkbruk i tale og skrift – som en form for sosial praksis. Fairclough skiller mellom to ulike diskursbegreper. Han opererer for det første med et begrep om diskurs *som en abstrakt størrelse* der det dekker språkbruk som sosial praksis. For det andre identifiserer han diskurs i en mer *snever, teknisk forstand*, der det er en måte å gi betydning til erfaring fra et bestemt perspektiv (Fairclough 2008: 154). Diskursene vil derfor, ved å fremstille virkeligheten på en gitt måte, legge føringer på hva man snakker om og hvordan man snakker om det. Om det ikke opplyses om annet er det denne sistnevnte definisjonen av diskurs som legges til grunn.

Fairclough er forholdsvis uklar på hva som mer spesifikt konstituerer en diskurs, vi skal derfor vandre innom en av diskursanalysens fedre: Michel Foucault beskriver diskurs med referanse til bestemte disipliner og måten ulike fenomener blir behandlet på og omtalt i samfunnet. Slike historisk etablerte diskurser kalles gjerne diskursive formasjoner, som er organiserte måter å tenke og snakke om verden, eller deler av den, og omfatter blant annet foretrukne bilder og lingvistiske markører som forankrer og representerer diskursive formasjoner i hverdagslivet (Murdock 1991: 57). Om vi tar for oss et vitenskapelig paradigme som eksempel, vil denne da kjennetegnes av en gitt forståelse av et fenomen, som rammer inn og fokuserer på visse elementer av et gitt empirisk materiale gjennom en tilhørende språklig praksis. Et annet, konkurrerende paradigme kunne ha rammet inn og fokusert disse elementene annerledes.

Ifølge Fairclough er det tre hovedområder av den sosiale verden som blir konstituert diskursivt: representasjoner av verden, representasjoner av sosiale relasjoner mellom folk, og representasjoner av personlige identiteter (Fairclough & Wodak 1997: 273). Måten tekster gir

betydning til verden og dens prosesser, enheter og relasjoner kaller Fairclough den *ideasjonelle funksjon* (Fairclough 2008: 18), og det vil selvsagt ofte finnes konkurrerende betydningsskapende diskurser innenfor et område. Vi har framhevet to ulike måter å formidle politisk informasjon på: en saklig måte som kan bidra til en kommunikativ fornuft, og en strategisk måte, med rot i instrumentell rasjonalitet – det er tale om å realisere et bestemt interessebasert mål. Disse har ulike foretrukne bilder og lingvistiske markører, og fører til to ulike rammer å se virkeligheten gjennom, og fører i så måte til ulike måter å presentere det politiske på: Den strategiske diskursen kjennetegnes av et fokus på de strategiske aspektene ved valgkampen gjennom visse bilder og lingvistiske markører, som vi snart skal ta for oss: metaforer, interaksjonell kontroll, og ord og setninger. Politikk og politisk debatt vil da presenteres som et kynisk spill om makten. Motsatt vil den deliberative diskursen være preget av språklige bilder og lingvistiske markører som vektlegger politikk som en saklig meningsutveksling. Her skal vi ty til et opplegg for å måle deliberasjonskvalitet. Dette kommer vi tilbake til.

Derneft fokuseres det på hvordan diskurser konstituerer sosiale relasjoner, for eksempel mellom en debatterende politiker, journalistene og seerne med tanke på hvordan disse blir etablert. Identitetskonstituering omfatter hvordan mottakerne eller samtalepartnerne blir plassert og definert (Fairclough & Wodak 1997: 274), eksempelvis som borgere eller konsumenter. Oppgavens fokuspunkt vil være på den ideasjonelle funksjonen, altså hvilket *virkelighetsbilde* politikk blir presentert gjennom, men de to andre funksjonene vil også trekkes inn, siden disse i stor grad henger sammen med det førstnevnte.

3.2.1 Kommunikative begivenheter

Innenfor den kritiske diskursanalytiske tradisjonen defineres en kommunikativ begivenhet som et tilfelle av språkbruk (Jørgensen & Phillips 1999: 79) – som for eksempel en politisk debatt. Analysen av kommunikative begivenheter fokuserer på relasjonene mellom tre dimensjoner ved begivenheten: tekst, diskursiv praksis, og sosial praksis (Fairclough 2008: 124). Egenskaper ved den sosiale praksis former tekster ved å sette rammene for den diskursive praksis som igjen realiseres i tekstens trekk (Fairclough 2008: 127). Vi skal i det følgende først tematisere den kommunikative begivenhets analytiske bestanddeler:

Den diskursive praksisdimensjonen ved en kommunikativ begivenhet omfatter forskjellige aspekter ved produksjons- og konsumpsjonsprosessene til en tekst (Fairclough 2008: 126). Fokuset i denne oppgaven er hvordan teksten foreligger når den når frem til seeren, og av hvilken art det disseminerte budskapet er, ikke på hvordan mottakerne tolker det; dette er utenfor oppgavens rammer. Det skal derfor ikke fokuseres på konsumpsjonsprosesser. På dette analytiske nivået fokuseres det på hvordan teksten produseres og hvordan allerede eksisterende diskurser og genrer artikuleres i produksjonen av teksten (Jørgensen & Phillips 1999: 81-82). En genre defineres som språkbruk som er forbundet med, og som utgjør en del av en bestemt sosial praksis (Fairclough 2008: 122-123), for eksempel debattgenren.

Analyse av produksjonsforhold gjøres vanligvis ved å få et såkalt sosiologisk inntrykk av disse forholdene ved å finne ut av hvilke ledd en tekst må gjennom før den blir trykt, eller ved å ta et lingvistisk utgangspunkt og identifisere hvilke diskurser tekstene trekker på og hvordan tekstene intertekstuelte trekker på andre tekster (Jørgensen & Phillips 1999: 93-94). Debatter har imidlertid, i motsetning til andre medieuttrykksformer, ikke noe produksjonsledd på samme måte som en trykt tekst: En debatt foregår direkte sendt, og fra et produksjonsmessig perspektiv har programlederne, som ordstyrere, ikke like stor kontroll over det redaksjonelle sluttresultatet. Programlederne har en viss kontroll over debattens gang, først og fremst på grunn av at de har rollen som ordstyrere, og kommer med debattens spørsmål. De har imidlertid ingen påfølgende regisseringsmuligheter. På grunn av dette kan man ikke operere med et vanlig tekstforfatterbegrep: det redaksjonelle sluttresultatet består av et *samspill* mellom programlederne og partilederne. Også partilederne har regimessige muligheter i form av sine handlinger og talehandling.

Diskursive praksiser innbefatter også institusjonelle prosesser, som redaksjonelle prosedyrer involvert i produksjonen av medietekster (Fairclough 2008: 126). Kjersti Thorbjørnsrud (2008) har foretatt en omfattende studie av blant annet NRKs produksjonsmiljø under valgkamper. Når det gjelder produksjonsperspektivet skal vi støtte oss til hennes undersøkelser. Hun har ikke benyttet en diskursanalytisk tilnærming, men noen refleksjoner rundt produksjonen av NRKs debatter skal trekkes inn i løpet av analysen.

Under det tekstanalytiske nivået blir fokuset tekstenes egenskaper, og målet er å finne ut hvordan diskursene iverksettes i teksten, og konstruerer bestemte versjoner av virkeligheten, sosiale identiteter og sosiale relasjoner (Jørgensen & Phillips 1999: 94-95). Et særlig

interessant lingvistisk analyseverktøy i forhold til debatten er *interaksjonell kontroll*, som innbefatter forholdet mellom debattantene og dagsordenen i debatten (Jørgensen & Phillips 1999: 95). Ved hjelp av dette verktøyet kan man undersøke hvilken diskurs programlederne forsøker å få politikerne til å spore inn på ved hjelp av spørsmålene som stilles, og hvorvidt programlederne forsøker å intervensere når partilederne trekker på én av diskursene, for å spore dem inn på den andre diskursen.

Dernest kan spesifikke ordvalg (ibid.) og setninger være talende for hvilken diskurs som er i aksjon. Også metaforer (ibid.) er interessante her, spesielt sport- spill- og krigs-, eller kampfmetaforer: det strategiskes mest tydelige manifestasjon er tilfeller der valgkampprosessen blir sett på som et *spill*, eller en *krig*, der man har en *favoritt* og en *underdog* og kandidatens mål er å *vinne* (Jamieson 1992: 165). Her vil sport-, spill- og krigsmetaforer være sentrale (Jamieson 1992: 183-184). Sportsmetaforer kan sies å fremelske en interesse for hvem som kommer til å vinne, og hvem som kommer til å tape en valgkamp (Lipsky 1979: 36, sitert i Eide 1999: 43). Martin Eide viser tilsvarende at sportsmetaforer spiller en ledende rolle i politisk journalistikk:

Hvem leder? Hvem henger etter? Hvilke parti scorer? Hvem kommer på oppløpssiden? Hvordan er formkurven? Politiske prestasjoner blir målt og vurdert på linje med kast eller sprang, som sportsprestasjoner, med terningkast og popularitetsbarometer for form og spenst (Eide 1999: 40)

Også krigsmetaforer blir benyttet i stor grad innenfor den politiske dekningen: politikerne hadde "skuddvekslinger", uten å spare på "kruttet". Politiske reklamer ble kalt "håndgranater" (Jamieson 1992: 185). I USA blir partienes kandidatnominasjonsprosess sett på som *kamper*, statene de ble holdt i ble sett på som *slagmarker* og motstanderne som *mål* (ibid). Dette viser også Eide: "politikeren retter inn skytset [og] partimedlemmer går i felten væpnet til tennene med argument-ammunisjon" (Eide 1999: 42). Den strategiske diskursen vil trekke på slike metaforer, ord og setninger, og interaksjonell kontroll.

Begrepet sosial praksis omfatter den bredere sosiale kontekst, som diskursiv praksis og tekst er innvevd i. Med dette får vi et begrep om debattens sosiale kontekst. Fairclough identifiserer følgende som aktuelle aspekter ved sosial praksis når det gjelder mediene: massekommunikasjon som en særlig type situasjon, medienes økonomi, medienes politiske aspekter, og den mer overordnede kulturelle kommunikasjonskontekst i massemediene (Fairclough 2008: 124). Den overordnede sosiale konteksten er vesentlig å inkludere i

analysen, for å unngå et blindfelt mot kontekstuelle prosesser som unektelig påvirkes av, og påvirker, de tekstlige sluttproduktene. Her skal vi operere med hovedsakelig to aspekter ved TV-debatt som sosial praksis: den journalistiske profesjonsideologi legger til rette for den deliberative diskursen, og markedsideologi, som fremmer den strategiske diskursen. Disse to aspektene ved den sosiale praksis kan sies å korrelere med grensene mellom public service og informasjon på den ene siden, og markedet på den andre, som Fairclough identifiserer som et vesentlig spenningspunkt (2008: 136). Mer konkret kan dette settes opp som spenningen mellom (Fairclough 1995: 5), eller sammensmeltningen av (Habermas 1994: 53) informasjon og underholdning⁸. Dette skal vi nå ta for oss.

For det første kan vi identifisere medieøkonomiske, nærmere bestemt markedsideologiske føringer på produksjonen av kanalens politiske debatter, som kan sies å legge til rette for den strategiske diskursen. NRK har vært vitne til et endret medielandskap hva angår konkurranse, hovedsakelig fra hybridkanalen TV 2, som kan beskrives som en privat, reklamefinansiert kanal med visse allmennkringkastingsforpliktelser (Syvertsen 2002: 21). Dette kan ansees som et viktig aspekt ved TV-debatt som sosial praksis, ettersom medienes, og da spesielt fjernsynets, symbiose med politikken, har ført til at det politiske språket har blitt mer kalkulert, og den politiske kamp og kampen om politisk legitimitet stadig mer har blitt bundet til medieøkonomi og striden om publikum og profitt (Fairclough & Wodak 1997: 259-260).

Den strategiske diskursen kan kobles sammen med fenomenene Habermas karakteriserer som patologi i det offentlige ordskiftet: økt personfiksering, dramatisering av hendelser, forenkling av kompliserte forhold, og en sterk polarisering av konflikter. Disse opererer ofte samtidig med aspekter som, etter samme logikk, kan sees på som patologiske fenomener i det offentlige ordskiftet, og som det skal fokuseres på i analysen: strategiske intervensjoner i saksspørsmål, strategiske spekulasjoner, og et strategisk fokus på partienes garantier og ultimatum.

Den deliberative diskursen kan hevdes å bli fremmet av journalistikkens profesjonsideologi. Denne ideologien er tilknyttet journalistenes selvforståelse som forvaltere av den offentlige samtale og samfunnsoppdraget: "offentlighetsidealet har da også en sentral posisjon som

---

⁸ Denne dikotomien kan finne gjenklang i begrepet "børs og katedral".

idealtipe og som norm- og legitimitetskilde for journalistikken” (Eide 2001: 27). Videre foreligger det, ifølge Eide, en motstand mot en rasjonalisering og en industrialisering som er fundert i strengere krav til økonomisk avkastning. Denne motstanden mener han er et toneangivende profesjonsideologisk anliggende i norsk journalistikk (Eide 2001: 33). Også NRK-plakaten kan hevdes å legge profesjonsideologiske føringer på debattproduksjonen, og medvirke til den deliberative diskursen fremmes. Retningslinjene legger opp til å fremme den offentlige samtale og medvirke til at hele befolkningen får tilstrekkelig informasjon til å kunne være aktivt med i demokratiske prosesser. I tillegg skal blant annet saklighet etterstrebes (regjeringen.no).

Disse aspektene ved den sosiale praksis fungerer, som vi skal se, som sterke drivkrefter i produksjonen av medietekster, og legger motstridende føringer på det tekstlige sluttproduktet. I praksis vil det naturlig nok finnes uttallige aspekter ved den sosiale praksis, som kan hevdes å ha innvirkning, i større eller mindre grad. I dette henseendet må vi imidlertid nøye oss med de prima facie mest øyenlysende faktorene. Med dette perspektivet kan vi få et klarere bilde av hvilke betingelser som former diskursene, og som diskursene igjen bidrar til å forme og opprettholde. Det er altså i skjæringspunktet mellom disse to aspektene ved den sosiale praksis at vi må nærme oss debatten.

De to diskursene korrelerer samtidig med to demokratiteoretiske tradisjoner: den deliberative demokratiteori, som har blitt utførlig behandlet i det ovenstående, og rational choice-teori. Den strategiske diskursen kan kobles til den sistnevnte, som kort sagt er en tradisjon hvis sentrale premisser er at mennesker handler formålsrettet mot et gitt mål (Coleman 1990: 13), og velger sine handlinger etter hva som vil maksimere nytte, eller tilfredsstille deres behov og ønsker (Coleman 1990: 14). Det er her altså tale om en form for målrasjonell eller instrumentell handling, som kan kobles til Slagstad, Mouffe og Elsters syn på politikken natur.

Det metodiske opplegget benytter ikke alle aspekter ved Faircloughs tilnærming, men tar i bruk deler av hans analyseapparat for å analysere de to ulike diskursene. Den tredelte analytiske modellen kan illustrere forholdet mellom selve teksten, produksjonsprosessen og den sosiale konteksten. I den konkrete analysen kan man fokusere på et eller flere aspekter ved den kommunikative begivenheten, men det er viktig å ”maintain the comprehensive

orientation to communicative events which is built into the framework, even if one is concentrating upon only certain aspects of them in analysis” (Fairclough 1995: 62).

I denne studien fokuserer vi primært på tekst fordi at det er gjennom tekster mediene utøver sin makt, påvirker holdninger og formidler kunnskap (Østbye m.fl. 2002: 62). Det er her diskursene etableres.

3.3 Empirisk analyse av deliberasjon

For å kunne måle hvorvidt de deliberative idealene, som er av normativ art, etterleves, må de omsettes til empirisk målbare størrelser. En måte å legge bro mellom det normative og den empiriske virkeligheten er å undersøke hvordan empirien lever opp til, eller avviker, fra det normative: ”the intricate purpose of measurement is to find out the degree in which a given sample of participants live up to the rational presuppositions that are constitutive of their practice” (Habermas 2005: 391).

Jürg Steiner m.fl. (2004) operasjonaliserer utvalgte normative deliberasjonsprinsipper ved å operere med kvantitative parametre de kaller *Discourse Quality Index* for å måle det deliberative kvalitetsnivået i parlamentariske debatter (Steiner m.fl. 2004: 52-53). Deres forskningsspørsmål går ut på å undersøke hvordan begrepet om deliberativ politikk kan måles empirisk i forhold til virkelige politiske debatter (Steiner m.fl. 2004: 17). Steiner og co fokuserer på følgende prinsipper: deltakernes mulighet til å delta fritt i debatten, det vil si uten avbrytelser (Steiner m.fl. 2004: 56-57), videre skal påstander og gyldighetskrav begrunnes gjennom ”the regulated exchange of information and reasons between parties” (Habermas 1996: 305). Verdien av et argument bør vurderes ut fra hensynet til det allmenne vel eller fellesnyten, og deltakerne må være villige til å lytte til andres argumenter og behandle dem med respekt, spesielt motargumenter. Til slutt må deltakerne ha en vilje til å oppgi sitt standpunkt om en annen deltaker presenterer et bedre argument (Steiner m.fl. 2004: 19-23; 56-61).

Vi skal ikke benytte deres omfattende kvantitative opplegget i denne oppgaven, men noen av disse variablene kan brukes som indikatorer for deliberasjonskvalitet i debatten.

Fremgangsmåten blir da å sammenligne disse operasjonaliserte deliberative idealer med empiriske observasjoner av debatten, nærmere bestemt en undersøkelse av i hvilken grad debatten lever opp til, eller avviker fra de normative fordringene: ”The empirical question

then is how far away specific political debates are from the ideal type of deliberation” (Steiner m.fl. 2004: 18).

3.4 Operasjonalisering av diskursene

Nå skal vi overføre Steiner og medforfatternes analyseapparat til et kvalitativt tekstanalytisk opplegg for å måle deliberasjonskvaliteten i debatten. I motsetning til dem tar vi for oss en fjernsynsdebatt. Dette er noe annet enn en parlamentarisk debatt, som politikerne befatter seg med i deres daglige virke, med et langt bredere publikum⁹, og følgelig et langt bredere nedslagsfelt i forhold til velgernes dannelse av politiske meninger. Medierte debatter representerer også helt annet kompleksitetsnivå og helt andre utfordringer, blant annet ved at man har flere aktører: journalistene og apparatet rundt debatt- og nyhetsproduksjonen. Vi skal ta i bruk noen av hoveddimensjonene fra Steiner og co og foretar en oppsummerende karakteristikk av hvordan de utvalgte deliberasjonsprinsippene kommer ut i debatten

Deltakelse

Her skal det vurderes hvorvidt debattantene avbrytes under et innlegg. Steiner og co definerer avbrytelse som et tilfelle der en debattant eksplisitt gir uttrykk for avbrytelse, eller når en formell beslutning om avbrytelse blir gjort, i vårt tilfelle at programlederne avskjærer debattanten. Dette inkluderer imidlertid ikke situasjoner der debattanten blir avbrutt på grunn av at taletiden er brukt opp. Avbrytelser blir noe annet i en mediert debatt enn i en parlamentarisk debatt, der man har avmålt taletid. Når det gjelder fjernsynssendte politiske debatter, er avbrytelser ofte nødvendige for å komme gjennom alle temaene. Avbrytelser der debattantene blir drevet over på en annen diskurs, blir derfor fanget opp i analysen under ’interaksjonell kontroll’.

Argumenters begrunnelse

Her er fokuspunktet i hvilken grad påstander og gyldighetskrav begrunnes. I en deliberativ meningsutveksling om politiske saksforhold bør argumenter og påstander utfyllende begrunnes for at alle fasetter av et sakskompleks skal kunne komme frem. Om debattantene utelukkende fremsetter påstander uten å argumentere for, eller grunngi, disse, blir resultatet en overflatisk oppramsing av partienes fanesaker, uten en forklaring på *hvordan* disse skal kunne gjennomføres, eller hvorfor akkurat disse løsningene kan sies å være ønskelige.

---

⁹ I Storbritannia blir debatter fra House of Commons kringkastet via fjernsyn og radio.

Respekt for motargumenter

I deliberasjon, der argumenter og motargumenter møtes i en dialektisk prosess som fører til at det beste argumentet vinner frem, vil motargumenter naturlig nok ha en sentral plass. Å ta høyde for i hvilken grad motargumenter tas til følge eller ignoreres, er derfor vesentlig i forhold til en vurdering av debattens deliberasjonsnivå. Det vil her bli vurdert om motargumenter blir ignorert, blir inkludert men avvist, eller om de inkluderes og verdsettes.

Kommunikativ handling

Den siste av Steiner og cos variabler omfatter det vi kaller kommunikativ handling:

Det vil her vurderes i hvilken grad debattantene står fast på sine standpunkter, uten forsøk på å inngå kompromisser eller komme frem til konsensus, eller om man skifter standpunkt om et bedre argument legges på bordet. I en mediert debatt når man potensielt ut til alle velgerne, og partiledernes retorikk må derfor nødvendigvis tilpasses dette. I en mediert debatt kan man derfor ikke være imøtekommende på samme måte som i en parlamentarisk debatt uten å tape troverdighet blant velgerne. I vurderingen av en eventuelt manglende kompromissvilje må vi selvsagt ta hensyn til dette.

3.5 Analysemateriale, metodiske utfordringer og forskerens rolle

Analysematerialet består av NRKs avsluttende partilederdebat for 2009. Partilederdebatten, som ligger online på NRKs nettsider, ble transkribert i sin helhet, og foreligger som vedlegg.

En diskursanalyse er i stor grad en kvalitativ tekstanalytisk eksersis, og det er derfor viktig å ha i mente en erkjennelse av forskerens rolle som fortolker av teksten. For å gjøre mine tolkninger så gjennomsiktig som mulig har jeg, såfremt det har vært mulig, tatt med hele ytringer. Jeg har også lagt ved en transkripsjon av debatten som vedlegg. I tillegg til tolkninger av det empiriske materialet, vil også metodologiske og teoretiske valg, til en viss grad, være preget av forskerens fortolkninger. Dette gjelder også den kritiske diskursanalytiske metoden vi baserer oss på: måten man forstår begrepene på og hvilke aspekter man vektlegger, vil prege måten man gjennomfører analysen på.

Valget av en diskursanalytisk tilnærming var hovedsakelig tuftet på Faircloughs begreper om hvordan tekster har ulike funksjoner og hvordan ulike diskurser etablerer ulike

virkelighetsbilder. Dette så jeg på som vesentlig for problemstillingens del. Med denne metoden kan vi finne ut av hvilke virkelighetsbilder som gjorde seg gjeldende og hvordan de preget debatten. Hvordan programlederne og partilederne etablerer virkelighetsbilder ville vanskelig kunne ha blitt fanget opp av en kvantitativ tilnærming: Med det kvalitative opplegget kan vi gå dypere inn i det empiriske materialet og få grep omkring dimensjoner en kvantitativ tilnærming ikke kunne ha gjort, for eksempel om vi bare skulle ha kodet forekomsten av strategiske eller deliberativt rettede ytringer.

Det er her primært det som ble *sagt* som er fokuspunktet, og ikke det visuelle aspektet. Selvsagt har det visuelle også innvirkning, men det er prinsipielt gjennom talehandlinger ulike forståelsesformer og vinklinger blir etablert: det er hovedsakelig gjennom hva som ble sagt at programlederne styrte debatten og partilederne argumenterte for sin politikk, og omtalte sine strategier.

Ideelt sett hadde det vært interessant å først ta for seg ulike debatter og dekningen av valgkampen, for så å analysere hvordan borgerne bruker nettfora til politisk diskusjon. Dette hadde vært spesielt interessant i forhold til den deliberative diskursens pedagogiske potensial. Videre hadde det ideelt sett også vært formålstjenlig å supplere med en heldekkende produksjonsstudie for å forstå ulike prioriteringer i den politiske dekningen, men av tid- og plasshensyn kan ikke dette gjennomføres på en tilfredsstillende måte.

Faircloughs kritiske diskursanalyse framsto i mange tilfeller som uklart og på et høyt abstraksjonsnivå, og å forstå diskursbegrepet og hans kritiske diskursanalytiske metode – utfoldet i en omfattende litteratur – utgjorde derfor dette prosjektets største utfordring. Utvelgelsen av de mest relevante aspektene ved Faircloughs metodologiske opplegg for denne oppgavens formål har nødvendigvis ført til at enkelte dimensjoner har blitt utelatt. Ikke alle av hans perspektiver har vært like formålstjenlige for problemstillingen: man behøver heller ikke å ”kjøpe hele pakken”, fordi tilgangen er tverrfaglig og legger opp til åpenhet (Halskov Jensen 2008: 7). Det er ikke tale om presise anvisninger for hvordan man skal gjennomføre en kritisk diskursanalyse. Med et prosjekt så omfattende som en masteroppgave, med et mangfold av ulike perspektiver, har det vært nødvendig med tilpasninger for å få alt til å holde sammen. Dette har ikke vært et unntak her.

Nå som det metodiske opplegget har blitt skissert skal vi nå inn i valgmanesjen. I det neste kapitlet skal vi først gi en generell omtale av valgkampen. Deretter går vi ned på det tekstuelle analytiske nivået for å se på tekstens egenskaper i henhold til hvordan diskursene opptrer i teksten. Her skal det fokuseres på diskursenes foretrukne bilder og lingvistiske markører, altså: spesifikke ordvalg, setninger og metaforer. I tillegg skal tilfeller av interaksjonell kontroll, der programlederne og politikerne, mer eller mindre aktivt, strider om å sette dagsorden, nærmere bestemt hvilken diskurs som skal benyttes, analyseres. Til slutt avrundes kapitlet med en analyse av debattens deliberasjonskvalitet og en oppsummering.

4.0 Analyse

4.1 Valgkampen 2009

Samlebetegnelsen på NRKs valgsendinger for 2009 var *Velg 09!*. Kanalen sendte også et program med samme navn, fra mandag til torsdag fra 17. august til 10. september, med programleder Nina Owing. Valgkampen ble fulgt fra dag til dag, med aktuelle gjester og faste politiske kommentatorer som skulle analysere valgkampen etter hvert som den skred frem og tetnet til. I tillegg hadde programmet andre kjente NRK-fjes, realitykjendiser – og faste innslag med Petter Schjerven¹⁰ (Bakken 2009a). Dette viser at underholdningsaspektet absolutt er til stede. *Velg 09!* ble beskrevet som NRKs nye store valgnysatsing på TV. Videre fremgår det i forhåndsomtalen at man ville ”ta pulsen på valgkampen”, snakke om politikk og finne ut hva de politiske partiene mente, samt arrangere dagens debatt og dagens duell. Selve navnet *Velg 09!* kan hevdes å referere til at velgerne har makt og er aktive borgere.

NRK hadde omtrent 200.000 flere seere per valgprogram enn TV-2 (Staude 2009). At dette blir nevnt i en av NRKs artikler viser hvor viktig konkurransen om seerne er. Valgsendingene fremsto som viktige for begge kanalene; begge hadde brukt millionbeløp på sendingene, og promoterte dem hyppig. NRK satset offensivt med nye grep; de gamle folkemøtene ble erstattet med minidebatter ute blant publikum. Minidebattene ble holdt på steder som symboliserte debattens tema; et fengsel, et sykehus, et klasserom, en næringslivshage og et fabrikklokale. Nyhetsredaktør i NRK, Jon Gelius, mente dette bidro til å skape ekstra nerve og nærvær (ibid.). Petter Schjerven skulle bidra med varme og humor i ”Typisk parti”.

Kanalen skulle satse på en annen valgkampdekning enn ved foregående valg. Folkemøtene og de rene valgduellene ble fjernet. I stedet valgte kanalen å fokusere på individuelle partiutspørringer og den tradisjonelle, avsluttende partilederdebatten (Bakken 2009a). Partilederutspørringene var en del av NRKs nye storsatsing. Programlederne Sigrid Sollund og Magnus Takvam skulle holde en saklig tone ”med glimt i øyet”, hvor hensikten var å få mest mulig informasjon ut til seerne. NRKs utspørrere skulle imidlertid ikke tilbake til den såkalte revolverjournalistikken som partiutspørringene utviklet seg til på 1980-tallet. Det ble hevdet at NRKs seere, nrk.no-lesere og radiolyttere aldri før hadde hatt så mange muligheter

---

¹⁰ Programleder for språkmagasinet *Typisk Norsk* på NRK

til å få svar på sine spørsmål: De kunne blant annet ringe eller sende inn spørsmål (Bakken 2009b). NRK integrerte altså flere medier i valgkampsendingene.

NRK skulle også hente inn sitt eget *Folkepanel*, vanlige mennesker som skulle fortelle hva de fikk ut av valgkampen (Bakken 2009a). Dette tyder på at NRK ville ha en dekning som er nærmere folket, og dermed få en større del av befolkningen med. I forhåndsomtalen av valgkampsdekningen reises spørsmålet om hvem som vil vinne valgkampen: ”I fjor kåret NRKs eksperter Jens Stoltenberg og Lars Sponheim til vinnere, mens leserne stemte for [sic] Stoltenberg alene” (ibid.)¹¹. At dette trekkes frem kan være med på å strukturere publikums forventninger til det forestående valget i retning av at strategiske overveielser er det sentrale ved valgkamper, og at det skal kåres en ”vinner”. Et eksempel på en overordnet strategisk ramme i dekningen av valget før debatten var Dagsrevyens sending 02.09.2009. Her ble det blant annet presentert grafikk som viste hvilken fløy som lå best an til å danne regjering, basert på de siste meningsmålingene. Politiske kommentatorer kom deretter med spekulasjoner om hvordan partiene burde posisjonere seg i forhold til stemmemaksimering, og hvilke strategier de burde benytte seg av. Valgkampen struktureres dermed rundt forventninger om hvilken fløy som kommer til å vinne valget, eller hvilken regjeringssammensetning man får.

Den avsluttende partilederdebatten ble avholdt i Samfunnssalen i Oslo den 11. september fra klokken 19:55, altså tre dager før valgdagen 14. september. Programledere var Knut Olsen og Lisbeth Skei. Debattens struktur var organisert etter ulike temaer: Del en omfattet temaet eldrebølgen, del to handlet om asylpolitikk, del tre handlet om miljøpolitikk, del fire ble kalt garantier og handlet i stor grad om de aktuelle regjeringskonstellasjonene. Det sistnevnte temaet, som ble viet stor plass i debatten, er ikke et politisk problemområde i samme forstand som de øvrige. Målet var å finne ut av sannsynlighetene for hvilke ulike regjeringskonstellasjoner som potensielt kunne formes etter valget, heller enn å finne de beste løsninger for politiske saker, som man potensielt kan gjøre gjennom diskusjon av de øvrige temaene. Etter disse hoveddelene ble det avholdt en spørreunde etterfulgt av den tradisjonelle partilederappellen.

---

¹¹ NRK henviser her sannsynligvis til kommune- og fylkestingsvalgkampen i 2007, altså to år før stortingsvalget.

Partlederdebatten ble innledet med et intervju med tidligere statsminister for Høyre, Kåre Willoch. Her ble Willoch spurt om valgkampen i 1959, som var NRKs første, og fortalte at det da var et bedre saklighetsnivå og at det var mindre fengslende enn dagens debatter. Siste ord av introduksjonen var: ”vi ser slutten på en fire uker lang valgkamp, en valgkamp som har vært både intens og jevn, så jevn at sluttspurten her i kveld blir avgjørende”. Allerede her er man vitne til ansatser til et strategisk spor. Omtalen av valgkampen som en intens, jevn og *avgjørende* sluttspurt minner om det man kan kalle en hestevaddeløpsdekning, som debatten, i enkelte deler, også var sterkt preget av. En grunn til at problematikken rundt regjeringskonstellasjonene fikk et så stort omfang, henger trolig sammen med at meningsmålingene viste at det kom til å bli et jevnt valg, noe programlederne også trakk frem før debatten.

Vi skal nå først gi en generell omtale av de tre første temadelene. Deretter foretar vi en analyse av selve debatten, der det fokuseres på ord- og setningsvalg, metaforer, og tilfeller av interaksjonell kontroll, for å vise hvordan diskursene preger debatten. Diskursene blir analysert fortløpende i følgende kapitler: *Regjeringsspørsmål gjennomsyrrer saksdebatten*, som ser på de tre første hovedbolkene av partilederdebatten, der tre politiske saksområder er i fokus: Eldreomsorg, asylpolitikk og miljøpolitikk; *Diskursive motstrategier*, som ser på en mer eller mindre aktiv motarbeidelse av den strategiske diskurs fra partilederne side; *Personfiksering*, som ser på tilfeller av overdrevet personfokus; og *Regjeringsspørsmålet*, som tar for seg debattens siste hovedbolk, som omhandlet strategiske spekulasjoner rundt selve regjeringsspørsmålet, og i særdeleshet partienes garantier og ultimatum som bestanddeler i det politiske spillet for å oppnå regjeringsmakt. Så følger en oppsummering og drøfting av debattforløpet. Deretter skal fokuset over på de avsluttende partilederappellene der vi skal se hvordan partilederne benytter muligheten til å henvende seg direkte til velgerne uten innblanding fra programlederne. Dernest foretar vi en gjennomgang av deliberasjonsprinsippene i debatten, der det modifiserte opplegg av Steiner og Cosmopolitan målingsmetode for deliberasjonskvalitet tas i bruk. Til slutt følger en oppsummering av kapitlet der vi gir noen konkluderende betraktninger.

4.2 Temadebattene

Den første delen av debatten handlet i stor grad om den kommende eldrebølgen - at det blir stadig flere pensjonister for hver arbeidende nordmann, - og hvordan man skulle håndtere

denne bølgen politisk. Fire tidligere norske statsministere hadde gått ut og påpekt at eldrebølgen kom til å ramme landet med stor kraft. Finansiering og rekruttering av arbeidskraft til den fremtidige eldreomsorg ble en sentral problemstilling.

Debatten om asylpolitikk dreide seg om innstramminger av asyltilstrømmingen, integrering og arbeidsvilkår for asylsøkere. Venstre hadde lagt frem et forslag om å la asylsøkere arbeide under søknadsperioden, og dette var utgangspunktet for en stor del av diskusjonen.

Miljøtemaet handlet i stor grad om åpning av olje- og gassvirksomhet i Lofoten og Vesterålen, blant annet med utgangspunkt i en pågående konsekvensutredning. Venstre hadde tidligere i valgkampen lagt frem et ultimatum der partiet ikke ville inngå i et regjeringssamarbeid med partier som gikk inn for oljeutvinning i disse områdene. Dette ble også utgangspunkt for en stor del av denne delen av debatten.

4.2.1 Regjeringsspørsmålet gjennomsyrrer saksdebattene

De tre temadebattene hadde for det meste et fokus på partienes politikk og de politiske sakene. Det forekom imidlertid mange tilfeller av at regjeringsspørsmålet gjennomsyret temadebattene gjennom strategiske spekulasjoner som dannet en ramme rundt saksspørsmål: Dette til tross for at regjeringsspørsmålet var avsatt til debattens siste del. Vi skal se nærmere på dette.

Eldreomsorg

Etter et underholdningsinnslag bestående av trekkspilleren Guro von Germetens tolkning av Erik Byes vise ”Vår beste dag” kjøres debatten i gang. Debattens første spørsmål stilles av Knut Olsen¹² til Stoltenberg:

KO: Og statsminister Jens Stoltenberg, i stedet for å love - og snakke - om en eldreomsorg som skal bli så mye bedre og som det skal skinne av, burde man heller ikke si at dette kommer til å bli mye verre?

---

¹² KO: Knut Olsen; LS: Lisbeth Skei; KW: Kåre Willoch; JS: Jens Stoltenberg; SJ: Siv Jensen; KH: Kristin Halvorsen; ES: Erna Solberg; DH: Dagfinn Høybråten; SP: Lars Sponheim; LN: Liv Signe Navarsete; TD: Torstein Dahle

Debatten åpnes her med et spørsmål som ikke legger opp til et saksfokusert spor, men heller kan karakteriseres som et tilfelle av å ville sette en politiker til veggs, noe som kan minne om revolverjournalistikken NRK hevdet de ikke ville benytte seg av. Stoltenberg forsvarte seg ved å påpeke at begrepet eldrebølge er feil å bruke, og at man bør avskaffe det. Han hevdet at man heller skulle glede seg over at stadig flere eldre lever lenger, hvorpå Olsen skyter inn:

KO: [...] men, det er greit at du vil ha det til et fint ord, men da må man kanskje være ærlig i valgkampen og si: det er ingen som kan gå til valg på å si pensjonsalderen må bli høyere, skattene kommer til å gå opp, Raymond Johansen [Arbeiderpartiet] har helt rett, sekstimersdagen til SV kan vi bare glemme. Er du enig med ham?

Her prøver Olsen å skape splid mellom regjeringspartiene ved å vise til de to partienes ulike politiske syn på området. Det forsøkes å få frem konfliktlinjer mellom partienes saksstandpunkt og løsninger med en strategisk vri i form av at det fokuseres på en kamp mellom *partiene*, noe som kommer godt frem ved påpekningen at SV bare kan glemme sekstimersdagen. Debattopplegget legger ikke opp til en dypere diskusjon om politiske løsninger, men bærer heller preg av å påpeke forskjellene mellom partiene, på en heller overflatisk måte. I forhold til et mer saklig ideal burde man heller ha etterspurt konkrete politiske løsninger vedrørende den kommende eldrebølgen, og innlede til en argumentutveksling mellom Halvorsen og Stoltenberg om det å opprettholde både sekstimersdagen og en adekvat eldreomsorg. Da kunne de saklige skillelinjene kommet bedre frem enn ved at man kort nevner de saklige uenighetene. Programlederens antydning om at Stoltenberg ikke er ærlig, alluderer til et syn på politikere som kyniske i deres uttalelser og handlinger, og at de holder tilbake informasjon som kan skade deres sjanser i valgkampen.

Litt senere i debatten om eldreomsorg finner man ytterligere et eksempel på programledernes interesse av å fokusere på skillelinjene mellom partiene ved å presentere motstridende synspunkter plassert i en overordnet strategisk ramme: partileder for Rødt, Torstein Dahle fikk spørsmål om hvor man skal rekruttere arbeidskraften som trengs i eldreomsorgen i fremtiden. Da svarte han noenlunde det samme som de andre partiene tidligere hadde svart, og ble avbrutt av Olsen med at dette er noe alle partiene er enige i. Når Dahle fortsetter sitt saklige resonnement blir han på ny avbrutt av Olsen, som igjen poengterer at alle er enige i det han har sagt. Programlederne forsøker å skape en konflikt det ikke er grunnlag for. Selv om Rødt har det samme synspunktet som de andre partiene er vel også dette av interesse for velgerne. Det virker ikke viktig for programlederne å la Dahle utbrodere sitt argument,

ettersom svaret ikke bidrar til å vise konfliktlinjer mellom Rødt og de andre partiene. Om man hadde vært interessert i å finne saksrelaterte likheter og skillelinjer mellom partiene, ville ikke Olsen ha avbrutt Dahle på denne måten. Dahles svar kan vanskelig kobles til en strategisk konfliktramme og blir dermed stoppet av programlederne. Her ser vi et eksempel på at programlederen utøver interaksjonell kontroll for å spore debatten inn på den strategiske diskursen.

Asylpolitikk

Debatten om asylpolitikk åpner med en poengtering av en rekordtilstrømming av asylsøkere til Norge. Her kommer Solberg og Jensen raskt i trette om asylpolitikk:

SJ: [...] og så er det sånn jeg hører at Erna vil være tøff, men hun sier at hun skal samarbeide med Lars, og hvis vi ser på tallenes tale, så var det altså flere asylsøkere som kom til Norge under den forrige Bondevik-partiregjeringen hvor Erna var med i, enn det har kommet nå under den rødgrønne regjering [...]

Her kobler Jensen asylpolitiske saksspørsmål sammen med strategiske utlegninger når hun påpeker at Solberg og Sponheim kan komme til å inngå i et regjeringssamarbeid. Dette uten at programlederne har lagt opp til det ved hjelp av strategirettede spørsmål.

Litt senere presenteres Venstres forslag om å gi asylsøkere tilbud om arbeid mens de venter på å få behandlet asylsøknadene. Gjennom bruken av det personlige pronomenet ”du”, blir Dagfinn Høybråten spurt om hvor *han* stod i dette spørsmålet. Dette i stedet for hva partiets standpunkt er:

KO: [...] men er du enig med Sponheim, som du kanskje skal styre landet sammen med, eller med Erna Solberg i dette spørsmålet, vil du gi dem arbeid fra første dag, selv om de ikke har pass med seg?

Her kobles en saksbasert konflikt innad i sentrum-Høyre-regjeringsalternativet sammen med overveielser omkring regjeringsspørsmålet, noe som kommer spesielt godt frem ved bruken av ordene ”styre landet”. Hvilket parti KrF er enig med, og dermed kan komme til å danne regjering med, danner her en ramme for de asylpolitiske utlegningene. Etter å ha påpekt at grunnløse asylsøkere burde returneres raskest mulig, fortsetter Høybråten:

DH: [...] så er jeg helt sikker på, Knut Olsen

KO: ja

DH. at Sponheim og Erna og jeg, vi skal klare å bli enige om en rettferdig flyktning- og asylpolitikk, men å bli enig med Siv Jensen, det har jeg større problemer med på dette punktet.

[applaus]

Høybråten forsøker her å forsvare Sentrum-Høyre-prosjektet, men tar ikke stilling til selve saksspørsmålet: KrFs standpunkt når det gjaldt arbeid til asylsøkere. Litt senere presenteres den samme saklige uenigheten mellom Høyre og Venstre av programlederne. Etter et innlegg av Erna Solberg om farene ved å gjennomføre Venstres forslag, skyter Olsen inn:

KO: Så Sponheim får ikke gjennomslag

ES: Nei.

KO: i din regjering?

[...]

KO: Så dette kan Sponheim bare glemme hvis han skal styre sammen med deg?

Solberg svarer med å fortsette å tegne et skrekkbilde av hva som kunne skjedd om man hadde gått inn for Venstres løsning ved å påpeke at det, etter hennes mening, da hadde blitt skapt flere insentiver for såkalt grunnløse innvandrere å komme til Norge. Merk at det her etableres en strategisk konflikt mellom Solberg og Sponheim gjennom bruken av personlige pronomen og partiledernes navn. På dette tidspunktet i debatten ble Høyre og Venstres potensielle gjennomslagskraft vurdert, målt i det foreløpig estimatet av velgeroppslutning fra meningsmålingene¹³, med tanke på hvilke politiske løsninger som kunne komme til å få gjennomslag. Denne presentasjonen gjorde at man kunne diskutere saksspørsmål med en strategisk og konfliktpolarisert vri: om Høyre og Venstre skulle inngå i et regjeringssamarbeid, så måtte Venstre ha gitt avkall på sine politiske standpunkter på dette området. Dette viser at motstridende saklige synspunkt presenteres på en overflatisk måte: det inviteres ikke til deliberasjon omkring selve saksspørsmålene eller politiske løsninger, som dette i bunn og grunn dreier seg om. Med en mer deliberasjonsrettet, saklig fremstilling som hadde hatt fokus på politiske løsninger kunne borgerne også fått innblikk i saksspørsmålene, og ikke bare blitt servert en fremvisning av to inkongruente politiske standpunkt.

Den videre gangen i det foregående eksempelet har et svakt anslag i deliberativ retning; det virker som om Sponheim skal til å argumentere med Erna om saksspørsmål, men det hele munner ut i et humoristisk poeng:

---

¹³ Høyre lå bedre an på NRKs siste meningsmåling før partilederdebatte enn Venstre: henholdsvis 13,1 og 6 prosentpoeng (nrk.no 2009)

KO: [...] men hvis du velger å styre sammen med Erna, det gjør du jo, så blir det ikke noe av det?

SP: Vel, vel, det vet jeg ikke.

KO: Vi kommer til å snakke om det, sier Erna.

SP: jeg vil argumentere overfor Erna sånn, sånn som jeg vil si: Erna

KH: Kan jeg få si

SP: det at det er en asylsøker i Norge, som kanskje får avslag etter noen måneder og må reise ut igjen, men på de to månedene har rukket å tjene penger til to lastebiler i hjemlandet, det er jo kjempebra for småbedrifter, også der ute

KO: ja, ja

[latter og applaus]

KO: og der kommer den, og der kom den

Spørsmålet fra programlederen legger ikke opp til en saklig argumentsutveksling. I stedet fokuseres det, også her, på gnisninger mellom potensielle samarbeidende partiers divergerende saksstandpunkter: Venstres politikk kommer ikke til å bli noe av, dersom de inngår i et regjeringssamarbeid med et, ifølge meningsmålingene, større parti.

Miljø

Miljøtemaet åpner med et spørsmål stilt av Olsen til Stoltenberg om vern mot olje- og gassutbygging i Lofoten. Uenigheter mellom Arbeiderpartiet og SV vedrørende utbygging i Lofoten påpekes for å så tvil omkring det rødgrønne regjeringalternativet. Arbeiderpartiet sto fast på en eventuell olje- og gassutbygging i Lofoten etter at en utredning kunne slå fast at dette ikke gikk ut over havlivet, mens SV mente allerede nå at man hadde nok informasjon til å ikke bygge ut. Etter en presentasjon av de to partienes synspunkter på området spør Olsen:

KO: [...] men, la meg stille spørsmålet annerledes, til Kristin Halvorsen

KH: ja

KO: eller hva, eller hva er det, hva er det du, holdt på å si, ikke trenger å vite, som eh, som eh som eh, Jens Stoltenberg vet?

KH: eh, vi har, vi har eh, kunnskap nok, etter SVs oppfatning, til å bruke det som er grunnleggende i miljøpolitikken, nemlig føre-var, dette er akkurat som du sa, dette er fødestua til den siste store torskestammen, faktisk i hele verden.

[...]

KO: og da må vi spørre, hvorfor er det forskjell på dere to på det? Kristin Halvorsen vet mer enn nok til å si, til å ta et klart standpunkt, dette skal vernes.

Her forsøkes det å skape en konflikt løst fundert i saksspørsmål innad i den rødgrønne regjeringen for å skape temperatur i debatten. Gjennom bruken av ”du” og ”Jens Stoltenberg”, i stedet for ”SV” og ”Arbeiderpartiet”, konstrueres dette som en konflikt mellom partilederne, og ikke partiene de representerer. Det viktigste her virker å være å vise forskjellene på partiene i enkeltsaker ved å fokusere på uenigheter mellom partiene, heller enn å komme med spørsmål som inviterer til saklig argumentasjon mellom partilederne om disse uenighetene. Litt senere veves det hele inn i en strategisk ramme: etter at Stoltenberg har svart for seg, får Halvorsen spørsmål om en uttalelse hun hadde kommet med, om at kampen mot utbygging i Lofoten måtte vinnes: her trekker Olsen inn NRKs politiske kommentator, Kyrre Nakkims tolkning av dette som et ultimatum:

KO: I dag, i dag, Kristin Halvorsen, så sa du i Dagsrevyen noe ganske interessant: du sa at ”denne kampen skal vi vinne; denne kampen må vi vinne”. Og politisk kommentator Kyrre Nakkim tolket det som nokså nært, nokså nært et ultimatum. Har han rett i det?

KH: jo, men, vi, eh, flyr ikke rundt i valgkampen og stiller ultimatum til hverandre, og det er fordi jeg er redd for,

KO: nei, men hva mente du med, hva mente du med den setningen da?

KH: Det er fordi at det jeg er redd for er at de som er ihuga for

KO: ja

KH: å stille motultimatum, og så har vi tapt saken [...]

LS: men, men, men hvis denne saken da er så viktig, hvorfor setter ikke du ultimatum i denne saken, som Venstre har gjort?

KH: nei, det er fordi det er oppskriften for [sic] å tape saken [...]

De utpregede strategisk rettede tolkningene til NRKs politiske kommentator trekkes her frem som bakgrunn for strategiske spekulasjoner. Gjennom spekulasjonene er vi her vitne til at programlederen fører debatten inn i en strategiramme: Det fokuseres ikke på hva som sies, altså at SV må ”vinne”, eller få gjennom, sin miljøpolitikk, men *hvorfor* det ble sagt, og hvorfor hun ikke legger frem et ultimatum. Her ser vi en kynisk tolkning av Halvorsens uttalelse, og et forsøk på å grave frem hva politikerne egentlig mener. Halvorsen er nok klar over hvilke konsekvenser politiske ultimatum kan få, og vil derfor ikke komme med et selv, til tross for at Olsen presser på for å få svar på hvorfor hun ikke har stilt et ultimatum i denne saken. Det er her altså det strategiske aspektet ved valgkampen det stadig fokuseres på gjennom spørsmål om hvordan man skal vinne valgkampen. Ultimatum sees på som vesentlige i denne sammenhengen: garantier eller ultimatum mot å samarbeide med et annet parti, eller saksfunderte ultimatum som er uforenelige med potensielle samarbeidspartneres

politiske standpunkt, er vesentlige i forhold til den såkalte regjeringsskabelen. Partienes ulike saksstandpunkt blir i liten grad utbrodert. Også Sponheim får spørsmål om han kan holde på sitt ultimatum mot utbygging av olje- og gassvirksomhet i Lofoten om Venstre og Høyre skal kunne danne regjering sammen. I tillegg til å fokusere på ultimatumet, innbefatter spørsmålet også spekulasjoner omkring strategiske overveielser i henhold til samarbeid:

LS: Lars Sponheim, du er, eh, du er den eneste som har satt ultimatum i denne saken, eh, hvis du skal regjere sammen med Erna Solberg, så kan du fortsatt holde på det?

SP: altså, eh, nå hadde Kristin Halvorsen en mulighet til å ta et moralsk standpunkt på vegne av et naturområde som hun og jeg er enig om burde fått et varig vern, nemlig å si at hun kan ikke ta ansvar for å sitte i en regjering og administrere olje- og gassaktiviteten utenfor

LS: mhm

SP: Lofoten og Vesterålen [...]

I stedet for å svare på det strategisk anrettede spørsmålet går Sponheim her til angrep på Halvorsens etos som medlem av en regjering som velger å fatte politiske vedtak som strider mot partiets miljøpolitiske standpunkter. Ultimatumet mot åpning av olje- og gassvirksomhet i Lofoten blir her, fra programlederens side, en brikke i spekulasjoner rundt regjeringalternativene blant de borgerlige partiene. Sponheim forsøker imidlertid å flytte det samme fokuset over på den rødgrønne regjeringen, med angrepet på SV. Også her blir ordskiftet konstruert som en konflikt mellom partilederne, heller enn mellom partiene. Dette gjennom anvendelsen av personlige pronomen og partiledernes navn. I den påfølgende diskusjonen tar Sponheim opp potensielle komplikasjoner ved de kommende budsjettforhandlingene om valget resulterer i et stort Fremskrittsparti i opposisjon til en regjering ledet av Arbeiderpartiet:

LS: Men tror du at Arbeiderpartiet vil lande på ditt standpunkt, eh Kristin Halvorsen

SP: dette er feil

KH: Jeg har tenkt å vinne denne saken, det skal jeg

SP: dette er feil, jo fordi du

[applaus]

SP: det, det, det Kristin Halvorsen nå sitter og advarer mot, det er at Jens Stoltenberg skal komme alene med Arbeiderpartiet på Stortinget og gjøre opp med Fremskrittspartiet og jeg vil si det, skulle det bli situasjonen, jeg håper ikke det, skulle det bli situasjonen at han kommer alene og han skal gjøre opp Lofoten og Vesterålen med Fremskrittspartiet, så har han ingen andre enn Fremskrittspartiet å gjøre opp budsjett med.

LS: mhm, mhm

SP: Da er budsjettøren stengt.

Her er vi vitne til at saksspørsmål omkring oljeutvinning i Lofoten og Vesterålen trekkes inn i en strategisk ramme. For det første gjennom Halvorsens påpekning av at ”hun” skal ”vinne” saken, for det andre ved at rent strategiske overveielser trekkes inn i diskusjonen når Sponheim spekulerer om de kommende budsjettforhandlingene. Rett etter dette får Solberg spørsmål om det nevnte ultimatumet fra Sponheim om utbygging i Lofoten. Også her innbefatter spørsmålet spekulasjoner om strategiske overveielser omkring samarbeid, koblet til partilederne selv, heller enn partiene:

LS: [...] vil du godta Lars Sponheims ultimatum i denne saken, han vil jo gjerne regjere sammen med deg?

ES: ja, og vårt standpunkt er det motsatte, altså vi mener vi kan bygge ut, vi mener vi skal ta vare på fiskeriene, vi mener vi skal sørge for at det er gode miljømessige rammer, men vi er prinsipielt tilhenger av å åpne, og så, nei men

LS: men, men dette betyr at du må regjere med hun som da sitter ved siden av deg [Siv Jensen]

Her er det uten tvil regjeringsspørsmålet som setter rammer for den saklige diskusjonen, gjennom spekulasjoner om strategiske overveielser omkring samarbeid. Solberg forsøker å komme inn på de saksmessige uoverensstemmelsene mellom Høyre og Venstre, men blir avbrutt av Skei som, med et tilfelle av interaksjonell kontroll, igjen sporer resonnementet inn mot regjeringsspørsmålet. Saksforholdene benyttes her som et påskudd til å få frem gnisninger mellom de to potensielle, borgerlige regjeringalternativene.

Litt senere i miljødebatten får Navarsete et spørsmål om utbygging av olje- og gassvirksomhet i Lofoten. Etter at Olsen har krevd et ”klinkeklart” svar fra Navarsete, kobles diskusjonen rundt dette saksområdet til et spørsmål av strategisk art:

KO: Er du like tydelig som Kristin Halvorsen var i dag? Ved å si at dette skal vi vinne?

LN: dette skal vi vinne, og så må jeg si til Fremskrittspartiet, de har aldri vært langsiktige i oljepolitikken. På 70-tallet ville Carl I. Hagen selge ut rettighetene på Statfjord til et amerikansk selskap, da hadde vi ikke hatt noe oljefond, og vi hadde antagelig ikke hatt et stort Fremskrittsparti, og [latter og applaus] [...]

Etter Olsens forsøk på å vri diskusjonen inn på de strategiske elementene av valgkampen, ved å konsentrere oppmerksomheten på viktigheten av å vinne, angriper Navarsete Fremskrittspartiets politikk og får frem et humoristisk poeng.

På slutten av miljødebatten oppsummerer Olsen debattens forløp så langt på en måte som prøver å skape temperatur foran den påfølgende garantidelen:

KO: [...] Kristin Halvorsen har vel, og Navarsete har vel sagt ganske tydelig fra, at det ikke blir noe fremtidig rødgrønn regjering og Sponheim har vært krystallklar

KH: det er velgerne som bestemmer?

KO: på sitt ultimatum om at det ikke blir noen regjeringen Jensen, og der er vel Høybråten enig, så der konkluderer vi takk for denne runden.

Ved å oppsummere miljødelen på denne måten, som for øvrig gir et feilaktig inntrykk av ulike regjeringalternativenes situasjon, forsøkes det å dannes et insentiv hos partilederne til å rette på bildet som ble presentert. En oppsummering vil som regel trekke frem de viktigste innsiktene man kommer frem til. I dette tilfellet vil det da si at programlederne mener det mest vesentlige som kom frem for velgerne under temadebattene relaterte seg til regjeringsspørsmålet, altså strategiske aspekter ved valgkampen. Temadebattene og de strategiske overveiningene som gjennomsyret disse debattene kan i så måte hevdes å fungere som en *teaser* til den siste, avgjørende delen om regjeringsspørsmålet

Vi har vist hvordan det strategiske aspektet ved valgkampen i flere tilfeller intervensjoner i saklig funderte spørsmål ved at det forsøkes å skape konflikter innad i, og så tvil om, de respektive regjeringalternativene. Uenigheter i saksspørsmål poengteres for å skape temperatur i debatten om ulike potensielle regjeringskonstellasjoner, noe som fører til en sterk fokusering på konflikter. Dette gjelder nesten utelukkende konfliktlinjer innad i potensielle regjeringskonstellasjoner. Fokuset blir da på selve uenighetene og hvilke konsekvenser disse kan sies å ha i forhold til de ulike regjeringalternativene. Slik blir saksbaserte uenigheter, i mange tilfeller, plassert i inn en overordnet strategisk ramme.

4.2.2 Diskursive motstrategier

I dette kapittelet skal vi analysere tilfeller av motarbeidelser av den strategiske diskursen. Den hyppigste formen for motarbeidelse er partiledernes aversjon mot de strategisk rettede

spørsmålene. Dette har imidlertid trolig ikke rot i en antagonistisk holdning til den strategiske diskurs, men at strategiske spekulasjoner omkring eget parti ansees som skadelig for partiets sjanser til å oppnå regjeringsmakt.

En mer aktiv type motarbeidelse av den strategiske diskurs forekommer ved to anledninger i debatten. Det første tilfellet forekom i delen om regjeringsspørsmålet, der Kristin Halvorsen ville debattere skolepolitikk, heller enn spillaspektet ved valgkampen. Skolepolitikken, som lenge har vært et av SVs store satsningsområder, var også i denne valgkampen viktig for partiet. Da Halvorsen forsøkte å dreie debatten inn på skolepolitikk, altså over på et mer saklig spor, intervenerte programleder Skei for å kunne fortsette med garantidelens tema, helt til publikum begynte å bue, slik at Halvorsen fikk fullført et kortere resonnement. Her ser man en kamp om å sette dagsordenen i debatten, og hvordan Skei forsøker å ta tilbake den interaksjonelle kontrollen fra Halvorsen, for igjen å spore inn på den strategiske diskursen. Den aktive intervensjon fra debattens publikum gjennom virkemiddelet buing, representerer trolig ikke et opprør mot den strategiske diskurs, men heller SV-sympatisørers irritasjon over at Kristin Halvorsen ikke fikk gjennom et synspunkt.

Etter hovedtemaene i debatten ble det arrangert en spørsmålsrunde. Her skulle partilederne ved håndsopprekning si seg enige eller uenige i utsagn som programlederne kom med. Her benyttet Halvorsen, Navarsete og Jensen anledningen til å føre an en kritikk av hvordan mediene generelt, inkludert NRK, hadde vært for opptatt av de strategiske elementene av valgkampen heller enn de politiske sakene. Det første tilfellet forekom etter at Olsen hadde nevnt at et par forskere, deriblant Frank Aarebrot, hadde kommet med uttalelser om at denne valgkampen hadde vært den kjedeligste i manns minne. Dette på grunnlag av at de store sakene ble satt i baksetet til fordel for et fokus på regjeringsspørsmålet, og at partienes ideologier ikke kom godt nok frem. Halvorsen og Dahle var enige i dette og tok opp hånden. Førstnevnte fikk ordet:

KH: Jo, fordi at så veldig mye av diskusjonen har dreiet seg om runder på runder om regjering og hvem [som] vil samarbeide med hvem, og jeg tror at veldig mange har ønsket mer debatt om hva man skal samarbeide om, og hva, hva valget står om, for eksempel skolepolitikken, det var derfor jeg var litt ufin i sted, men også miljøpolitikken, for det blir også en slags spillgreie ikke sant [...]

Denne kritikken må sees i sammenheng med at et av Sosialistisk Venstrepartis hovedsaksområder, skolen, fikk lite oppmerksomhet i valgkampen generelt, og i særdeleshet

under partilederdebatten. Etter dette får Navarsete, som kommer med en mer direkte kritikk av NRKs strategiske fokus, ordet:

LN: [...] jeg har sittet på [sic.] valgkamp i Sogn og Fjordane og der har det vært beinharde diskusjoner om samferdsel og sykehus og om saken, jeg må nok si at jeg savner at journalister har mer fokus på innholdet i politikken og mindre på spillet omkring, så jeg tenker at til neste valgkamp så kan dere ta en tur og lære av journalistene i Sogn og Fjordane og lærer hvordan man fører valgkamp der borte, litt mer på saken [...]

Deretter får Jensen ordet og fortsetter de to foregåendes resonnement:

SJ: Jeg er faktisk veldig enig at det har vært veldig mye spillfokus fra mediene, og litt for lite fokus på saker, jeg tror velgerne er kjempelei det, og jeg tror de faktisk kunne ønske seg at vi kunne diskutere mer om hvordan vi skal løse en del av de utfordringene som vi står overfor i vårt samfunn, jeg tror de gjerne skulle hørt de reelle forskjellene på oss, både i eldreomsorgspolitik, i helsepolitikk, i skattepolitikk, og så videre for dette blir veldig mye slagord [...]

KO: der setter vi strek.

[applaus]

Dagfinn Høybråten var imidlertid fornøyd med at det ikke bare ble fokusert på kampen mellom de to største partiene, men kommenterte ikke kritikken av spillfokuset direkte.

Vi har her sett at enkelte av partilederne tar til motmæle mot det sterke fokuset på de strategiske aspektene ved valgkampen. Man er her altså vitne til en kritikk av måten valgkampen har blitt ført på. Her ble altså den strategiske diskursens styrke vis a vis den deliberative diskursen indirekte påpekt. Det må imidlertid påpekes at denne kritikken, i stor grad, er myntet på mediene generelt, og ikke bare NRK.

4.2.3 Personfiksering

Studier av norske valgkamper har vist at medienes personfokusering har vært økende (Eide 1991; Aardal m.fl. 2004: 126); det har spesielt vokst frem et økt fokus på partilederne, der disse personifiserer et budskap¹⁴ (Aardal m.fl. 2004: 126). I kommune- og fylkestingsvalget i 2007 var det i hovedsak stortingspolitikere, og da i all særdeleshet partiledere, som deltok i mediedebattene, selv om disse ikke stilte til valg. Dette kan være en indikator på hvor viktig

---

¹⁴ Hvorvidt dette har en vesentlig effekt er mindre sikkert. Studier av amerikanske forhold viser en større grad av personeffekter enn tilsvarende for europeiske forhold; i Norge er partiene mer utslagsgivende enn politikernes popularitet (Aardal m.fl. 2004: 131).

personligheter er i dagens politiske offentlighet, noe man kan finne holdepunkter for hos Krogstad (2004: 108), som dokumenterer at partiene ser det som vesentlig å fremheve kjendisene i partiene. I tillegg til et økt fokus på partilederne, blir også saksforhold tillagt en personfiksert dimensjon: Knapskog mener å finne en ”sterk tendens til personifisering av alle sakstilhøve, i kombinasjon med at involverte aktører ofte vert tilskrive dårlege handlingsmotiv” (2001: 132).

I debatten finner vi kun ett utpreget personfokusert innlegg: Venstres Lars Sponheim, som var den eneste som hadde lagt frem et ultimatum mot utbygging i Lofoten og Vesterålen, fikk et strategifiksert spørsmål om dette ultimatumet ikke kom til å føre til uoverensstemmelser med Høyre, som var for utbygging, om partiene kom til å samarbeide¹⁵. Sponheim svarte da med en svært patosladet personfiksert appell:

SP: [...] for meg, så handler ikke dette om ett eller annet strategisk spill, men jeg tenker på mine etterkommere, ikke sant, jeg har akkurat blitt bestefar nå, og jeg tenker på, liksom skal jeg måtte møte dem engang og stirre dem i øynene, og så si at jeg bygde ut dette [sic] Lofoten og Vesterålen, ikke sant, for meg er dette en, dette er natur, som har en uendelig verdi

LS: mhm

SP: og det der, altså jeg hadde gleden av å stå ved siden av Jens Stoltenberg når [sic] han åpna mitt kjære Hallingskjervet nasjonalpark, tårene rant på meg [tar seg med fingeren under øyet] og jeg hørte ikke på ett tidspunkt statsministeren si, ”jeg skulle sjekka om det var gull inni der først”.

[latter, applaus]

SP: han, tårene, tårene rant på han også, og han sa, denne, dette er fantastisk natur, det har uendelig verdi, vi kan jo ikke drive og tøyse med det [...]

Her forsøker Sponheim å appellere til velgerne med eventuelle fremtidige møter med sine barnebarn, spesielt ved å måtte ”stirre dem i øynene”. I tillegg hevder han at både han selv og Stoltenberg gråt da Hallingskjervet nasjonalpark ble åpnet. Her ser vi det som tilsynelatende er en konsistens mellom det uttalte og det indre følelsesliv, altså autentisitet: Sponheim gir her inntrykk av at han snakker sant om seg selv, dette i et tilfelle der det handler om saksspørsmål omkring utbygging av olje- og gassvirksomhet. Han er imidlertid klar over at slike utspill kan tolkes som et strategisk spill, noe han gir til kjenne. Dette eksempelet er det mest manifeste tilfellet av overdrevet personfokus i denne debatten. Personrelaterte aspekter ved en saklig fremstilling er ikke nødvendigvis problematisk, slike aspekter kan bidra til å få frem, og

---

¹⁵ Dette er for så vidt også et eksempel på at programlederne trekker saksspørsmål inn i en strategisk ramme.

underbygge saklige fremstillinger. Det er kun når dette tar overhånd og går på bekostning av det saklige at det blir et problem. I dette tilfellet kommer den saklige fremstillingen i skyggesiden, når Sponheim, i tillegg til å mane frem en sterk patosladet appell, tilslutt avslutter med et humoristisk poeng. Dette eksemplet står imidlertid helt alene; det foreligger ingen andre nevneverdige overdrevne personfokuserte ytringer i debatten.

På den annen side, og på et mindre åpenlyst plan, er personlige pronomen som brukes gjennom hele debattens forløp en indikator på en annen, indirekte type personfokus: ord som ”du”, ”deg”, og ”dine” knytter politiske beslutningsprosesser sammen med politikerne på en spesiell måte: politiske saksforslag og strategier blir i meget stor grad tilknyttet og attribuert politikerne selv, og ikke partiene, eller regjeringssamarbeid disse inngår i. Slik konstitueres politikk som en personsentrert eksersis der politikerne selv fremstilles som ansvarlige for sine partiers politiske ytringer og handlinger. Samtidig kan det hevdes at den utstrakte bruken av disse ordene forsterker båndet mellom de politiske sakene, og politikerne som mennesker, ved å gi argumentene troverdighet. Dette skyldes at de politiske saksstandpunkt da eksplisitt knyttes til politikeren som person. Et av vurderingsgrunnlagene for argumentenes troverdighet vil da være knyttet til debattantenes etos, nærmere bestemt vedkommendes grad av autenticitet i fremførelsen.

Også politikerne opererte etter samme logikk. I stedet for å referere til partiet, brukes ofte det personlige pronomenet ”jeg” når politikerne taler om partiets politikk. I så måte representerer dette et overdrevet personfokus på grunn av at de faktiske omstendigheter fremstilles på en annen måte enn de er. Partilederne har selvsagt en stor innvirkning på saker og strategiske løsninger som deres eget parti fremmer, men her antyder ordbruken at de er ansvarlige for det hele. Dette kan være problematisk: ”når ingen framstår som annet enn personligheter, maskeres det forhold at de faktisk er representanter for institusjoner og samfunnsinteresser” (Johansen 2002: 25).

Vi kan også identifisere en annen nærliggende kobling: Som nevnt maler den strategiske diskursen et bilde av den politiske aktør som kynisk, og utelukkende opptatt av stemmemaksimering. Bruken av de ovennevnte personlige pronomen, i kombinasjon med den strategiske diskursen, vil konstruere en sterk forbindelse mellom de kyniske og målrettede strategiske valgene som blir tatt på et overordnet partipolitisk plan, og politikeren som person.

Dette vil nødvendigvis gjøre politikernes troverdighet skadelidende, ettersom politikerne da i sterkere grad blir koblet til partiets strategier.

Innenfor kynismesyndromets logikk blir politikerne mer bedømt ut i fra oppriktighet enn autentisitet: Når programledernes syn på politikerne som kyniske aktører, og når journalistene forsøker å avdekke politikernes bakenforliggende motiver, er det ikke snakk om å bedra seg selv gjennom en inkonsistens mellom politikerens indre og hans eller hennes ytringer, men å bedra andre, det være seg programlederne, de øvrige partilederne eller folket. Dette gjennom å ha skjulte hensikter hva angår strategier. Dette skal vi komme tilbake til i det følgende.

Vi har her sett at det forekom lite overdrevet personfokus i debattforløpet. Vi identifiserte imidlertid en annen type personfokus: en omfattende anvendelse av personlige pronomen, som kobler partienes standpunkter og strategier sammen med partilederne. Også partilederne benytter personlige pronomen og henviser til seg selv der det er snakk om partienes standpunkter og strategier.

4.3 Regjeringsspørsmålet

Nå skal vi over på den siste hovedbolken av debatten, hvis tema var regjeringsspørsmålet. Dette temaet fikk altså så stor oppmerksomhet at en hel debattdel ble satt av til det. Foruten introduksjonen, spørsmålsrunden, partilederappellene og underholdningsinnslag, utgjorde denne delen omkring en fjerdedel av debatten. Her finner vi tre ulike former for strategifokus: For det første foreligger det, som i de tre temadelene, også her tilfeller av sammenblanding av saksspørsmål og strategiske utlegninger; for det andre ser vi rent strategiske overveielser, uten tilløp til å trekke inn saksspørsmål; for det tredje ser vi en vektlegging av garantier og ultimatum som enkelte partiledere fremsatte i løpet av valgkampen. Garantiene ble trukket frem som strategiske elementer i valgkampen, tilknyttet en spenning omkring ulike valgutfall, det vil si hvilke konsekvenser garantiene kan få for de potensielle regjeringalternativene.

Sammenblanding av strategiske overveielser og saksspørsmål

Som analysen av de tre første debattbolkene viste gjennomsyret strategiske utlegninger ofte saksspørsmålene. Eksempler på spørsmål om strategiske overveielser omkring ulike regjeringalternativer koblet til et spesifikt saksområde finner man også under debatten om regjeringsspørsmålet: Et stykke ut i denne delen trekker man opp igjen trådene fra delen om

asylpolitikk, i form av at et saksspørsmål, nærmere bestemt hvorvidt man skal gi arbeid til asylsøkere ved ankomst, integreres i et strategirettet spørsmål. Problematikken rundt uenigheten om dette sakskomplekset ble, som vist over, også presentert for Høybråten og Solberg i form av lignende spørsmål. Denne gangen ønsker man en presisering fra Høybråten:

KO: [...] Høybråten, hør nå. Hvis, hvis man har et budskap til velgerne, og Erna Solberg har i hvert fall to budskap, det ene er å styre sammen med deg og Lars Sponheim, det betyr arbeid til asylsøkere fra første dag, det ønsker i hvert fall Sponheim, han ønsker seg den veien, man ønsker i hvert fall en oppmyking av en rekke områder, man ønsker en, altså en helt annen profil,

DH: ja

KO: enn hvis hun går til Siv

DH: ja

KO: og det, det er også ditt problem [...]

Her kan det innledningsvis virke som om man vil dreie debatten inn på et saklig spor, altså en diskusjon omkring saksspørsmål vedrørende arbeidsvilkår for asylsøkere, men det hele bunner ut i å poengtere at dette utgjør et strategisk problem for KrF, eller som Olsen velger å fremstille det: Høybråtens problem. Også her ser vi at personlige pronomen og navnene på partiledere nevnes i stedet for partiet de representerer. Det tegnes dermed et bilde av at det er politikerne som er i kamp mot hverandre. At dette konstrueres som et problem for Høybråten vitner om et fokus på hvordan partiene skal manøvrere strategisk for å oppnå regjeringsmakt: det vesentlige her blir å finne ut hvem KrF skal ”styre sammen med”. Den videre gangen i Høybråtens resonnement består av å fremheve at KrF ønsker en sentrums-Høyre-regjering, samt å argumentere for at vedkommende partier kan få til et samarbeid, altså en strategirettet redegjørelse. Deretter ramser Høybråten opp en liste over hva KrF ønsker å gjennomføre i regjering.

På tampen av garantidelen blir Stoltenberg spurt om uførepensjonen kom til å bli senket. Her veves strategiske overveielser inn i et saksspørsmål ved at det etableres en kamp mellom Arbeiderpartiet og Rødt, eller som det blir fremstilt her, mellom Stoltenberg og Dahle:

LS: Det ville vært et mareritt for deg, Stoltenberg, å ha hatt han på vippen?

JS: jeg mener klare for at vi vinner uten han, jeg, og det er det vi skal

KO: ja, men du er enig med uførepensjonen faktisk?

JS: ja

KO: den skal ikke senkes, og

JS: nei, nei

KO: den kampen har Torstein Dahle nesten allerede vunnet

JS: vi skal sikre uførepensjonen

KO: ja

JS: og jeg er veldig opptatt av å si at det å leve av uførepensjon, det er noe folk har krav på, ja

KO: den rører ikke, den rører ikke du.

Den strategiske kampen som her blir etablert av Olsen, og som Dahle, ifølge Olsen, allerede har vunnet, representerer en sterk polarisering av konflikter. Saksspørsmålene vedrørende uførepensjonen blir her trukket inn i forhandlinger mellom partiene, som blir fremstilt som en spennende ”kamp” mellom partilederne der man har en ”vinner”, og et usikkerhetsmoment i form av Rødt, eller Dahle, ”på vippen”. Selve saksforholdene blir altså ikke utbrodert, men benyttes heller som vedheng til et uttrykk for strategifokus.

I utdragets etterfølgende tekstlige kontekst begynner Stoltenberg på et resonnement om hvordan uførepensjonen bør tilpasses et nytt alderspensjonssystem, men i stedet for å fullføre dette velger han å påpeke at Arbeiderpartiet ikke er imot småbedrifter og angriper deretter den borgerlige siden for kaoset rundt de fremsatte garantiene, noe oppgaven kommer tilbake til under garantikapitlet.

Strategiske spekulasjoner og alternative strategiske planer

Denne delen skal analysere programledernes fokus på ulike potensielle regjeringskonstellasjoner mellom partiene og partienes alternative strategier. Her er man vitne til et rent strategifokus, uten henvisninger til saksspørsmål. De strategiske spekulasjonene som ble fremsatt tok, ofte med basis i meningsmålinger, i betraktning eventualiteter ved ulike valgresultater og knyttet disse opp mot de potensielle regjeringskonstellasjonene.

Ifølge Jamieson vil journalistenes valg av ord i henhold til politikernes retorikk bli påvirket av partienes stilling på meningsmålinger (Jamieson 1992: 175). Om en politikers parti ligger høyt på meningsmålingene fokuseres det på hva vedkommende gjør riktig vedrørende politiske standpunkt, valgkampstrategier og personlige kvaliteter, samt at vedkommende må unngå tabber ved å ikke virke for ovenpå eller bruke kontroversielle ord eller handlinger (ibid: 164). Om partiet ligger etter på meningsmålingene fokuserer journalistene på det politikeren tilsvarende gjør galt, altså faktorer som gjør at partiet ligger etter (Lavrakas & Holley 1991:

101). Førstnevnte får merkelappen *favoritt*, mens sistnevnte blir sett på som en *underdog* (Jamieson 1992: 175-176).

I dette resonnementet ligger synet at et parti som ligger etter på meningsmålingene sliter og er desperate etter å komme på offensiven, mens et parti med gode meningsmålingsresultater ikke blir utsatt for tilsvarende antydninger (ibid: 176). Merkelappen man får bestemmer altså hvilken type dekning man får, altså hvilke ord og setninger som brukes om de vedkommende partiene eller politikerne. Om vi tar en titt på NRKs siste måling før valget, som ble utført den 09/09 2009 (nrk.no 2009), så tallenes tale slik ut:

Regjeringsalternativ	Prosent av stemmene
Den rødgrønne regjering (Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet)	47 %
Sentrum-Høyre-regjering (Høyre, Venstre, Kristelig Folkeparti)	26 %
Høyre og Fremskrittspartiet	37,1 %

Norstat, for NRK

Som vi skal se fikk det borgerlige regjeringsalternativet og Høyre-Fremskrittspartiet-alternativet mest negativt fokus; begge regjeringssammensetningene lå bak den rødgrønne på meningsmålingene, og ble derfor konstruert som underdogs, spesielt gjennom at de fremsatte garantiene blir konstruert som et stort problem for disse. Dette kommer vi tilbake til fortløpende nedover i debattforløpet. Som vi ser var den rødgrønne regjeringen ledende på denne meningsmålingen. Internt i denne regjeringssammensetningen hadde SV en dårligere oppslutning enn forventet, og ble dermed, i den sammenhengen, sett på som en underdog: Et talende tilfelle av dette var da Halvorsen ble bedt om å spekulere omkring ulike valgutfall og gjøre rede for alternative strategier i henhold til disse, med utgangspunkt i partiets dårlige resultater på meningsmålingene. Etter å ha nevnt de strategiske uoverensstemmelsene på borgerlig side, spør Olsen:

KO: [...] du har det ikke, du har det heller ikke helt greit på tampen av valgkampen, meningsmålingene er ikke de mest positive, og

KH: jo da, det kommer en god en i morgen, så

KO: men la oss ta et hvis her, hvis det blir et borgerlig flertall og dere må styre i, eventuelt en mindretallsregjering for ikke de [sic] blir enige, og SV har gjort et så dårlig valg, hva da?

[...]

KO: det er mye hvis på borgerlig side, men, men det er noen hvis på rødgrønn side, og hvis det skjer, kan du si meg, hva da?

KH: men hvorfor i all verden skal jeg diskutere det der frem til det foreligger et valgresultat på mandag?

[...]

LS: men eksisterer det noe smertegrense for dere?

KH: men kjære, det gidder jeg ikke å diskutere engang [...]

På grunnlag av meningsmålingsresultatene såes det her tvil om en fortsettelse av det rødgrønne regjeringssamarbeidet. Dette gjelder spesielt spørsmålet om hvorvidt SV har en smertegrense. Den utstrakte bruken av ordet "hvis" indikerer et fokus på usikkerhetsmomenter som skaper spenning ved det kommende valgresultatet i et strategisk perspektiv: det sentrale spørsmålet her er hva SV kommer til å gjøre om oppslutningen blir mindre enn forventet. Rett før det ovenstående eksempelet ble det også fokusert på SVs dårlige oppslutning på meningsmålingene i et spørsmål til Navarsete. Etter å ha nevnt de ulike politiske tiltakene Senterpartiet hadde gjennomført sammen med Arbeiderpartiet og SV i den rødgrønne regjeringen, fikk hun følgende spørsmål fra Olsen:

LN: [...] det er viktig at Senterpartiet får fortsette i regjering for å fortsette denne satsningen, og en ting

KO: Selv, eh, selv uten SV?

LN: med SV og Arbeiderpartiet

KO: og, og uten, uten SV?

LN: har vi funnet frem til disse gode løsningene, så, vårt landsmøte har vært veldig klare på det, vi går til valg på en flertallsregjering med Senterpartiet [SV?] og Arbeiderpartiet, det er vår plan, vi har ingen andre planer, og det skal vi greie, for vi skal jobbe natt og dag de timene som er igjen for å vinne dette valget

[applaus]

Her ser man et fokus på alternative planer hva angår regjeringalternativer, som henger sammen med spekulasjoner omkring eventuelle valgutfall. SVs dårlige oppslutning på meningsmålingene trekkes frem og det ønskes svar på om Senterpartiet kunne tenke seg å droppe SV som regjeringspartner. Spenningen omkring eventuelle valgutfall får her stor oppmerksomhet, og i likhet med det foregående eksemplet, er det tydelig at meningsmålingene har stor påvirkning på spørsmålene som fremsettes av programlederne. Programledernes etablering av SV som en underdog innad i den rødgrønne regjeringen blir her ikke brukt som en plattform for å avdekke hva partiet gjør galt, men legger heller til rette for et fokus på konsekvensene av de foreløpelige dårlige oppslutningsutsiktene på bakgrunn

av meningsmålingene: I de to ovenstående utdragene blir SVs labre oppslutning konstruert som en tue som kan velte det rødgrønne lasset, noe som har en spenningskapende effekt.

De to ovenstående sitatene, i særdeleshet det siste, kan også hevdes å være et uttrykk for en sterk fokusering på konflikter i form av en kile mellom SV på den ene siden, og Arbeiderpartiet og Senterpartiet på den andre. Et fokus på spenningen rundt eventuelle valgutfall ser man også litt senere i debatten når spørsmålet om SVs dårlige meningsmålingsoppslutning dukker opp igjen i form av et spørsmål til Stoltenberg om *hans* alternative strategiske planer:

LS: Ja, men bare, veldig kort, Jens Stoltenberg, hva er din plan B hvis dere mister flertallet?

JS: jeg har bare en utmerket plan og det er å vinne dette valget

[...]

LS: er det ikke, er det ikke ekstra viktig for deg å ha en plan B, når de ikke har en Plan A?

JS: jeg, altså for det første så er det litt pussig at når de ikke greier å gjøre rede for sin Plan A, så skal jeg gjøre rede for min Plan B og C og D og det er, det er

LS: er ikke det ekstra viktig da?

[...]

JS: nei, for jeg har en veldig god plan A, og jeg har ikke tenkt å gjøre noen ting som svekker muligheten for å få den gjennomført, meningsmålinger viser at det kommer til å bli veldig jevnt, veldig spennende, og det betyr altså at folk må stemme for [sic] oss [...]

Spørsmålet blir her avfeid av Stoltenberg ved at han kommer med proklamasjoner om at velgerne må stemme på den rødgrønne regjeringen. Dette på bakgrunn av meningsmålingene som viser at det kommer til å bli veldig jevnt. Han kommer også med advarsler mot den borgerlige siden, og spesielt Fremskrittspartiet, og angriper dem også på grunnlag av spetakkelet rundt regjeringalternativer. Stoltenberg tar altså opp den strategiske tråden fra programlederens spørsmål. Etter alle spekulasjonene omkring alternativer på den borgerlige siden virker Stoltenberg klar over at om han selv kommer med spekulasjoner omkring den rødgrønne siden kan dette skade sjansene for en fortsettelse av dette regjeringssamarbeidet. Det i overmåte sterke fokuset på å lirke ut alternative strategiske planer fra partilederne ser man også litt senere i debatten når Sponheim får et lignende spørsmål:

KO: [...] men er din plan B da

SP: det får være grenser for hva slags blandevann du kan lage du, Knut Olsen

[applaus]

KO: Er din plan B da at du skal holde Siv Jensen helt utenfor, og om så, så får det heller bli Jens som statsminister, det er din plan B, og så kommer Venstre inn i posisjon?

SP: Nei, det er det ikke. Det rødgrønne flertallet bør falle, [...] og det kan være den dagen kommer i Stortinget, ute i oktober en gang, at Siv Jensen må bestemme seg for hva er verst; Jens eller Erna, og jeg tror hun kommer til å si: Erna er best.

[applaus]

[...]

Her spekuleres det omkring hvordan Venstre på best mulig måte kan komme i ”posisjon” som opposisjonsparti om partiets hovedplan om regjerings samarbeid med KrF og Høyre ikke blir noe av. Olsen, i rollen som analytiker av det politiske spillet, proklamerer det han tror Sponheims plan B er og tillegger sistnevnte med kyniske hensikter. Også her ble partilederne koblet til partienes strategier: det hentydes her at Sponheim har en skjult plan om å holde Siv Jensen utenfor regjeringslokalene. Vi ser her at det etableres en kamp mellom partilederne, ikke mellom partiene og deres standpunkter og argumenter. I tillegg er vi også vitne til at også Sponheim engasjerer seg i strategiske spekulasjoner omkring eventuelle regjeringskonstellasjoner når det gjelder andre partier enn sitt eget.

Litt senere i debatten får Høybråten et spørsmål om hvor levedyktig en regjering bestående av Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre eventuelt ville blitt:

DH: Eh, jeg, la meg, la meg først si at jeg synes at vi nå skal konsentrere oss om å vinne valget, konsentrere oss om å knekke det rødgrønne flertallet.

[...]

DH: men, men jeg vil si at Jens Stoltenberg er en formidabel motstander, Arbeiderpartiets valgmaskin er i gang, og vi er nødt til å mobilisere for å klare å ta det flertallet tilbake.

[...]

DH: hvis vi klarer å fravriste de rødgrønne flertallet, slik at vi får brutt den familiepolitikken de kjører, får brutt den svake innsatsen de gjør i forhold til fattigdom, får satt en annen kurs i skole, utdannings- og næringspolitikken så kan vi begynne å, å, å se eg hva som er, det er grunnlag på fra vår side [...]

Her går Høybråten til angrep på den sittende regjeringen, og påpeker det han mener bør være de borgerliges strategiske mål. Politiske saksområder nevnes, men trekkes ikke inn i de strategiske overveielsene som sådan. Høybråten benytter seg her av en iøynefallende sterk strategisk språkdrakt, spesielt når det gjelder ”å knekke det rødgrønne flertallet”, Stoltenberg som en ”formidabel motstander”, metaforen ”Arbeiderpartiets valgmaskin”, og ikke minst en mobilisering for å ta flertallet tilbake og å fravriste de rødgrønne flertallet. Dette tegner et

bilde av politisk debatt som en krig der målet er regjeringsmakt. Fokuset er her hvordan man skal vinne valget, ikke partienes løsningsforslag og argumenter for disse.

Senere i debatten blir Solberg stilt et strategisk anrettet spørsmål av Skei, der en bildeserie med Solberg, Sponheim og Høybråten trekkes frem. Bildene viser Solberg stående på et bord, som en lederskikkelse, mens de to øvrige satt på bordet ved hennes føtter. Dette blir tolket som et regjeringsforslag med Solberg som statsminister, og i en sak om dette i VG¹⁶, ble ett av bildene presentert og supplert med kommentarer fra Siv Jensen, som mente at dette var et desperat forsøk på å holde Fremskrittspartiet utenfor regjeringskontoret¹⁷:

LS: Men, eh, la oss høre her med Erna Solberg, jeg har sett at du har danset på bordet nede i Stortinget med de to herrene her [Sponheim og Høybråten], eh var det riktig av deg å satse på to regjeringsalternativer i dette valget her, var det en god strategi for Høyre?

ES: jeg mener at en god strategi er å sørge for at dette landet får en annen regjering etter dette valget, og det dreier seg om politikk, det dreier seg om endringer i vårt samfunn

LS: men for deg å se til to kamper, var det en god strategi?

ES: ja jeg mener det er en god strategi, for noen må jo ærlig talt la være å garantere mot hverandre, og heller være for noe [...]

Her fokuseres det på Høyres strategi og hvorvidt den var fordelaktig for partiet. Merk at det antydes at det er Solberg selv som hadde meislet ut strategien, gjennom bruken av ”deg” i stedet for ”Høyre”. Det andre regjeringsalternativet det refereres til her er en koalisjon bestående av Høyre og Fremskrittspartiet. Å åpne for samarbeid med både sentrumpartiene og Fremskrittspartiet samtidig blir fremstilt som en kamp på to fronter og et strategisk feilsteg. Bruken av metaforen ”kamp”, og ordene ”satse” og ”strategi” fremstiller her politikk som en krig, eller en sport, der målet er å vinne. En nærliggende tolkning av meningsutvekslingen er at programlederens utsagn har basis i meningsmålingene: med Høyres labre meningsmålingsresultater som bakgrunn, dreies fokuset over på hva partiet har gjort galt vedrørende sin strategi, og en posisjon som slitende underdøgs konstrueres for Høyre og de andre borgerlige partiene, som strategisk sett ble skadelidende under inntrykket som ble skapt av samarbeidsvanskene mellom de borgerlige partiene. Det å ”se til to kamper” hadde ikke vært et problem om meningsmålingene hadde vært mer fordelaktige for partiet.

---

¹⁶ Se artikkel på: <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/valg-2009/artikkel.php?artid=578536>

¹⁷ Dette danner en brikke i det som av politiske journalister ble ansett som problematisk for den borgerlige siden: gnisningene mellom partiene innad i denne, som tydeligst kom til uttrykk i garantiene som ble fremsatt tidligere i valgkampen.

Det er ikke bare programlederne som går inn for å presentere strategiske spekulasjoner: Også Stoltenberg og Navarsete sår tvil om regjeringsalternativer på den borgerlige fløyen: Som svar på et spørsmål om Fremskrittspartiets strategi påpeker Stoltenberg at den rødgrønne regjeringen går til valg på en fortsatt flertallsregjering, før han dreier over på å et angrep på de borgerlige partiene:

JS: [...] vi har vist i fire år at vi kan regjere, at vi kan finne gode løsninger, de har vist i fire år at de ikke kan regjere,

LS: mhm

JS: ikke kan finne sammen

LS: mhm

JS: hvis de nå får flertall så skjer to ting, det ene er at de kaster oss, det er ikke bra, det andre er at det blir mye usikkerhet og rot

LS: mhm

JS: det er heller ikke bra, men jeg undervurderer dem ikke, jeg tror de kommer til å finne sammen, og da får vi en regjering

KO: du tror det?

JS: som kommer til å være, ja på en eller annen måte, men ikke spør meg akkurat hvordan, [latter]

JS: men det er utrolig, altså eh, i 2001 så fikk vi en regjering ingen hadde gått til valg på før, eh, valget, vi fikk en, eh, Bondevik II-regjering, og nå sitter Bondevik II-partiene, altså de partiene som satt i den regjeringen, de skal regjere på nytt, og hør på hvordan [sic] de sier, Dagfinn Høybråten sa, vi må ta flertallet tilbake, sa han [...]

Navarsete fortsetter på samme sporet som Stoltenberg og påpeker at kaoset og diskusjonene på borgerlig side, som hadde pågått i fire uker, ikke kunne få fortsette i fire år til, før hun ramser opp politiske vedtak den rødgrønne regjeringen hadde gjennomført i løpet av regjeringsperioden.

GARANTIER

Venstres garanti mot å samarbeide med Fremskrittspartiet og sistnevntes garanti om at de ikke ville samarbeide om de ikke ble inkludert i en eventuell borgerlig regjering, fikk stor oppmerksomhet under temaet garantier. Garantiene blir sett på som viktige bestanddeler i det strategiske aspektet ved valgkampen på grunn av deres sentrale rolle for dannelsen av eventuelle regjeringer. Garantirunden åpner med et spørsmål som illustrerer dette:

LS: Denne valgkampen har vært preget av at, av mange garantier, og de som da gjerne ville ha et regjeringsskifte har kappes om å gi garantier. Det har Sponheim gjort, og det har Siv Jensen. Eh, og Erna Solberg, har du hatt noen samtaler med Siv Jensen i det siste, som tyder på at det blir en borgerlig regjering hvis det blir borgerlig flertall?

[...]

ES: [...] Altså, jeg mener at vi har såpass mye felles mellom disse fire partiene, om en annen kurs enn det den rødgrønne regjeringen fører i dag

LS: men tror du hun går fra sin garanti?

Solberg svarer da med en oppsummering av saker partiene er enige om: kutte i helsekøer, senke skatter, bygge veier raskere og en bedre skole. Hun blir så avbrutt av Skei som spør om ikke det betyr at Siv Jensen må endre på sin garanti for at det skal bli en borgerlig regjering. Også her ligger meningsmålingene til grunn for spørsmålet: NRKs siste meningsmåling påviste små sjanser for en regjering bestående av Høyre og Fremskrittspartiet, og enda mindre sjanser for en regjering bestående av Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre, spesielt med tanke på at Fremskrittspartiet kategorisk nektet å støtte en regjering de ikke selv var med i. Som Skei påpekte, måtte Fremskrittspartiet, eller som det ble fremstilt her, Siv Jensen, endre på sin garanti for at dette regjeringalternativet skulle kunne bli realisert. Immanent i Skeis utsagn ligger et syn på de borgerlige partiene som underdogs, gjennom deres feilslåtte strategier. Det fokuseres her på hva de gjør galt i forhold til regjeringsspørsmålet. Vi er her vitne til et enormt fokus på partiledernes tolkninger av andre partilederes valgkampsplaner. Solberg vil ikke spekulere omkring Jensens garanti og svarer heller med en opprømsing av politikk partiene er enige om. Slike spekulasjonsspørsmål blir ikke bare stilt til partiledere om potensielle samarbeidspartnere, men også til partiledere fra en helt annen side av det politiske spekteret: Stoltenberg ble senere stilt et lignende spørsmål og ble bedt om å kommentere hva han trodde motivasjonen bak Jensens garanti var:

LS: Jens Stoltenberg, tror du at, eh, tror du at Siv Jensen kommer til å gå tilbake på sin garanti, at dette, at det hele da er et politisk spill?

JS: altså jeg tror eh egentlig ikke det, men det jeg tror når jeg ser dem, det er at folk bør stemme på oss for det at, for det at, altså

[applaus] [...]

Her spekuleres det i hva Jensen ønsker å oppnå med garantien med tanke på velgeroppslutning. Det blir her antydnet at hun har skjulte hensikter ved bruken av begrepet

”politisk spill”. Hun blir altså fremstilt som kynisk og strategisk manøvrerende. I likhet med Solberg vil heller ikke Stoltenberg gå nærmere inn på spekulasjoner vedrørende Fremskrittspartiets garanti, men svarer med å ramse opp hvilke saker Arbeiderpartiet går til valg på og anklager den borgerlige siden for å ikke kunne samarbeide i regjering. Deretter kommer han med spekulasjoner om sentrumspartiene og Høyres strategiske intensjoner overfor Fremskrittspartiet. Her argumenterer han for at nevnte partier ”bruker Fremskrittspartiet som en skammel for å krype inn i regjeringskontorene”, for deretter å sparke bort skammelen. Stoltenberg bygger her videre på programlederens bruk av strategiske diskursen ved å engasjere seg i strategiske spekulasjoner omkring andre partier.

I samband med spekulasjonene omkring garantiene blir Solberg spurt om nærliggende konsekvensen av disse:

LS: [...] ja, men la oss bare klare opp her. Er det noen annen lur måte å komme seg ut av denne knipen som de borgerlige har satt seg selv i nå?

Konstruksjonen av de borgerlige partiene som underdogs er her åpenbar: De fremsatte garantiene og Høyres åpning for samarbeid mellom sentrumspartiene på den ene siden, og Fremskrittspartiet på den andre, ble fremstilt som feilsteg som kunne minske andelen stemmer til de vedkommende partier. Samtidig ble det reflektert over hvordan de borgerlige skulle kunne redde seg ut av situasjonen. Det ble her indirekte tatt utgangspunkt i meningsmålingene, som viste at de to regjeringalternativene Høyre overveide lå dårligere an enn de rødgrønne: hadde ikke meningsmålingsresultatene vært svake, hadde det ikke vært grunnlag for å omtale situasjonen som en ”knipe”: I dette ligger et bilde av at Høyre og de to regjeringalternativene partiet vurderer sliter, og dermed er desperate etter å komme på offensiven.

Solberg svarer på Skeis spørsmål ved å ramse opp saksområder der hun mener man kan få til samarbeid. Hun blir så avbrutt av Skei, som konstaterer at Siv Jensen muligens kan avvise budsjettforslaget i Stortinget. Solberg fortsetter da å ramse opp:

ES: [...] ja, men det må vi kunne klare å snakke sammen om, fordi det vil være så mye bra, for eksempel å fjerne arveavgiften, å fjerne formueskatten, jeg har en lang liste jeg har skrevet til, vi har en e-post på, jeg tror 26 sider jeg, om hva vi egentlig er enig om, og jeg synes det norske folk fortjener å få oppleve det de neste fire årene

[applaus]

En opprømsing av partienes viktigste satsningsområder går for så vidt på sak, men i forhold til det habermasianske idealet blir dette bare pirking i overflaten som neppe kan bidra til å fremme en kommunikativ fornuft hos velgerne. Etter å ha spurt Solberg om hun tror Jensen kan komme til å fire på garantien hun har kommet med henvender Skei seg til Jensen med spørsmål om hun kan komme til å gå tilbake på sin garanti. Etter å ha påbegynt et resonnement om at Fremskrittspartiet gjerne vil samarbeide med de andre partiene [borgerlige] blir hun avbrutt med spørsmålet:

LS: [...] [men er det viktig] for deg da å komme i regjering, eller få gjennomslag, tross alt, hvis en borgerlig regjering skulle komme til makten?

SJ: men la meg da minne litt om Fremskrittspartiets erfaringer da, fordi vi prøvde å være et konstruktivt opposisjonsparti under den forrige Bondevik-regjeringen

LS: men er ikke dette litt sånn Tuppen og Lillemor

[...]

KO: men, men så kommer kanskje en situasjon, la oss si, nå er det bare noen, jeg holdt på å si bare noen timer igjen av denne valgkampen, dette har vi snakket om hele valgkampen, du kan ennå ombestemme deg,

SJ: heh

KO: eh, og jeg ser for meg en situasjon hvor det kommer til å gå ganske mye mellom Erna sitt kontor og ditt kontor, hvis det blir et knepent borgerlig flertall og så til slutt så sier man det var klokt gjort av Siv Jensen, hun ombestemte seg, hun valgte borgerlig regjering, kan du si: det kommer ikke til å skje [...]

Det ovenstående utdraget viser hvordan programlederne prøver å få Jensen til å vike fra partiets garanti. Samtidig forsøkes det å lirke strategiske planer ut av Jensen. Fokuset på garantien og eventuelle fravikelser fra denne bidrar til et fokus på strategiske aspekter ved valgkampen ved at den henger sammen med regjeringsspørsmålet: Garantien ble her sett på som en strategisk feilmanøver og et hinder for en eventuell borgerlig regjeringsdannelse: Igjen ble de borgerlige rollefestet som underdogs, denne gangen med Fremskrittspartiets feilslåtte strategi som utgangspunkt. I tillegg ser vi at Skei sammenligner situasjonen med ”Tuppen og Lillemor”: Hun alluderer her til at det strides blant de borgerlige.

I tillegg til de fremsatte garantiene, forsøkes det også å skape *nye* garantier i løpet av debatten. Det forekommer i forbindelse med et spørsmål om Rødt støtter den rødgrønne regjeringen:

LS: La oss høre med deg Torstein Dahle, kan du garantere at du støtter en rødgrønn regjering?

TD: kan du gjenta spørsmålet for meg?

LS: kan du garantere at du støtter en rødgrønn regjering?

KO: Det er en garanti på gang her, hehe

[...]

KO: enda, enda en

TD: ja, det er garantier [...], vi har sagt at det ikke er aktuelt for oss å bidra til en høyredominert regjering, og dette kan jeg garantere [...]

Det er ikke bare programlederne som, i tillegg til å prøve å skape nye garantier, fokuserer på de allerede fremsatte garantiene. Også Stoltenberg går til angrep på den borgerlige fløyen ved å kritisere garantiene i et forsøk på å skape konflikt mellom partiene:

JS: [...] og så en ting om disse garantiene, dere garanterer jo ikke bare mot hverandre, men jeg hører hva dere sier, dere garanterer også mot saker, Høyre har garantert mot Fremskrittspartiets økonomiske politikk, og oljepengebruk. Eh, de tre Bondevik-partiene har garantert mot Fremskrittspartiets miljøpolitikk, klimapolitikk og distriktpolitikk, og da sier jeg at hvis dere er så opptatt av å garantere mot Fremskrittspartiet, så er det bare én garanti, og det er å unngå at Fremskrittspartiet blir en del av regjeringsflertallet, og igjen stemme på oss, ikke sant, det er [applaus] [...]

Dette underkapittelet har analysert den siste hovedbolken av partilederdeebatten, hvis tema var regjeringsspørsmålet. NRKs siste meningsmåling, som viste et flertall for den rødgrønne regjeringen ble her brukt som en plattform for å etablere ulike roller til regjeringsalternativene og partiene innad i dem. Garantiene og ultimatumene ble sett på som brikker i det politiske spillet om regjeringsmakt.

Et rent strategifokus som rettet oppmerksomheten om partiens strategier og alternative strategiske planer.

4.4 Debattforløp og deliberasjonskvalitet

Som vi har sett hadde store deler av debatten et utpreget strategisk fokus. Tre forskjellige former for strategifokus ble identifisert: strategiske intervensjoner i saksspørsmål der det ble vist og skapt konfliktlinjer mellom partilederne og partiene, et ren strategisk anlagt fokus, og et fokus på strategiske overveielser omkring politikernes garantier. Den førstnevnte formen for strategifokus var spredt rundt i debattens ulike temadeler, mens de to sistnevnte i all særdeleshet var lokalisert i debatten om regjeringsspørsmålet. Her ble partiers garantier mot å

samarbeide med andre partier sett på som vesentlige i forhold til eventuelle regjeringskonstellasjoners gjennomførbarhet. Disse fikk stor oppmerksomhet. Det gjorde også spekulasjoner omkring hva partiene kom til å foreta seg ved ulike valgoppslutningsscenarioer.

Som vi har sett førte strategidiskursen til at det ble fokusert på, og forsøkt dannet konflikter mellom partiene, og dermed høy temperatur: programledernes spørsmål la i stor grad opp til å forsterke eller konstruere konflikter. Dette gjaldt i særdeleshet mellom partier som var interesserte i å inngå i et regjeringssamarbeid. Denne fremelskingen av konflikt og temperatur omtaler også Thorbjørnsrud i sin studie, både som et redaksjonelt mål, og i selve debattene. Med det sterke fokuset på konflikter i partilederdebatte for 2009 er det en rimelig antagelse at det også her var et redaksjonelt mål om konflikter for å gjøre debatten interessant og engasjerende. Den sterke appellen til følelser som Thorbjørnsrud påpekte var derimot nesten fraværende i partilederdebatte for 2009.

4.4.1 Regjeringsspørsmålet gjennomsyrrer temadebattene

Temadebattene var for det meste saksfokuset, men som vi har sett ble disse i flere tilfeller gjennomsyret av strategiske overveielser omkring regjeringsspørsmålet. Her dannet den strategiske diskursen en ramme for saksspørsmål. De saklige aspektene ved denne miksen kan sies å fungere som vedheng til strategiske overveielser. Nærmere bestemt benyttes de i en presentasjon av inkongruente saksbaserte standpunkter, for å vise, eller skape skillelinjer mellom partiene. Dette gjelder i all særdeleshet mellom partier som potensielt kunne tenkes å inngå i et regjeringssamarbeid. I disse tilfellene ble de saklige aspektene ved valgkampen fremstilt gjennom en overordnet strategisk ramme, som presenterer politikk som et spill: Det viktigste her var å komme frem til hvilke løsninger som kunne komme til å få gjennomslag i den og den regjeringssammensetningen, og poengtere uenighetene i saksspørsmålene, og hva dette hadde å si for regjeringsspørsmålet. På denne måten ble de saksbaserte uoverensstemmelsene mellom partiene intensivert ved at de også ble sett på som strategiske problemer i forhold til at et gitt regjeringalternativ skulle kunne dannes. De saksbaserte konfliktene og de strategiske konsekvensene av disse ble da gjenstand for oppmerksomhet, i stedet for forsøk på å løse uoverensstemmelsene vedrørende standpunktene gjennom deliberasjon. Interessen for de strategiske aspektene ved valgkampen kan sees når de tre temadelene oppsummeres ved inngangen til garantidelen. Oppsummeringen kan karakteriseres som en poengtering av strategiske overveielser rundt regjeringsspørsmålet, som

en *teaser* for hva som kommer. Denne kommer til sin rett i garantidelen, der ansatsene til fokuset på regjeringsspørsmålet blir forløst.

Ved å gjennomgående benytte personlige pronomener og navnene på partilederne, ble det etablert en kamp mellom partilederne, og hvordan de strategisk skulle manøvrere for å oppnå regjeringsmakt, i mange tilfeller i stedet for en konflikt mellom partienes argumenter. Dette er et uttrykk for kynismesyndromet, der politisk journalistikk skal handle om personer og strategier, ikke om politiske problemer. Idealet om en argumentativ holdning får dermed nødvendigvis liten gjennomslagskraft når den politiske debatten i stor grad etableres som en konflikt mellom partilederne.

Jamieson hevder at en blanding mellom de saklige aspektene ved politikk og de strategiske aspektene ved en valgkamp vil ha kognitive konsekvenser for velgerne, i den retning at informasjonen lagres og tolkes på uhensiktsmessige måter (1992: 199).

4.4.2 Regjeringsspørsmålet

Den siste debattbolken, som var avsatt til regjeringsspørsmålet var, naturlig nok, den delen med mest fokus på det strategiske aspektet ved valgkampen. I denne delen dominerer den strategiske diskursen, og skyver den deliberative diskursen helt til side: politikk blir her presentert som et kynisk maktspill mellom politikere; selve de politiske sakene skyves, i stor grad, bort. Også her er vi vitne til at partilederne kobles til partienes strategier gjennom bruken av personlige pronomener og partiledernes navn når det fokuseres på strategiene. Slik ble partilederne i større grad sett på som kyniske: det ble fremstilt som om partilederne selv sto bak strategiene. Ordsiftet ble dermed konstruert som en konflikt mellom partiledere, heller enn at det er saklige argumentene som møtes i meningsutveksling. Saker som ble tatt opp var kun med som vedheng til spørsmål om strategiske overveielser: politiske saker og spørsmål, i den grad de i det hele tatt nevnes, reduseres til spørsmål om debattantenes og deres respektive strategier og planer i henhold til aktuelle regjeringskonstellasjoner. Det overordnede målet virker å være å belyse de ulike partienes sjanser i valget, i stor grad i forhold til en problematikk rundt samarbeid mellom partiene som potensielt sett kan utgjøre et regjeringssamarbeid. I en slik setting får naturligvis meningsmålinger stor plass. Selv om meningsmålingene sjelden nevnes eksplisitt, og termer som "favoritt" og "underdog" ikke

benyttes, er det klart at disse danner en resonansbunn for debattens strategifokus: som vi har sett avgjør partienes posisjon på meningsmålingene om fokuset på strategiene er negativt.

Allerede i debattens innledende fase ble det trukket frem at valgkampen hadde vært intens og jevn, noe som henviser til valgkampens mange meningsmålinger. På bakgrunn av disse ble den rødgrønne regjeringen etablert som favoritt, og partiene innad i de to øvrige, borgerlige regjeringsalternativene som underdogs. Dette kommer frem ved det sterke fokuset på hva de to borgerlige regjeringsalternativene hadde gjort galt i valgkampen, da særlig i forhold til de ulike garantiene, som ble sett på som destruktive i henhold til kampen om regjeringsmakt, og hvilke konsekvenser de feilslåtte strategiene kan sies å få. Motsatt unngår de rødgrønne et tilsvarende negativt fokus på grunn av de gode meningsmålingsresultatene. Unntaket her er imidlertid SV, som på bakgrunn av en dårligere meningsmålingsoppslutning enn forventet, ble etablert som underdogs innad i den rødgrønne regjeringen. Dette kommer frem ved at programlederne fokuserte på SVs relativt dårlige oppslutning, som kunne få konsekvenser for et fortsatt rød-grønt regjeringssamarbeid. Med relativt fordelaktige meningsmålingsresultater, og dermed, etter den strategisk diskursens logikk, ingen avgjørende feilskjær i valgkampen, unngikk Arbeiderpartiet og Senterpartiet negative fokus på sine valgkampsstrategier. Vi skal nå oppsummere de tre ulike formene for strategifokus som forekom i debatten om regjeringsspørsmålet.

RENT STRATEGIFOKUS

I tilfellene der det utelukkende er strategiske overveielser som debatteres, står den strategiske diskursen naturlig nok sterkest. Her trakk programlederne, ofte med basis i meningsmålingsresultater, på den strategiske diskursen, og gikk ut ifra at politikernes uttalelser og handlinger var kyniske, kalkulerte produkter av strategiske valg for å oppnå stemmemaksimering, noe som spesielt kom frem der programlederne spurte om partiledernes strategier og alternative strategiske planer. Spørsmålene som ble stilt hadde ikke basis i saksforhold, men relaterte seg til spekulasjoner omkring partienes strategier og handlingsplaner ved ulike valgutfall.

Ved noen tilfeller bygget partilederne direkte på programledernes bruk av den strategiske diskursen. Dette gjaldt spesielt der partilederne svarte på programledernes strategirettede spørsmål. Som vi har sett forekom det også tilfeller der partilederne selv, uavhengig av programledernes spørsmål, gikk inn i strategiske spekulasjoner. Dette kan hevdes å være et

uttrykk for medialisering: at politikerne har tatt til seg, og benytter, mediernes logikk i deres utlegninger (Todal Jenssen 2007; Hjarvard 2008; Asp 1986). Dette kan imidlertid, mer eller mindre, hevdes å ha som motvekt de ulike diskursive motstrategiene vi behandlet tidligere, der politikerne, mer eller mindre aktivt, motsetter seg programledernes strategiske fremstillingsformer og vinklinger.

STRATEGIER SOM RAMME FOR SAK

I debatten om regjeringsspørsmålet forelå det bare to tilfeller av at saksspørsmål ble innvevd i strategiske overlegninger. På samme måte som tilfellene der regjeringsspørsmålet gjennomsyret temadebattene, ble partienes divergerende saksstandpunkter gjenstand for et strategisk fokus der det avgjørende var å komme frem til hva dette hadde å si for partienes utsikter til å utgjøre et regjeringssamarbeid.

GARANTIER

I debatten om regjeringsspørsmålet var hovedfokuset de borgerlige partienes garantier og ultimatum. Disse ble gjennomgående sett på som strategiske feilskjær ugunstig for eventuelle regjeringsdannelser. NRKs egen meningsmåling fra dagen før partilederdebatten viste at de borgerlige regjeringsalternativene hadde oppnådd relativt dårlig oppslutning i forhold til de rødgrønne partiene. Med basis i denne ble garantiene ansett som destruktive i forhold til de ovennevnte regjeringsalternativenes valgsjanser.

I likhet med den sterke fokuseringen på konflikter som ble omtalt under oppsummeringen av temadebattene, er vi også her vitne til at man konsentrerer oppmerksomheten om konfliktlinjer: med utgangspunkt i de saksbaserte uenighetene, ble Venstres garanti gjenstand for utstrakte diskusjoner der det ble fokusert på selve uenighetene og hvilke konsekvenser den kunne sies å ha for potensielle regjeringskonstellasjonene, noe som intensiverte de opprinnelig saklige uoverensstemmelsene. Dette i stedet for en diskusjon av det som var grunnlaget for at garantiene ble fremsatt: saksspørsmålene det hersket uenighet om. På denne måten ble altså Venstres saksbaserte garanti satt inn i en overordnet strategisk ramme. Fremskrittspartiets garanti mot å samarbeide med partier de ikke er i regjeringssamarbeid med, kan sies å være av en ren strategisk art. Her er det ikke snakk om saksspørsmål som grunnlag for garantien, men også denne får stor oppmerksomhet som en vesentlig påvirkningsfaktor i henhold til regjeringsspørsmålet.

Forsøkene på å skape splid er i hovedsakelig rettet mot parter innad i potensielle regjeringskonstellasjoner. Dette gjelder i særdeleshet det potensielle regjerings samarbeidet mellom Høyre og Fremskrittspartiet, men også en sentrum-Høyre-koalisjon og den rødgrønne regjeringen får, i noe mindre grad, samme behandling. De to førstnevnte i form av den såkalte ”knipen” på borgerlig side, som i stor grad hadde utgangspunkt i de fremsatte garantiene. Når det gjelder den rødgrønne regjeringen, forelå det ingen garantier som kunne skape konflikter i henhold til regjerings samarbeid. I stedet så vi et fokus på SVs dårlige meningsmålingsresultater og hvilke konsekvenser dette kan sies å ha i forhold til en fortsatt rødgrønn regjering. Dette gjelder spesielt spørsmål om de to øvrige regjeringspartiene kunne tenke seg å droppe SV som regjeringsmedlem. Konfliktpotensialet her blir imidlertid ikke utløst ettersom verken Stoltenberg eller Navarsete kommer med uttalelser som kunne ha satt SVs del i den rødgrønne regjeringen under tvil. Garantiene blir her brikker i spillet om regjeringsmakt.

4.4.3 Personfiksering

Det foreligger kun ett tilfelle av eksplisitt overdrevet personfokus i debatten. Dette ble satt frem av Sponheim, og ikke av programlederne. På et mindre åpenlyst plan finner man imidlertid en annen form for personfokus: Politiske saker og strategier blir, gjennom personlige pronomen som ”du” og ”deg”, fremstilt som partiledernes verk, selv om det i stor grad er partiene de representerer som har kommet frem til disse. Også partilederne følger denne logikken gjennom å nesten konsekvent benytte personlige pronomen og henviser til seg selv der det er snakk om partienes standpunkter og strategier. Kynismesyndromet som preget debatten la opp til at partilederne mer ble bedømt ut ifra troverdighetskriteriet oppriktighet snarere enn autentisitet, ettersom fokuset i stor grad var på partiledernes bakenforliggende motiver i form av en mistanke om at partilederne holdt tilbake detaljer ved partienes strategier.

Det forekom flere tilfeller av at saksbaserte konflikter mellom partier ble dratt inn i en strategisk ramme og konstruert som en kamp mellom partiledere. Anvendelsen av den strategiske diskursen og det tilhørende kynismesyndromet, forent med personlige pronomen kan derfor også få innvirkning på saklige utlegninger. Debatten konstrueres da i stor grad som en kamp mellom partiledere, ikke mellom argumenter med rot i saksspørsmål.

4.5 Partilederappeller

Etter temabolkene og spørreunden ble debatten rundet av med avsluttende appeller fra partilederne, der de fikk ett minutt taletid hver. Her har partilederne anledning til å henvende seg direkte til velgerne uten å bli avbrutt og uten at ytringene blir trukket inn i en strategisk ramme eller tolket som kyniske utspill.

Partilederne benyttet anledningen til å ramse opp, og i noen tilfeller, argumentere for, hvilke saker som er viktige for deres partier. På den ene siden griper partilederne poenger fra debatten og argumenterer videre for disse. Dette gjelder spesielt Stoltenberg, som nesten utelukkende snakker om eldreomsorgspolitikken og fremhever at Arbeiderpartiet skal gå inn for full sykehjemsdekning for å styrke norsk eldreomsorg. På den annen side fokuserer de på politiske emner som ikke ble tatt opp under debatten: i særdeleshet skolepolitikk og bedriftspolitik.

Det forekommer også tilfeller der partilederne angriper andre partier i appellen. Halvorsen trekker på slutten av sin appell inn strategiske overveielser og påpeker at velgerne må stemme på SV for å få til et nytt rødgrønt flertall og forhindre høyresidens politikk. Dahle angrep den rødgrønne regjeringen for å ikke være rød og grønn nok og nevner at en av deres politikere er nært å få mandat i Hordaland og Oslo og oppfordrer velgerne til å hjelpe ham. Selv uten programledernes innblanding ble det altså også her, til en viss grad, snakket om de strategiske aspektene ved valgkampen. Det var imidlertid en presentasjon av hvilke saker som var viktige for partiene som hadde hovedvekt her.

4.6 Deliberasjonsprinsippene i debatten

Vi skal nå ta for oss partilederdebatten i sin helhet og komme med en oppsummerende karakteristikk av hvordan deliberasjonsprinsippene ble levd opp til i debatten.

I tilfeller der argumenter og motargumenter møttes ble nesten samtlige ignorert, eller inkludert uten å bli verdsatt, altså kritisert eller avfeid. Et godt eksempel var da Jensen angrep Arbeiderpartiet for å gjenta gamle uinnfridde løfter. Stoltenberg svarte da med å først påpeke at det er nå den store veksten i antall eldre kommer, og at Arbeiderpartiet, sammen med Venstre og Kristelig Folkeparti, hadde kommet frem til et forlik som sikrer sykehjemsplasser til eldre. Så angrep han Fremskrittspartiet for å prioritere reduisering av skatter, som ville ha

medført finansieringsproblemer av eldrebølgen. Jensens motargument ignorerte det siste argumentet, og avfeide Stoltenbergs argument om sykehjemsforliket:

SJ: Den forskriften som du skryter av, den ler jo eldreorganisasjonene av, de sier at det ikke er noen forskjell på den og de manglende rettighetene de har i dag. Det er bare en måte å gjøre dette på, Jens Stoltenberg. Det er å gi landets eldre mennesker den samme lovfestede retten som dine barn har til skoleplass. Så det er ingen som stiller spørsmål når seksåringer møter opp på skolen og sier at: beklager, her er det fullt, du får komme igjen til neste år. Det er fordi de har en lovfestet rett. Den samme lovfestede retten må nå landets eldre få [...]

Det forekom flere tilfeller av at en partileder var enig med en annen, spesielt når det gjaldt partiledere som potensielt kunne inngå i et regjeringssamarbeid, men da var det ikke snakk om argumentutveksling.

Foruten fokuset på de strategiske aspektene ved valgkampen, kan debatten i stor grad karakteriseres som en slags partilederutspørring, der programlederne stilte spørsmål om partienes politikk, som partilederne så svarte på. I de fleste tilfeller der argumenter ble møtt med motargumenter, ble dette initiert av partilederne selv, for eksempel ved å angripe et annet partis politikk eller lovnader. Disse ble så besvart av partilederen for partiet som ble angrepet. I mange tilfeller ble argumentutveksling, eller tilløp til argumentutveksling, mellom to politikere etter kort tid stoppet av programlederne, som hoppet videre med spørsmål til andre partiledere, ofte i forbindelse med vedkommende partis partiprogram. Programlederne førte da debatten inn mot partilederutspørringer igjen. Dette reduserte mengden av lange argumenttrekker mellom partilederne. Programledernes rolle som utspørrere av partienes politikk kan derfor, til en viss grad, hevdes å komme i veien for meningsutveksling mellom partiledere. Det må imidlertid nevnes at emnene som skulle belyses var mangefasettete, og med den begrensede tidsrammen og mange temaer som skulle gjennomgås på forholdsvis kort tid blir avbrytelser, i mange tilfeller, rent og skjært nødvendig. Dette er derfor et forståelig produksjonsgrep.

Ved et par anledninger tok programlederne grep og sørget for å sette saksrettede argumenter opp mot hverandre. Et eksempel var da Skei, etter å ha spurt Sponheim om Venstres forslag om at ID- og passløse asylsøkere burde få arbeide, stilte følgende spørsmål til Jensen:

LS: Men, Siv Jensen, er det ikke bedre at, er det ikke bedre at asylsøkerne da blir satt i arbeid med en gang de kommer, at de gjør det arbeidet som skal gjøres på et asylmottak, så de slipper å ansette folk til å måke og til å klippe gresset og til å, til å lage mat?

Jensen svarer ved å konstatere at man ikke har en tilstrekkelig kontroll på hvor asylsøkere befinner seg, og går deretter til angrep på Solberg for å ville samarbeide med Sponheim.

I temadebattene argumenterte partilederne for sine standpunkter, og kom med påstander om at det er deres løsninger som skal til for å få til en bedre politikk. I de aller fleste tilfeller argumenterte partilederne for at et gitt løsningsforslag ville ha ført til et gitt mål og kom ofte med begrunnelser for hvordan dette kunne gjøres. Disse er imidlertid ikke særlig grundig begrunnet: Som nevnt må debattantene forholde seg i korthet på grunn av tidsbegrensningene. Sammen med hyppige avbrytelser fra programlederne legger dette demper på forekomsten av dypere utlegninger omkring saksspørsmål, og i forlengelse av dette, utfyllende begrunnelser. Et eksempel på dette var da Halvorsen fikk spørsmål om vi har råd til å la være å bygge ut olje- og gassvirksomhet i Lofoten og Vesterålen:

KH: [...] kan ikke jeg få være så snill og snakke ut. For det er så viktig, det er det, det dreier seg om, hva vi skal holde på med de neste fire åra, og videre fremover, det dreier seg om et helt unikt miljøområde, å åpne for olje- og gassvirksomhet vil true en del av de arbeidsplassene som er der allerede, for eksempel innenfor foredling av mat og reiseliv, men det handler også om at man må sette noen grenser for oljeindustrien og så må man si at nå skal vi ut av finanskrisen, den er ikke over ennå, da må vi jo sørge for at vi har en ny næring oppå, vi må snu de tunge strukturene sånn at vi får opp mer satsing på miljøvennlig energi, vi må veksle den kunnskapen vi når har innenfor olje

KO: ja, men der runder vi av innlegget

KH: inn i fornybar energi

KO: det er veldig, men Siv Jensen

KH: Det er veldig viktig

Halvorsen begynner her på et resonnement om hvordan en satsning på fornybar energi kan erstatte oljenæringen, men vi får ikke en begrunnelse for hvordan SV ville ha gjennomført dette. Hun blir her avbrutt av programlederen som gir ordet videre i stedet for å la henne begrunne det, eller eventuelt presse henne til begrunnelse Ved å heller legge til rette for deliberativ meningsutveksling, ville politikerne ha blitt tvunget til å, i større grad, begrunne sine argumenter og standpunkter.

I mange tilfeller presser programlederne politikerne til å begrunne sine argumenter. Det er altså snakk om en pressing på politisk innhold, som var ambisjonen. Et eksempel var da Solberg fikk spørsmål om det er rom for å gi skattelette når man trenger enorme summer for å finansiere eldreomsorgen:

ES: Det er helt nødvendig å gi skattelettelse for å få dette til. For det at utgangspunktet for det programarbeidet Høyre hadde...

LS: Hvorfor er det nødvendig?

ES: La meg få forklare det da. Utgangspunktet for det, er at vi nettopp har tatt inn over oss denne advarselen som er kommet. Hva skal til for at vi kan ha en god eldreomsorg? Hva skal til for at vi har balanse i økonomien etter tjue – tjue - etter tjuetredve, det er å bruke de neste tiårene våre det, til å sørge for at vi har en enda bedre økonomisk verdiskapningsbasis til å betale for det. Det er å sørge for at de små- og mellomstore bedriftene...

LS: hvor, hvor vil du ta de pengene fra

ES: Nei,

LS: Til eldreomsorgen

EH: men la meg forklare ferdig

LS: vil du ta fra oljefondet?

[...]

Pressing på politisk innhold var imidlertid ofte preget av å bli rammet inn av regjeringsspørsmålet. Dette så vi i kapittel 4.2.1, der pressing på politisk innhold ble blandet sammen med strategiske overveielser.

At en partileder oppga sitt argument til fordel for en annens, hendte ikke ved noen anledninger i debatten. Argumenter og standpunkter har rot i partiprogrammene, og en fravikelse av disse til fordel for et annet partis argumenter ville kunne frarøve partiet og dets løsningsforslag troverdighet i en politisk kultur der konsistens mellom uttalelser er sentralt. I tillegg har vi å gjøre med en debatt som i stor grad er gjennomsyret av den strategiske diskursen og det tilhørende kynismesyndromet. I en slik setting kan en innrømmelse av at andre partiers argumenter og løsningsforslag er bedre enn sine egne, og en påfølgende endring av sine egne standpunkter, bli karakterisert som strategiske feilsteg. Å komme frem til det beste argumentet etter argumentutveksling blir, i den intensive konkurransesituasjonen partilederne er i, vanskelig. Det legges heller ikke opp til dette fra programledernes side. På denne måten står partilederne fast i partiprogrammet.

Vi ser her at deliberasjonsprinsippene i liten grad blir levd opp til i debatten. Motargumenter blir ikke inkludert og verdsatt av andre partiledere, og det forekommer ingen oppgivelse av standpunkter til fordel for andres. Selv om programlederne spurte om partienes politikk, var svarene i de aller fleste tilfeller uten utfyllende begrunnelser. En mediert debatt av denne typen vil derfor ikke kunne frembringe innsikter som en deliberativ argumentutveksling kan frembringe. Velgerne får heller servert standpunkter som har blitt dannet bak lukkede dører med basis i partiprogrammene, i stedet for deliberasjon. Debatten blir da en fremvisning av makt, i den forstand at argumentene presenteres for publikum, uten at det forekommer en kommunikativ meningsutveksling mellom debattantene.

Mediets og genrens krav til tidsbegrensninger påvirker mulighetene for å presentere lange resonnementer: mange temaer skal gjennomgås i en partilederdebat med varighet på en time og femti minutter. Dette gjør nødvendigvis at debatten blir preget av at argumenter må være korte og konsise. Derfor kan det hevdes at fjernsynsmediets og debattgenrens betingelser er bedre tilrettelagt for den strategiske diskurs enn den deliberative.

4.7 Oppsummering

Nå som debatten har blitt analysert, kan vi konstatere at debatten var preget av et sterkt fokus på de strategiske aspektene ved valgkampen. Dette kan observeres spesielt ved programledernes spørsmål om partienes strategier, om alternative planer hva angår regjeringkonstellasjoner; og om politikernes garantier mot å samarbeide med andre partier. Og når det ble vist til eller forsøkt skapt skillelinjer mellom partiene hva angår saksspørsmål, ble disse i mange tilfeller bakt inn i strategiske overveielser. De deliberative prinsippene hadde svak gjennomslagskraft i debatten. Dette er det flere grunner til: For det første ser vi at TV-mediets og debattgenren fordrer korte svar og rikelig med avbrytelser, noe som gir dårlige kår for deliberasjon. For det andre ga det sterke fokuset på strategier dårlige kår for deliberasjon i debatten, kynismesyndromet preget problemstillingene og spørsmålsstillingen. På grunnlag av dette kan vi konstatere at NRKs partilederdebat i liten grad levde opp til de borgerlige offentlighetsprinsippene: Den strategiske diskursen sto sterkt, deliberasjonen hadde magre kår.

NRK kan delvis sies å oppfylle sine egne ambisjoner om å presse politikerne på politikk og tone ned underholdningsaspektet. På den ene siden var det et fokus på partienes politikk, men

da i form av relativt korte, ofte avbrutte utlegninger om partienes politikk. Vi kan bemerke at et sterkt fokus på de strategiske aspektene ved valgkampen, der partilederne konstitueres som brikker i spillet om regjeringsmakt, kan karakteriseres som underholdningspreget, ettersom et slikt fokus konsentrerer seg om spenningen rundt partienes seierssjanser, og bidrar til å sette saksspørsmål i skyggen. Ser vi på NRK-plakaten står det skrevet at man skal legge opp til å gi velgerne tilstrekkelig politisk informasjon. Korte, saklige utlegninger som ikke inngår i gjensidig meningsutveksling, og sjelden begrunnes på en utdypende måte, samt et stort fokus på strategi, kan vanskelig gå under rubrikken "tilstrekkelig politisk informasjon". Til tross for NRKs proklamerte ambisjoner om valgkampsdekningen, finner vi her vesentlige mangler i det redaksjonelle sluttproduktet, vurdert mot ambisjonene.

Resultatet ble altså en debatt der et overdrevet fokus på politikkens strategiske aspekter, iscenesatt av enkeltpersoner, i stor grad gikk på bekostning av en bredere politikkforståelse med vekt på politikkens innhold. Vi skal avslutningsvis se nærmere på det virkelighetsbildet NRK formidlet av politikk, politikere og politisk debatt i partilederdebatten anno 2009, hvilke mekanismer som kan forklare at det ble slik, og hvilke implikasjoner dette kan ha for mediert politisk kommunikasjon i fremtiden.

5.0 Konklusjoner og oppsummering

Virkelighetsbilder

NRK er en kanal som opererer i spenningsfeltet mellom å gi seerne relevant politisk informasjon for å bidra til en kommunikativ fornuft, og en mer publikumstilpasset og underholdende fremstilling av det politiske. Dette førte til en blanding av ulike presentasjonsformer av politikk i den debatten vi har studert. Vi konstruerte to idealtypiske diskurser, en strategisk diskurs, der politikk fremstilles som et kynisk spill, og fokuset er på partienes strategier for å oppnå politiske makt, og en deliberativ diskurs, der politikk konstrueres som saksrettet meningsutveksling, der målet er å komme frem til de beste argumenter og standpunkter. Gjennom en analyse av debatten har vi kunnet betrakte hvilken diskurs som var fremtredende i NRKs partilederdebat anno 2009, og i hvilken grad NRK levde opp til egne ambisjoner og de borgerlige offentlighetsprinsippene.

Ideasjonelt nivå

Analysen av tekstens ideasjonelle nivå ga et blandet bilde av politikk og politisk debatt. Vi har sett at de tre temadebattene for det meste hadde et saksfokus, der partilederne fremførte argumenter for sin politikk. Disse ble imidlertid ikke verdsatt av andre partiledere, og en oppgivelse av eget argument eller standpunkt forekom ikke ved noen anledninger. I tillegg ble argumenter og standpunkter sjelden begrunnet på en utdypende måte. I deler av temadebattene, og i den avsluttende debatten om politiske garantier, ble det konstruert et bilde av politikk og politisk debatt som en strategisk og kynisk kamp om makten. Programledernes måte å fremstille politikk og politisk arbeid var preget av det såkalte kynismesyndromet, der partiledernes utsagn ofte ble fremstilt som strategiske manøvre for å oppnå makt, og ikke genuine ønsker om å få gjennomført sin politikk. Deliberasjonsprinsippene ble i liten grad levd opp til i debatten, og det strategiske fokuset sto sterkt, også i temadebattene som skulle handle om de politiske sakene.

Vi har sett at partienes standpunkter vises frem, og at det i liten grad legges opp til å la dem møtes i meningsutveksling. I tillegg er fokuset på å få frem partienes strategier i alle tenkelige valgutfall, det vil si, hva slags politikk som kommer til å føres om ulike partier – mer eller mindre hypotetisk - kunne komme til å inngå i regjeringssamarbeid. Dette kan minne om forbrukerjournalistikken der man presenterer ulike produkter og veileder velgeren frem til det

beste produktalternativet for vedkommende. Slik vil velgerne bli klokere på hvilke saker og løsninger partiene kunne kommet til å gjennomføre i regjering, og hvilke regjeringssammensetninger som potensielt sett kunne bli dannet etter valget. Dette har selvsagt innlysende fordeler: det blir lettere for velgerne å finne ut hvilke saker partiene ser på som viktige, og i forlengelse av dette finne ut hvilke partier de kunne tenkt seg å stemme på. Problemet er at dette er partipolitiske, programfestede standpunkt som allerede er satt på forhånd, og som ikke rokkes ved. Selve ideen om at det beste argumentet skal trumfe gjennom som følge av argumentutveksling kommer dermed ikke til sin rett; ved at standpunktene bare blir presentert, får velgerne et begrenset innsyn i de politiske argumenter og standpunkter.

Identitetskonstruksjon og sosiale relasjoner

Når det gjelder identitetskonstitueringer som etableres gjennom debatten, kan dette sees i forlengelse av det ideasjonelle nivået. Etter det deliberative idealet skal mottakerne, eller seerne, konstitueres som borgere som får servert saksfokusert informasjon, og i forlengelse av dette, en deliberativ meningsutveksling der man kommer frem til de beste argumentene. Videre skal programlederne fungere som tilretteleggere av en deliberativ debatt, og partilederne som deltakere i deliberasjon. Som vi så i analysen, slo den deliberative diskursen svakt gjennom, ettersom deliberasjonsprinsippene, i svært liten grad, ble levd opp til. Motsatt ble den strategiske diskursen sterkt representert i debattforløpet. Sammen med det tilhørende kynismesyndromet førte dette til at partilederne ble sterkt knyttet til partienes strategier

Opptattheten av seertall resulterte i en publikumstilpasset politisk journalistikk, som gjør det vanskelig for velgerne å gå inn i en borgerrolle. Publikum inviteres til en passiv rolle som mottakere av underholdning, heller enn som borgere som får grunnlag for å fatte fornuftige politiske valg. Den strategiske diskursen konstituerer seerne som tilskuere i partiledernes kamp om makten, og som forbrukere, hvis oppgave det er å gjøre seg opp en mening om hvilket parti, eller hvilken politiker de skal stemme på etter en vurdering, godt hjulpet av programlederne, av hvem som har de beste strategier til å oppnå regjeringsmakt. Slik konstitueres politikerne og partiene som varer i et konkurransemarked, og som kyniske aktører som manøvrerer seg frem til best mulig velgeroppslutning. På denne måten blir programledernes rolle lik forbrukerjournalister, hvis funksjon er å hjelpe seerne å finne frem til det beste produktet. Dette kan sees på som en del av en trend, der velgerne blir sett på som isolerte konsumenter, hvis oppgave det er å selv finne frem til sine egne politiske identiteter.

Et slikt virkelighetsbilde legger ikke til rette for effektiv og tilfredsstillende deltakelse i den offentlige sfære (Bennett & Entman 2001: 19).

TV-debatt som sosial praksis

For journalistene er utfordringen å få de politiske saksforholdene ut til velgerne, samtidig som man må appellere og underholde for å trekke seere, som kanalen er avhengig av. Dette gjenspeiles i en kamp mellom to motstridende aspekter ved debatten som sosial praksis: markedsideologiske og profesjonsideologiske føringer.

Debattens dårlige kår for deliberasjon kan forstås i lys av sterke markedsideologiske føringer. Markedsideologiske imperativer har blitt en stadig større del av mediehverdagen, blant annet som følge av konkurranse mellom flere medieaktører, noe som har ført til en økt kommersialisering og popularisering av den politiske journalistikken i de nordiske landene (Strömbäck et al. 2008: 271). Dette innbefatter også public service-institusjoner, som er under hardt press og i mange tilfeller tvinges til å handle som kommersielle foretak underlagt markedets logikk (Knapskog 2001: 134). De markedsideologiske føringene må her altså forstås som indirekte mekanismer, ettersom NRK de facto ikke er en kommersiell medieinstitusjon, men heller en konkurranseutsatt, lisensfinansiert public service-institusjon. Premisset for de markedsideologiske imperativenes gjennomslagskraft kan være at NRK er avhengige av å opprettholde høye seertall, blant annet for å kunne legitimere lisensen og hevde seg i konkurransen med kommersielle mediebedrifter, fortrinnsvis TV 2, der høye seertall er siktemålet.

Analysen av debatten vitner om at NRK har prioritert en mer publikumstilpasset form for debatt, på bakgrunn av krav som har blitt intensivert av den sterke konkurransen om seerne. Blumler og Gurevitch (1995) har studert den britiske allmennkringkasteren BBCs rolle under det britiske parlamentsvalget i 1992, etter at åttitallets dereguleringspolitikk førte til vesentlige strukturelle endringer i det britiske mediasystemet. Kanalen måtte balansere mellom en såkalt seriøs dekning, det vil si å fokusere på saker, å informere velgerne og å utøve en demokratisk borgerrolle, med en dekning som ga mer spillerom for det de karakteriserer som mer konvensjonelle journalistiske impulser, det vil si å fokusere på det såkalte hesteveddeløpet, flauter og det allmennmenneskelig dramatiske. Siktemålet var å maksimere seertall, og dermed sikre kanalens overlevelse i en hard konkurransesituasjon. For

NRKs vedkommende hadde konkurranseaspektet og den tilhørende seermaksimeringen gitt vesentlige føringer på produksjonen av debatter i 2003, 2005 og 2007 (Thorbjørnsrud 2008: 209). Denne konfliktfylte rollen mellom å oppfylle samfunnsoppdraget og å trekke flest mulig seere, preget også partilederdebatten i 2009.

Debatten kan sees som et uttrykk for det Habermas karakteriserer som en trend: at den kommunikative rasjonalitet fortrennes av den instrumentelle og strategiske. Dette manifesteres i debatten ved at spørsmål om hvilke løsninger som er best mulig kan fremme et gitt politisk mål, blir byttet ut med spørsmål om hvordan partiene skal manøvrere for å oppnå det best mulige valgutfallet, og hva inkongruente saksstandpunkter har å si for regjeringsspørsmålet. Dette fokuset på, og fremvisningen av makt, går her på bekostning av åpen meningsutveksling. Vi står her ikke overfor en saklig, deliberasjonsrettet politisk dekning, som kan gi borgerne bakgrunn for egne meninger, og grunnlag for å fatte demokratiske valg. Måten politikk og politisk debatt ble presentert på, og måten publikum, politikerne og seerne ble konstruert, fremmet en type journalistikk som ikke la til rette for deliberasjon.

Implikasjoner

Den omfattende bruken av den strategiske diskursen og det tilhørende kyniske blikket på politikernes intensjoner, gir altså dårlige vilkår for deliberasjon. Det såkalte kynismesyndromet fremmer et syn på velgerne som rent preferansedrevne og argumentresistente. Med et slikt syn framstår det å utveksle argumenter som lite meningsfullt. Diskusjon i offentligheten skal ideelt sett sørge for preferansedannelse blant velgerne, gjennom å gi dem råstoff til fornuftige meninger. Blir politikernes utsagn sett gjennom en kynisk og strategisk tolkningsramme, der deres handlinger blir tolket som strategiske manøvre og midler til å vinne en valgkamp, kan dette idealet vanskelig oppfylles. Deliberasjon, som er avhengig av at man er åpen for at det beste argumentet skal vinne frem, blir vanskelig. Debatten blir en setting der forpliktende diskusjon om de politiske sakene nærmest er utenkelig. I stedet fremviser politikerne partiets fastsatte standpunkter.

I tillegg kan mediets og genrens egenart sies å spille inn på vilkårene for deliberasjon i debatten. Dette gjelder selvsagt tidsbegrensningen, som reiser spørsmål om hva det i det hele tatt er mulig å få sagt på såpass kort tid (Bourdieu 1998: 14). Genren mediert politisk debatt

fordrer korte og konsise resonnementer fra partilederne, som på sin side må appellere til velgerne med midler som angrep på andre partier, men samtidig også har interesse av å argumentere for sine standpunkter. Alt dette er ugunstig for deliberasjon: I motsetning til strategiske utlegninger, krever deliberativ meningsutveksling mye tid for å få belyst et sakskompleks, alle relevante aspekter og argumenter. Programlederens bruk av den strategiske diskursen og det tilhørende kynismesyndromet, i kombinasjon med mediets og genrens betingelser, gav dårlige kår for den deliberative diskursen.

Det strategiske virkelighetsbildet innebærer en forenkling av kompliserte forhold, og en forenkling av det politiske ordsiftet som sådan. De politiske sakene blir fortrenget av en strategisk diskurs, som presenterer politikk som et kynisk maktspill. Debatten kan karakteriseres som en arena der det foregår maktkamp og fremvisning av makt i form av presentasjon av allerede fastsatte standpunkter. I så måte kan vi tale om en reføydalisert offentlighet, der det i liten grad legges opp til å gi samfunnsborgerne bakgrunn for egne meninger gjennom politikernes gjensidige meningsutveksling. Dette er problematisk når den sikreste måten å komme frem til det beste argumentet på nettopp er gjennom deliberasjon (Steiner m.fl. 2004: 23). Kimen til innsikt en slik menings- og argumentsutveksling etter den deliberative modellen kan frembringe, kommer ikke velgerne til gode.

Debattens konstruksjon av den politiske virkeligheten kan videre føre til et demokratiunderskudd langs den borgerlige offentlighetsteoriens to dimensjoner. På den ene siden kan konsekvensene av den omfattende bruken av den strategiske diskursen og mangelen på deliberasjon bli et underskudd langs rasjonalitetsaksen. Når politikk i stor grad fremstilles som et kynisk spill om makten, vil grunnlaget for å gi innbyggerne bakgrunn for egne meninger være svakt. I tillegg til at veloverveide politiske oppfatninger ikke blir til gjennom meningsutveksling, vil deliberasjonens pedagogiske funksjon, at velgerne er vitne til hvordan deliberasjon utøves, ikke vinne frem. I en slik setting vil debatten vanskelig kunne bidra til en kommunikativ fornuft i samfunnet. Idealet om at borgerne skal bruke fornuften i det offentlige rom kan dermed vanskelig komme til sin rett.

Vi kan også snakke om et potensielt demokratiunderskudd langs universalitetsaksen: Som nevnt mener Habermas at patologier i det offentlige ordsiftet kan føre til antipolitiske holdninger blant borgerne. I analysen av debatten så vi at den strategiske diskursen, som i seg

selv kan karakteriseres som en patologi, ofte figurerte sammen med andre forfallstrekk, som forenkling av kompliserte forhold og en sterk polarisering av konflikter. Om dette fører til antipolitiske holdninger, vil dette kunne resultere i svinnende politisk deltakelse i deliberativ meningsutveksling, og mindre valgoppslutning.

NRKs egenuttalte målsetning om at satsningen på den politiske dekningen skulle få folk til å delta i demokratiet, kan dermed bli underminert av debattens store forekomster av uttrykk for den strategiske diskursen. På den annen side kan vektleggingen av konkurranseaspektet ved politikk føre til at velgere som er lite interessert i valgkampen blir mer interessert i politikk. I sin analyse av valgkampen i 2001 konstaterte Waldahl og Narud at fokuset på strategi ble så stort, at det presset ut mange politiske spørsmål (Waldahl & Narud 2004: 186). Som vi har sett, skjedde dette også i NRKs partilederdebat anno 2009: Diskusjonen om de politiske sakene, som allerede var preget av det sterke tidspresset og det faktum at det var mange temaer man skulle gjennom, ble ytterligere innskrenket av den store forekomsten av strategifokus.

Den strategiske diskursens primat i debatten kan bidra til at borgerne kan komme til å se på politiske debatter, og i forlengelse av dette - det politiske feltet - som et kynisk hesteveddøp, der det vesentlige er spillet om regjeringsmakt. Selve de politiske sakene kan bli sett på som vedheng til strategiske overveielser, og deliberasjon og kommunikativ fornuft som noe irrelevant. Markedstekningens logikk kan resultere i at strategifokus etableres som en *selvsagt* måte å presentere og forstå politikk på. Kynismesyndromet, et begrep som er benyttet for å beskrive en journalistisk holdning og tenkemåte, en journalistikk preget av mistankens hermeneutikk, kan – på mottakersiden – resultere i mistillit og politikerforakt.

Vi har sagt at en i mediert politisk kommunikasjon må balansere hensynet til å informere, på saklig og innsiktsgivende vis, og å engasjere og skape interesse for politikk, gjerne på mer eller mindre underholdende vis. Både TV-mediet og debattgenren legger føringer på hvordan dette kan skje; journalistikkens tolkingsrammer og vinklinger preger samvirket mellom programledere og politikere som konkurrerer innbyrdes om oppmerksomhet og velgernes gunst. Den dynamikken og spenningen som preger direkte sendte fjernsynsdebatter bidrar til at resultatet ikke alltid blir som planlagt. Partilederdebatten i 2009 levde ikke opp til NRKs egne ambisjoner, og årsakene til det er, som vi har sett, sammensatte. Det finnes ingen enkle løsninger på de dilemmaene vi har presentert og drøftet, annet enn videre diskusjon og

refleksjon over hvordan de kan løses bedre neste gang. Analysen som her er fremlagt er ment som et bidrag til slik refleksjon.

Litteratur

- Agacinski, Sylviane (2001), "Stages of Democracy", i Hénaff, Marcel og Strong, Tracy B (red.), *Public Space and Democracy*, Minneapolis/London: University of Minnesota Press.
- Aglen, Tone Sofie (2007), "Nyhetsverdier og medieslitasje", i Todal Jenssen, Anders og Aalberg, Toril (red.), *Den medialiserte politikken*, Oslo: Universitetsforlaget
- Allern, Sigurd og Pollack, Ester (2009), "Den mediale skandalen", i Allern, Sigurd og Pollack, Ester (red.), *Skandalens markeds plass: Politikk, moral og mediedrev*. Bergen: Fagbokforlaget
- Asp, Kent (1986), *Mäktiga massmedier. Studier i politisk opinionsbildning*, Stockholm: Akademitlitteratur
- Baker, Edwin C. (2001), "Implications of Rival Visions of Electoral Campaigns", i Bennett, W. Lance & Entman, Robert M. (red.), *Mediated Politics: Communication in the Future of Democracy*, Cambridge: Cambridge University Press
- Bennett, Lance W. og Entman, Robert M. (2001), "Mediated Politics: An Introduction", i Bennett, W. Lance & Entman, Robert M. (red.), *Mediated Politics: Communication in the Future of Democracy*, Cambridge: Cambridge University Press
- Blumler, Jay G. og Gurevitch, Michael (1995), *The Crisis of Public Communication*, London: Routledge
- Bourdieu, Pierre (1998), *Om TV – og journalistikkens magt*, København: Tidene Skifter
- Calhoun, Craig (1992), "Introduction: Habermas and the Public Sphere", i Calhoun, Craig (red.), *Habermas and the Public Sphere*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Cappella, Joseph N. og Jamieson, Kathleen Hall (1997), *Spiral of Cynicism: The Press and the Public Good*, New York: Oxford University Press
- Coleman, John S. (1990), *Foundations of Social Theory*, Massachusetts: Belknap Press of Harvard University Press
- Eide, Martin (1991), *Medievalkamp*, Oslo: TANO
- Eide, Martin (1992), *Nyhetsens interesse: nyhetsjournalistikk mellom tekst og kontekst*, Oslo: Universitetsforlaget
- Eide, Martin (1999), "Om journalistikk og metaforikk", i *Rhetorica Scandinavia*, 11, 38-45
- Eide, Martin (2001), "Journalistisk makt. Et oppslag", i Eide, Martin (red.), *Til dagsorden! : journalistikk, makt og demokrati*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Eide, Martin (2004), *Hodet på blokken: Essays om journalistikk*, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Elster, Jon (2010), "The Market and the Forum: Three Varieties of Political Theory", i Gripsrud, Jostein; Moe, Hallvard; Molander, Anders; Murdock, Graham (red.), *The Idea of the Public Sphere*, Plymouth: Lexington Books
- Eriksen, Erik Oddvar og Weigård, Jarle (1999), *Kommunikativ handling og deliberativt demokrati: Jürgen Habermas' teori om politikk og samfunn*, Bergen: Fagbokforlaget
- Fairclough, Norman (1995), *Media Discourse*, London: Hodder Education
- Fairclough, Norman (2003), *Analysing discourse: Textual analysis for social research*, London: Routledge
- Fairclough, Norman (2008), *Kritisk diskursanalyse*, København: Hans Reitzels Forlag
- Fairclough, Norman og Wodak, Ruth (1997) "Critical Discourse Analysis", i Van Dijk (red.), *Discourse as Social Interaction, volume 2*, London: Sage Publications Ltd.
- Fauske, Halvor (1999), "Forord", i Habermas, Jürgen, *Kommunikasjon, handling, moral og rett*. Oslo: Tano Aschehoug
- Froomkin, Michael A. (2004), "Technologies for Democracy", i Shane, Peter M. (red.) *Democracy Online. The Prospects for Political Renewal Through the Internet*. New York & London: Routledge.

- Gamson, William A. (2001), "Promoting Political Engagement", i Bennett, W. Lance & Entman, Robert M. (red.), *Mediated Politics: Communication in the Future of Democracy*, Cambridge: Cambridge University Press
- Graber, Doris A. (2001), "Adapting Political News to the Needs of Twenty-First Century Americans", i Bennett, W. Lance & Entman, Robert M. (red.), *Mediated Politics: Communication in the Future of Democracy*, Cambridge: Cambridge University Press
- Gripsrud, Jostein (1992), "The Aesthetics and Politics of Melodrama", i Dahlgren, Peter & Sparks, Colin (red.), *Journalism and Popular Culture*, London: Sage Publications Ltd.
- Gripsrud, Jostein; Moe, Hallvard; Molander, Anders; Murdock, Graham (2010a), "Editors' Introduction", i Gripsrud, Jostein; Moe, Hallvard; Molander, Anders; Murdock, Graham (red.), *The Idea of the Public Sphere*, Plymouth: Lexington Books
- Gripsrud, Jostein; Moe, Hallvard; Molander, Anders; Murdock, Graham (2010b), "Section IV: The Public Sphere and Models of Democracy", i Gripsrud, Jostein; Moe, Hallvard; Molander, Anders; Murdock, Graham (red.), *The Idea of the Public Sphere*, Plymouth: Lexington Books
- Habermas, Jürgen (1971), *Borgerlig offentlighet: dens fremvekst og forfall : henimot en teori om det borgerlige samfunn*, Oslo: Gyldendal.
- Habermas, Jürgen (1975), *Legitimation Crisis*, Boston: Beacon Press
- Habermas, Jürgen (1994), "Forord til nyudgivelsen af Strukturwandel der Öffentlichkeit", i *Mediekultur*, 22, 53-64
- Habermas, Jürgen (1996), *Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy*, Cambridge: The MIT Press
- Habermas, Jürgen (1999), *Kommunikasjon, handling, moral og rett*, Oslo: Tano Aschehoug
- Habermas, Jürgen (2005), "Concluding Comments on Empirical Approaches to Deliberative Politics", i *Acta Politica*, 40, 384-392
- Habermas, Jürgen (2006), "Political Communication in Media Society: Does Democracy Still Enjoy an Epistemic Dimension? The Impact of Normative Theory on Empirical Research", i *Communication Theory*, 16, 411-426
- Habermas, Jürgen (2007a), "Offentlig mening, kommunikatív makt og aktører i det sivile samfunn", i Gentikow, Barbara og Skogseth, Egil G. (red.), *Medier og demokrati*. Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Habermas, Jürgen (2007b), Politisk kommunikasjon i mediesamfunnet. I Gentikow, Barbara og Skogseth, Egil G. (red.), *Medier og demokrati*. Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Hall, Stuart (1980), "Encoding and Decoding in Television Discourse", i Hall, Stuart; Hobson, Dorothy; Lowe, Andrew; Willis, Paul (red.), *Culture, Media, Language: Working Papers in Cultural Studies, 1972-79*, London: Hutschinson
- Halskov Jensen, Elisabeth (2008), "Forord", i Fairclough, Norman. *Kritisk diskursanalyse*, København: Hans Reitzels Forlag
- Hjarvard, Stig (2008), "The Mediatization of Society" *Nordicom Review*, 29,105-134
- Høibraaten, Helge (1971), "Jürgen Habermas' Borgerlig offentlighet, materialistisk historieoppfatning og moderne demokratiforskning", i Habermas, Jürgen. *Borgerlig offentlighet: dens fremvekst og forfall : henimot en teori om det borgerlige samfunn*. Oslo: Gyldendal.
- Hénaff, Marcel og Strong, Tracy B. (2001), "Introduction The Conditions of Public Space: Vision, Speech, and Theatricality", i Hénaff, Marcel og Strong, Tracy B (red.), *Public Space and Democracy*. Minneapolis: The University of Minnesota Press.
- Jamieson, Kathleen Hall (1992), *Dirty politics: deception, distraction, and democracy*, New York: Oxford University Press.

- Jamtøy, Ann Iren og Hagen, Ingunn (2007), "Isenesatt politikk – strategier for å lage underholdende TV", i Todal Jenssen, Anders og Aalberg, Toril (red.), *Den medialiserte politikken*. Oslo: Universitetsforlaget
- Johansen, Anders (2002), *Talerens troverdighet: tekniske og kulturelle betingelser for politisk retorikk*, Oslo: Universitetsforlaget
- Jørgensen, Marianne Winther og Phillips, Louise (1999), *Diskursanalyse som teori og metode*, Fredriksberg: Roskilde Universitetsforlag/Samfundslitteratur
- Kant, Immanuel (2010), "An Answer to the Question: "What is Enlightenment?"", i Gripsrud, Jostein; Moe, Hallvard; Molander, Anders; Murdock, Graham (red.), *The Idea of the Public Sphere*, Plymouth: Lexington Books
- Knapskog, Karl (2001), "Journalistikk og deliberativt demokrati", i Eide, Martin (red.), *Til dagsorden!: journalistikk, makt og demokrati*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kock, Christian (2009), "Kynisme-syndromet", i *Rhetorica Scandinavia*, 49/50, 51-71
- Krogstad, Anne (2004), "En joggedress og en gråpapirpose over hodet, takk. Valgkamp og terningkast", i Aardal, Bernt; Krogstad, Anne og Narud, Hanne Marthe (red.), *I valgkampens hete*, Oslo: Universitetsforlaget
- Larsen, Christian Albrekt: "Mediedækning, politisk kynisme og mistillid", i *Tidsskriftet Politik*, 11,3, 37-49.
- Lavrakas, Paul J. og Holley, Jack K. (1991), "Public Polls and Election Participants", i Lavrakas, Paul J. og Holley, Jack K. (red.), *Polling and Presidential Election Coverage*, Newbury Park: Sage
- Mausser, Gary (1983), *Political Marketing: An Approach to Campaign Strategy*, New York: Praeger
- Meyrowitz, Joshua (1985) *No Sense of Place: The Impact of Electronic Media on Social Behavior*. New York: Oxford University Press
- Mouffe, Chantal (2010), "Deliberative Democracy or Agonistic Pluralism?", i Gripsrud, Jostein; Moe, Hallvard; Molander, Anders; Murdock, Graham (red.), *The Idea of the Public Sphere*, Plymouth: Lexington Books
- Murdock, Graham (1991), "Communications, Modernity and the Human Sciences", i Rønning, Helge & Lundby, Knut (red.), *Media and Communication. Readings in Methodology, History and Culture*. Oslo: Scandinavian University Press
- Norris, Pippa, Curtice, John, Sanders, David, Scammell, Margaret og Semetko, Holli A. (1999), *On Message. Communicating the Campaign*, London: Sage
- Patterson, Thomas (2000), "The United States: News in a Free Market Society", i Gunther, Richard & Mughan, Anthony (red.), *Democracy and the Media. A Comparative Perspective*. New York: Cambridge University press
- Peters, John D. (1993), "Distrust of Representation: Habermas on the Public Sphere", i *Media, Culture and Society*, 15.4, 541-571
- Peters, John D. (1999), *Speaking into the Air: A History of the Idea of Communication*, Chicago: University of Chicago Press
- Ritzer, George (2008), *Sociological theory*, Boston: McGraw-Hill.
- Robinson, Michael J. og Sheehan, Margaret A. (1983), *Over the Wire and on the TV: CBS and UPI in Campaign '80*, New York: Russell Sage Foundation
- Sennett, Richard (2002), *The fall of public man*, London: Penguin.
- Skjervheim, Hans (1992), [1987] *Filosofi og dømmekraft*, Oslo: Universitetsforlaget,
- Slagstad, Rune (1987), *Retten og politikk, Et liberalt tema med variasjoner*, Oslo: Universitetsforlaget
- Steiner, Jürg, Bächtiger, André, Spörndli, Markus & Steenbergen, Marco R. (2004), *Deliberative Politics in Action: Analysing Parliamentary Discourse*. Cambridge: Cambridge University Press

- Strömbäck, Jesper, Ørsten, Mark og Aalberg, Toril (2008), "Conclusions, Similarities and Differences between the Nordic Countries", i Strömbäck, Jesper, Ørsten, Mark og Aalberg, Toril (red.), *Communicating Politics: Political Communication in the Nordic Countries*, Göteborg: Nordicom
- Swanson, David L. (2004), "Transnational Trends in Political Communication: Conventional Views and New Realities", i Esser, Frank og Pfetsch, Barbara (red.), *Comparing Political Communication: Theories, Cases, and Challenges*, Cambridge: Cambridge University Press
- Syvertsen, Trine (2002), "- Vi har sett frem til denne dagen med forventning. TV 2 som allmennkringkaster og mediebedrift", i Syvertsen, Trine, Enli, Gunn og Sæther, Susanne Østby (red.), *Et Hjem for oss - et hjem for deg?: analyse av TV 2*. Kristiansand: IJ-forl.
- Sørbo, Jan Inge (1991), *Offentleg samtale: presse-etiske grunnspørsmål*, Oslo: Det norske samlaget
- Thompson, John B. (1995), *The Media and Modernity: A Social Theory of the Media*, Cambridge: Polity Press
- Thorbjørnsrud, Kjersti (2008) *Journalistenes valg. -Produksjon - interaksjon – iscenesettelse. Møtet mellom journalistikk og politikk i en valgkamp med fokus på NRK Fjernsynets valgformater*, doktoravhandling, Det Humanistiske Fakultetet: Universitet i Oslo
- Todal Jenssen, Anders (2007), "Den medialiserte politikken", i Todal Jenssen, Anders og Aalberg, Toril (red.), *Den medialiserte politikken*. Oslo: Universitetsforlaget
- van Dijk, Teun A. (1997), *Discourse Studies. A Multidisciplinary Introduction. Vols I & II*. London: Sage
- Waldahl, Ragnar og Narud, Hanne Marthe (2004), "Den «korte» valgkampen. Mediestoffet i fire uker før valget", i Aardal, Bernt; Krogstad, Anne; Narud, Hanne Marthe (red.), *I valgkampens hete*, Oslo: Universitetsforlaget
- Østbye, Helge; Helland, Knut; Knapskog, Karl; og Larsen, Leif Ove (2002), *Metodebok for mediefag*, Bergen: Fagbokforlaget
- Aalberg, Toril og Brekken, Tove (2007), "Når spill og enkeltepisoder blir viktigst", i Todal Jenssen, Anders og Aalberg, Toril (red.), *Den medialiserte politikken*, Oslo: Universitetsforlaget
- Aardal, Bernt; Krogstad, Anne; Narud, Hanne Marthe og Waldahl, Ragnar (2004), "Strategisk kommunikasjon og politisk usikkerhet", i Aardal, Bernt; Krogstad, Anne; Narud, Hanne Marthe (red.), *I valgkampens hete*, Oslo: Universitetsforlaget

ARTIKLER OG FORHÅNDSOMTALE

- Bakken, Laila Ø. (05.08.2009a), "Slik blir Velg! 09 på TV", nrk.no, [Online], Tilgjengelig: http://www.nrk.no/nyheter/innenriks/valg/valg_2009/1.6719661 [31.05.2011]
- Bakken, Laila Ø. (16.08.2009b), "Kom med spørsmålene til Jensen", nrk.no [Online], Tilgjengelig: http://www.nrk.no/nyheter/innenriks/valg/valg_2009/1.6733513 [31.05.2011]
- Isaksen, Torbjørn Røe og Lysbakken, Audun (03.03.2008), "Kommentariatets diktatur", Dagbladet.no [Online], Tilgjengelig: <http://www.dagbladet.no/kultur/2008/03/03/528588.html> [31.05.2011]
- Larsen, Christiane Jordheim (17.04.2009), "Standup-stopp", Klassekampen.no [Online] Tilgjengelig: <http://www.klassekampen.no/55873/article/item/null/standup-stopp> [31.05.2011]
- Nrk.no (09.09.2009), "Politiske meningsmålinger", nrk.no [Online] Tilgjengelig:

http://www.nrk.no/nyheter/innenriks/valg/valg_2009/1.6723136 [31.05.2011]
NRK1: Dagsrevyen (02.09.09)
Regjeringen.no, "NRK-plakaten" [Online] Tilgjengelig:
www.regjeringen.no/upload/KKD/Medier/NRK_plakat.pdf [31.05.2011]
Staude, Tone (14.09.2009), "NRK ble folkets valgvinner", nrk.no [Online], Tilgjengelig:
<http://www.nrk.no/nyheter/1.6773607> [31.05.2011]

Vedlegg

Transkripsjon av partilederdebatten kan finnes online:

<http://vedlegg.uib.no/?id=ff9cc16797b19a64bb7d12c5ae663533>